

Nemunas

Nr. 36–37
(399–400–
840–841)

2012 m.
spalio 18–
lapkričio 2 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

***

*Ne pranašas, aš ne kovot,
Aš ne žmonių mokinti, –
Aš Dievo įkvėptas giedot,
Su lyra giesmes pinti.*

*Einu sau Viešpaties taku,
Bjauriuosi melagybe;
I širdį giesmėmis šneku,
Joj žadinu dievybę.*

Maironis

...spalio 21-oji ir bus ta lemtingoji diena, kai visu grožiu sužaižaruos iškilusis Maironio 150 metų jubiliejus. Pagal naujajį Grigaliaus kalendorių, ivestą 1915 m., perkeltosios gimimo dienos – lapkričio 2-osios – Maironis niekada nepripažino ir toliau visur atkakliai rašė gimęs spalių 21-ąją.

www.nemunas.net

9 770 134 314 007

Didžioji Scena

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kartais tenka su statybininkais gyventi vieną gyvenimą. Jie įsiveržia į tavo namus ir ten „tvarkosi“, o pats jautiesi lyg svečias. Svarbiausiai šeimininkais statybininkai ketverius metus (teatro rekonstrukcija prasidėjo 2006 m., o Didžiosios scenos – 2008 m.) jautesi ir Kauno valstybiname dramos teatre, kuriam taip ilgai įrenginėjo Didžiąją sceną. Tačiau tai dar ne viskas – beveik metalio vertą pagarbų turime atiduoti šio teatro vadovams ir administracijai, sugebėjusiems net ir dulkiai debesye skėstančiam teatre išlaikyti svarbų statusą. Jie įrengė mažas, kamérines scenas, ir teatras visus tuos metus kuo puikiausiai gyvavo. Jei prisiminsime kitų Lietuvos teatrų pavyzdžius, tai neatrodys savaimė suprantamai ir akivaizdu. Juk tuo metu galima susikišti rankas į kišenes ir išeiti „kūrybinių“ atostogų, nes menininkas juk visada, net nieko neveikdamas, dirba. Tačiau takelis į teatratrą pamažu užželia žole, žiūrovai vakarais „kankina“ televizoriaus pulteli, o jaunoji karta brėsta nepazinius jausmo, ką reiškia sėdėti teatro salėje, kurioje, visai kitaip nei kine, nuo scenos dvelkia vėjelis su dulkiai ir dūmų kvapu.

Tačiau ir pačiuose keičiausiuose teatro užkaboriuose atradę galimybų rodyti spektaklius, Didžiosios scenos teatralai laukė beveik kaip išganymo. Ir ne kaip Godo, o gal kaip po darbų grįžtančios rūpestingos mamos. Apmaudu, kad ekonominių krizės ir rekonstrukcijos darbų kreivės sutapo, todėl visiškai įmanomas aštuoniolikos mėnesių terminas virto kelerių metų laukimu. Tačiau džiugu, jog šis krevių susikirtimas apskritai nevirto „trumpuoju sujungimui“.

„Spalio pradžioje salės remontas turėjo būti baigtas, bet atėjė radome

vis dar plusančius darbininkus, dar nebubo sumontuota visa garso ir apšvietimo technika. Iki premjeros liko vos kelios dienos, o darbų – labai daug. Ekstremalios sąlygos mus tik skatina kurti“, – kalbėjo Jonas Juršas. Nestandartinės erdvės ir jose priimami sceniniai sprendimai buvo vienas ryškiausiu režisieriaus kūrybinių bruozų. Galbūt todėl jam patikėta startuoti ir Didžiosios scenos naujuojų technologijų gūdumoje. Na taip, gal kiek per stipriai pasakyta, tačiau perprasti sudėtingiausias (ir, žinoma, geriausias) scenos galimybes, matyt, bus ne taip jau paprasta. Vis dėlto apie Didžiosios scenos naujuoves ir subtilumus geriausiai viską žino teatro vadovas Egidijus STANCIKAS.

– Papasakokite, kas naujo mūsų laukia Didžiojoje scenoje?

– Pagaliau teatras primena kūrybai tinkamą erdvę. Įgyvendinus architekto Algimanto Kančo rekonstrukcijos projektą, tik išėjė jaučiamės, lyg būtume namuose. Salės spalvos gana tamšios, sodrios, tačiau jos padeda susitelkti į tai, kas vyksta scenoje. Žiūrovams salėje po rekonstrukcijos bus daug patogiau, nes scena praplėsta, ją galima placiau aprėpti, o kėdės išdėstytos amfiteatro principu, todėl veiksma bus galima stebeti netrukant kitiems. Aktoriams skirtos erdvės – užkulisiai – siiek tiek sumažėjo, bet ką nors juk tenka autoti. Tiesa, darliko rūpestis dėl blomai sceną reginčių žiūrovų balkonu. O garso, vaizdo aparatūra Kauno dramos teatrai paverčia itin moderniu, analogu Lietuvoje neturinčiu teatru. Didelemis kolonėlėmis bus galima išgauti visiškai netikėtų garsų, jų efekų, todėl tai, tikimės, bus puiki dovana ir paskata kompozitoriams. Prieš rekonstrukcijos darbus siiek tiek baiminomės prarasti buvusių unikalų mū-

**Teatro vadovas Egidijus Stancikas.
Kauno valstybinio dramos teatro archyvo nuotrauka**

sų Didžiosios scenos akustiką, tačiau, atrodo, ji dabar dar geresnė nei anksčiau. Nerimas nepasiteisino, ir tai labai džiugina.

Visa scenos sistema yra tokia, apie kokią galėjome tik svajoti. Tiesa, kol ją perprasime, teks daug dirbtai. Ne viskas iki šiol baigta, nes jau priimta daug ką perkelti ant kūrybininkų, kurie rūpinasi tuo, ko kiti nespėja, pečių. Todėl mes jau beveik neįšeiname iš teatro, čia apsigyvenome. Tai, ką pamatyti žiūrovai, bus gražus kiekvieno mūsų esančio teatre, laimėjimas. Galime sakyti, jog tai mūsų kartos pergalė, visiškai naujas žingsnis teatro istorijoje. Rekonstrukcija dar nera visiškai baigta, tačiau gyvuoti ir veikti teatras jau gali, svarbiausia scenos darbai baigtai. Įrengti likusias patalpas, sutvarkyti aplinką, supirkti ir suderinti įrangą planuoja 2014 m.

– Džiaugiatės, jog pagaliau Kau-

gio. Ši kartą spektaklyje dirbo Gintaras Makarevičius. Jam nekilo jokių keblumų. Atvirščiai – norėjosi visko dar daugiau. Ne viską iki šiol esame įdiegę, todėl ateityje atsivers tikrai unikalias kūrybinės galimybes.

– Ar jau esate numatę menininkus, kurie dirbs Didžiojoje scenoje šiais metais?

– Iki Naujuojų joje išvysime režisiera Rolando Atkočiūno premjerą. Tai bus jo paties adaptuota pjesė „Jeruzalė“, kuriai dar teks sugalvoti kitą pavadinimą. Pagaliau atėjo laikas ir vaikams – Inesa Paliulytė parašė pjesę apie Astridos Lindgren gyvenimą „Astrida“. Šis išpudingas miuziklas bus puiki dovana mažiesiems mūsų žiūrovams. Po Naujuojų metų režisierius Valius Tertelis statts Ivano Turgenevo dramą „Mėnuo kaime“, o Artūras Areima pasirinko Maksimo Gorkio „Saulės vaikus“. Kitų metų rudenį mūsų laukia didelis projektais su japonais. Rimvydas Stankevičius parašė muzikos-plastikos spektaklio libretą. Tai labai įdomus projektais su Japonijos kūrybine grupe ir mūsiškių techninėmis pajėgomis. Didžioji scena bus erdvė, su teikianti visiškai naujų, netiketų galimybių.

– Taip, šios scenos laukė visas Kaunas. Ne vieno didelio festivalio organizatoriai prasitarė, kaip pasiženda Didžiosios jūsų teatro scenos, kurioje galėtų skleistis pačios įvairiausios meno formos.

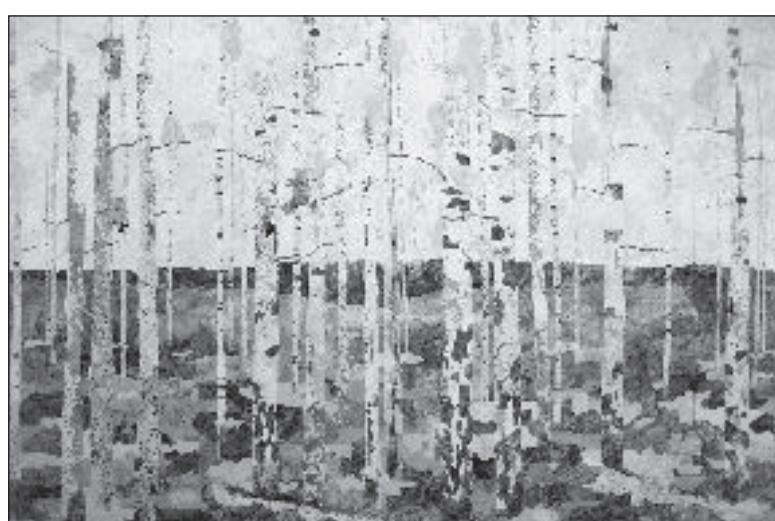
– Nemanau, kad kas nors laukė labiau nei mes patys. Tai kūrybai ir jos skliaidai skirta erdvė, todėl norėsime čia matyti visa, kas gali būti geriausia. Ir mes patys, jei tik leis finansinės galimybės, pavyks susikalbėti su miesto valdžia ar ministerija, ruosiamės rengti išskirtinių teatro festivalių, besitęsiantį ne savaitę, o visus metus. Kiekvieną mėnesį būtų galima parodysti bent po vieną gera projekta. Tai kol kas tik idėjos, bet jei sunkmečiu sugebėjome pabaigti scenos rekonstrukciją, kodėl nepasvajojus apie šį tą daugiau?

Nukelta i 15 p.

Akvareliniu tiltu į keistas erdves

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Akvarelinkai bene dažniausiai kalba apie savo naudojamų medžiagų, technikos subtilumus, kitaip nei kiti menininkai. Jiems be galio svarbūs net menkiausi niuansai, nes akvarelė – tylus ir subtilus žanras. Vanduo, popierius ir dažai – viskas svarbu, nes šiuose mažuose niuansuose ir slypi akvarelės esmė. Tiesa, kuo toliau, tuo dažniau ieškomai naujų šio žanro raiškos formų, mėgimama plėsti ribas, todėl ir dėmesio subtilybėms lieka vis mažiau. „2012 metų tarpautinės akvarelės bienalės „Baltijos tiltai“ konkursinės atrankinės parodos konцепcija „Sąsajos“ siekiama ne tik atskleisti akvarelinių meistrystę per jų autorinius saitus su kuriamais darbais ir pasirinktomis raiškos priemonėmis, bet ir paskatinti dailininkus apmasyti galimus akvarelės technikos rysius su kitomis dailės sritimis, kitomis menų rūšimis, paraginti kurti erdvines, interaktyvias, menų sintezę atspindinčias kompozicijas“, – tokius tikslus sau kėlė jau ketvirtą kartą Kaune rengiamą „Baltijos tiltai“. Dalyvauti parodoje pakvista profesionalių įvairių srčių dailininkų (ne tik akvarelinių). Jie galėjo imtis akvarelės, o pastarieji vieniskai atsiduoti naujovėms ir keistebybių paieškoms bei pagaliau nuplauti nuo šio žanro senamadiškumo etiketę. Tai padaryti jau seniai laikas, nes, kaip teigia menotyrininkas Vytenis Rimkus, akvarelė – viena pri-

Suzanne MOLLER. „Beržynas“.

intinčiausiu ir plačiausiai menininkų naudojamų technikų dėl savo pigumo ir paprastumo. Daugelis menininkų eskizų, pirmųjų kūrybinių inspiracijų ir yra atlotos būtent akvarele.

Sių metų koncepcija (bienalė) Kaune rengiama nuo 2006 m., 2008 m. – „Slinktys“, 2010 m. – „Gelmės“) lyg ir skamba maištingai, provokatyviai, tačiau pasiekta rezultatas gana nuosaikus ir korektyškas. Pamatai parodose, ką sau „leidžia“ šiuolaikinių akvarelinių (videoinstaliacijos, tūriniai objektai, derinimas su kitais žanrais, pavyzdžiui, tekstile, keramika, fotografija, akvarelė ant medžio plokštės) ir suprantai, kad šie eksperimentavimai gal ir reikalingi, gal ir gali menininkai truputi pasimankštinti, jei jiems tai teikia kūrybinių impulsus, bet geriausiai es-

mingiausiai darbai, regis, vis dėlto liko klasikinės technikos rėmuose. Teisinių pastebėta: akvarelėje mažiau galia tapti daugiau. Tokios mintys aplanko apžvelgus pagrindinę konkursinę parodą Kauno paveikslų galerijoje. Vos tik nužengus laiptais žiūrovus pasitinka išpudingiausias ir pagrindinį grand prix apdovanojimą pelnės Suzanne Moller iš Švedijos darbas „Beržynas“, kurio techniniai „ištekliai“ gana kulkūs: popierius ir akvarelė, suderinti koliažo principu. Didžulis (250 x 400 cm) darbas pakeri savitu spalvinu dėmių ritmu, koloristika, aiškiai juntama skandiniavisko stilistika ir net paslaptimi – ne iš karto margoje plokštumoje gali pasiebti klaidžiojančius du siiek tiek nusitrynuosis, „ištirpusių“ žmonių siluetus. Meditatyviai nuteikia pas-

davimas natūralumui, gamtos dėsniams, nes dažų dėmės tarsi atkartoja aplink matomus derinius. Toks naujumo bei klasikinių akvarelės principų derinimas suteikia pasitikėjimą ir saugumo, kad niekas nebus prarasta, o tik atrasta, kitaip nei kai kuriuoose kituose eksperimentavimo alkliu pasidavusiu autoriių darbuose.

Konkursinė programa tokia gausi ir įvairi, kad jos aprépti niekaip nebūtų įmanoma. Deja, tik didiejiems, svarbesniems kūriniam teko pakankamai erdvės, nes kiti (ypač paskutinioje salėje) eksponuojami ypač ankštai. Kelios eilės skirtingos stilistikos darbų, didelė gausa dalį jų visiškai „pradangino“. Tieša, kai kurie ir nebubo verti išskirtinio dėmesio. Šalia jų – subtilūs ir skoninges naujumai bei klasikos deriniai, netikėti siužetai, praplečiantys klasikinę peizažų tematiką. Galima būtų vardyt išin gausias akvarelės technikos paiešką, stiliumas ir raiškos amplitudes nuo iki, tačiau tokias parodas reikia lankytis bent jau keletą kartų, kad nuo gausos neapsituskų galva, mėginti atsekti tendencijas, lyginti autorius braizą ir ypatumas, išsigiliinti į akvarelės subtilumus. Tai gana plati panorama, aprėpianti ne tik Lietuvos, bet ir visų Baltijos bei tolimesnių šalių akvarelės tendencijas (šiaisiai metais parodoje dalyvauja menininkai iš Lenkijos, Latvijos, Suomijos, Estijos, Rusijos, Danijos, Švedijos, Vokietijos, Norvegijos, Islandijos, Alandų salų, Slovakijos, Čekijos, Vengrijos ir net Indijos).

Tiemis, kuriems labiau patinka žvelgti ne plačiau, o giliau, skirtos

satelinės personalinės parodos. Vie na įdomiausiai – 2010-ųjų tarptautinės akvarelės bienalės „Baltijos tiltai. Gelmė“ grand prix laureatės Inos Budrytės paroda „Teptuko monologai“ Rytų istorijos muziejuje. Menotyrininkė Raminta Jurėnaitė pastebi, kiek daug menininkė gavusi iš savo mokytojo tapytojo Mykolo Šalkausko. Taip atsirado detalės, išsi-barsčiusios „neužbaigto“ erdvėje, fragmentuota realybė, kuri, nors siužeto linijomis, inspiracijomis remiasi į kasdienybę, jos tyrinėjimą, yra nutolusi – menininkė fantazuoja, keičia, transformuoja, matuoja įvairias kaukes. Ironiškai žvelgia į savo ir aplinkinių gyvenimą, kurį mėgsta apvilkti maskarado rūbais, žaidžia vai-kiško piešinio stilistiką.

Profesoriaus Morteno Paulseno iš Norvegijos paroda „Tamsos šviesa“ Kauno fotografijos galerijoje atskleidžia visai kitus pasaulio suvokimo principus. Daugybė akvarelės lakštų – tačiau vienas žvilgsnis, kuris tarsi išsišes laikė. Vos vos pakitusios detalės, nuskaidrėjusi ar su-tirštėjusi šviesa, bet lyg ir tas pats menininko sąmonėje fiksuootas vaizdas. Editos Südžiūtės paroda „Foto/Sintezė“ eksponuojama galerijoje „Balta“. Tai lyg šviesi ir jauki erdvė. Dailininkės tapybos, akvarelės, fotografijos darbai visada pakrauti teigiamų emocijų. Akvarelės lakštai – persviečiamų, vienas kitą klojančiu sluoksniu dermės.

„Baltijos tiltuose“ netrūko ir teorijos, ir praktikos: surengta tarptautinė konferencija-diskusija „Akvarelė ir pasaulis. Sąsajos“, visuomenė atviras akvarelės meistriškumo pamokos, kurias vedė Lietuvos ir užsienio šiuolaikinės akvarelės meistrai.

Nukelta i 18 p.

Jubiliejinis laiškas – Maironiui Tėvynė negalėtų daryti priekaištų...

Aldona RUSECKAITĖ

Reikia suskubti parašyti skaitytojams dar vieną laišką, nes spalio 21-oji ir bus ta lemtingoji diena, kai visu grožiu sužažaruos iškilusis Maironio 150 metų jubiliejas. Pagal naujajį Grigaliaus kalendorių, įvestą 1915 m., perkeltosios gimimo dienos – lapkričio 2-osios – Maironis niekada nepripažino ir toliau visur atkakliai rašė gimės spalių 21-ają. O čia ir vardo diena – Jonas Kantietis – spalio 20-oji. Anuomet šventi gyntadienį buvo nemadinga, nebent jubiliejinį, tačiau Maironis po jam skirtų šv. Mišių, po savo auklėtinį – klerikų – sveikinimą kiekvieną rudenį prisipažindavo „pasenęs dar vieneriais metais“, nors švēsdavo tarytum tik vardo dieną.

Kad Maironis nemėgo minėti jubilieju, jau ne kartą rašyta. Vaizgantui, 1922 m. organizavusiam Poeto šešiasdešimtmecio šventę, laiške šaukė: „nenoriu, nenoriu, nenoriu!“ Tarytum būtų bijojes metų tiesos, nes, 1912 m. sveikindamas jubiliejaus proga J. Basanavičių, jam raše: „Sulaukus daugiaus kaip pusės amžiaus, žmogui paprastai nemalonu savo metus skaityti; bet kas tuos metus praleido dėl visuomenės gero pasidarbavęs, tam ne taip jau slegia prabégę metai ir malonu pusiaukely atsižvelgti į praeitį...“

Nors ir priešinosi Maironis šešiasdešimtmecio šventimui, auksuomenė prisispirtina sveikino. Išlikęs informacinis ląstelis, rašytas Vaižganto ranka, kuriame išvardyti garbingi svečiai – pradedant prezidentu Antanu Smetona su ponia Sofija, ministeriais, valdininkais, menininkais, baigiant artimais giminaičiais. Tačiau įdomiausia tai, jog visi sveikintojai jubiliato garbei dėjo po 5 litus... Kam 54 asmenys panaldojo surinktus pinigelius, informacijos nėra – pirkो dovaną? Ruošė pobūvi? Atidavę solenizantui į rankas...

Septyniasdešimtmecio jubiliejaus Poetas nesulaukė, truko tik keturių mėnesių. Kaip būtų elgesis – sunku pasakyti, per paskutiniųjų dešimtmetį buvo labai iškaudintas, jau ir pasiligojęs.

Tačiau nutolinkime tuos laikus ir ju tradicijas, juočia kad turime Maironio leidimą – „kai mirsiu, darykite, kaip išmanote...“

Lietuvai ir Lietuva...

Per visą šių Maironio jubiliejinių metų mėnėjimų gausat atsirado visokių naujų patircių ir išpūdžių. Štai vienas šventės rengėjų paprasė pakalbėti tema „Maironis Lietuvai ir Lietuva Maironiui“. Tai plati tema, galėtų būti kelių paskaitų ciklas, tačiau intriga patraukli...

Maironis Lietuvai... Sunku ką pridurti prie to, ką klasikas Lietuvai yra išsakęs eileraščiais. Kas dar ją taip iškėlė, apraudojo, apdžiugavo, prisipažino tokią mėlę: „Jau nėkas tavęs taip giliai nemylės...“ Gal teisus Poetas – ar dar kas taip mylėjo po jo, būtent TAIP kaip jis?.. „O tu tik viena širdies raktą radai...“ Vėlesni nusivylimai dėl numylėtios nepakeitė Maironio gyvenimo prasmės, svajonių ir siekių.

Lietuva Maironiui... Nevertėtų kalbėti apie

vienadienius dalykus, kai grėžiamės į poeto pusantį šimto metų jubilieju, tačiau visgi man šiurpo oda ir išaudinosi širdis, kai šių Seimo rinkimų kandidatai išsiminėjo iš reklamos skydu Maironio portretą ir déjos savuosius – kažkas tarstelėjo – toks gyvenimas... Bet vis tiek būtų smagu, kad kandidatai nebūtų drisę to daryti. Kai kuriose vietose pasitaikė netgi kuriožiskai juokingų situacijų, kai koks drūto stoto, milijoninės kišenės, gliancinio veido kandidatas atsidūrė vienoje stendo puseje, o kitoje liko Maironio eileraštis „Senelio skundas“: „Ne taip senovės tévai gyveno, / Kaip skurstame vargšai šiandieną...“

Deja, Maironiui pačiam teko ne kartą irodinėti, kad jis myli Tėvynę... „Galima, be abejijo, esant reikalui, tėvynės labui dirbtį ir visai be atlyginimo, ir Maironiui, rodos, tėvynė negalėtų daryti priekaištų. Bet kai šiandien ta tėvynė visiems už darbą atlygina, nematau pamato, kodėl seminarijos rektorius eitų savo pareigas už 37 litus 50 centų į mėnesį... Prašau (...) paleisti mane nuo rektoriaivimo, 1927.“ Iš rektoriaus pareigu atleistas nebuvo, nes „vargu bau rasis tūkstamis toms pareigoms asmuo“. Atlyginimą padidino. Jau žemiškajai saulei leidžiantis Poetas raše į savo juodraščius, jog visa gyvenimą visomis aplinkybėmis elgesi kaip Lietuvos patriotas, nes vėl jautėsi nustumtas ir iškaudintas... Kodėl miniu jubiliejui netinkančius dalykus? Todėl, kad neįsivaizduotume, jog Nepriklausomojoje Lietuvoje Maironis buvo apgobtas didžiuile pagarba, dėmesiu ir pašloviniu – tiesa buvo kitokia ir gana prieštarinė. Apie tai 1962 m. raše poetas A. Nyka-Niliūnas: „Minia, arba, tiksliau išsireiškiant, tauta, gyvu Maironiui nesidomėjo ir tą nesidomėjimą nedviraprišmai išreiškė, nerasdama jam vietus savo tarpe ir ištremdama ši pusdievi į abstrakčios legendinės egzistencijos Parnasą, (...) į tautos jam specialiai pastatytą auksinį narvą...“

Tačiau dabar darykime, kaip išmanome... Šiomet Lietuva mini Maironi, pagerbimų virose pusėse ir įvairiomis formomis gana daug, tik ar yra gelmės?

„Mano Raštų naujoji laida“

Galima dar pratesti temą – Lietuva Maironiui. Ar ne keistas dalykas, jog net ir po Maironio 150 metų jubiliejaus vis dar liks jo neskeltų tekstu? Kitos tautos savo tokio lygio klasikus ištyrinėja po lapeli, ištrauko po rai-dele... Literatūros ir tautosakos institutas prieš penkerius metus parengė didelį projektą, kuriame planavo išleisti dar vieną Maironio „Raštų“ tomą, tačiau tąsyk Lietuvos mokslo taryba sumanymo nepalaikė ir nefinansavo. O šiomet jau nesiemė šio sudėtingo projekto, kurį atliekant reikalingi vertėjai iš lotynų, lenkų kalbų, tekstologai, religinių raštų žinovai.

Kas dar yra neskeltą? Maironio lietuvių literatūros muziejuje nepublikuotų eileraščių nėra, tačiau du kūrybiinius rankraščius paminišiu. Saugomas paslaptinges grožinės literatūros tekstas – galėtum manysti, jog tai Maironio dienoraštinės mintys ar kokio kū-

rio apmatai, ar pasamonės drautas vienišytės valandą. Parašytas smulkiu šriftu ant išplėšto storio sasiuvinio kolenkorinių viršelių vidinių pusės. Tai reikštų du dalykus: arba poeta pagavo rašymo polėkis, bet neturėjo kito popieriaus, arba elgesi kaip taupus žmogus, sunaudojantis kiekvieną skiautelę, ką rodo ir kiti jo rankraščiai. Ši teksta, pavadinė „Saulėtas vainikas“, išleidžiame atskiru leidiniu Maironio jubiliejaus proga. Patieku iš jo keletą citatų: „Audra ir bangų sūkuriav varys mūsų troškimo laivą; Mūsų žemės svajonės – tai užmirštosios tėvynės atspindžiai; Mane slegia mano paties supiltas kalnas; Kilti su saule į dangaus aukštýbes, palietus žemės širdį svajonių daina; Gamta – tai knyga, kurioje viską atrasi; Ranka – ne širdis – sugis.“

Kitas nespausdintos kūrybos dalykėlis – dramos „Barbora Radvilaite“, kuriu ji pavaidinta „Barbora Karalienė“, užuomazgos. Kaip žinome, per paskutiniųjų gyvenimo dešimtmetį Maironis paraše tris dramas – trilogiją, skirtą Vytautui Didžiajam Karaliui, kurios buvo triukšmingai pastatytos teatre, bet, deja, sulaukusios daugiau kritikos nei pripažinimo ir pagyrų. Apie 1930 m. Poetas dar užsimojo parašyti dramą apie Barborą Radvilaite. Šiandien galime tik svarstyti, kodėl būtent apie šią asmenybę. Ištyrinėjės ir užrausose apibūdinęs istorinę situaciją apie XVI

a. ivykius ir žmones, išrikiaves vienuolika istorinių veikėjų – vyru ir moterų, sukūrės kai kurių charakteristikas, teparaše monologą tarp motinos Radvlienės ir dukters Barbaros. Vienintelio monologo keli variantai. Tik du puslapiai – juodraštis, dar juodraštis, tuomet perrašytas švarraštis.

Yra muziejuje ir kitokio pobūdžio nepublikuotų rankraščių. Tai daugiausia teologiniai tekstai: paskaitos, pamokslai, kalbos per įvairius šventinimus ar seminarijos auklėtiniam. Visuose juose galima justi Maironio žodžio rimtį, gylį, pagarbą atitinkamam objektui ar momentui.

Dar iš profesoriavimo Peterburge laikų išlikęs pluoštas paskaitų lotynų kalba (1895 / 96 m. m., 1896 / 97 m. m., 1898 / 99 m. m.), iš to laikotarpio taip pat yra pranešimų, paskaitų, pamokslų lenkų kalba. Yra ir pamokslų, sakytojų lenkų kalba 1910 m., 1911 m., 1921 m. Kauno katedroje bazilikoje. Tačiau vėlesniųjų metų pamokslai jau daugiausia lietuviški. Vienas gražiausių Maironio pamokslų yra apie Kryžiaus kelą, jis sakytas katedroje 1927 m. balandžio 3 d., šv. Velykų išvakarėse.

Nukelta į 5 p.

Zenonė BALTRUŠIO
nuotrauka

Zita MAŽEIKAITĖ

Baltas kambarys

Rodos, esu tame buvus,
tik nepamenu –
nei kur, nei kada.

Erdvus,
baltom sienom,
visiškai tuščias.
Platus langas,
balkono praviros durys,
gelsva šilko užuolaida išsigaubus.

Ta šviesa tarsi pažystama,
smelkiasi į mane, slepia
nurimusį mano pavidala.

Paguoda

Nešaukiama ateini,
kai labiausiai reikia.
Neprašyta atbėgi,
kai be galo sunku.

Pažvelgi žalsvom akim,
užšoki ant kelių,
švelniai glusteli.
Murkianti
mano paguoda.

Dulksna.
Lyg kas aukštynbėse
per tankų sietą sijotu
sidabro karoliukus.

Žvilgantys viksvų peiliai atšipę.
Nakvišų kvapas išlytas,
katilėliai nežvanga.

Baisu,
kad kas nepakrutintu
raskilos dubenėlio,
sklidino gyvojo sidabro.

Stovėjom ant tilto,
apačioj šniokštavo įsiaudrinus jūra.

***

Urvinio voro tinklas
pilnas žibancių deimantų.

Jis išlenda iš savo venterio:
apibėga, apžiūri,
patikrina savo valdas.

Bet nė vienas deimantas
nesujuda.

***

Sédėjau ant slenkščio.
Klausiaus devynbalsės
senoj antaninėj.

Trukdė vidurdienio alas:
giedojo gaidžiai, lojo šunys,
kaimynės skardeno iš savo kiemu.

Šiemet – tik tos devynbalsės giesmė.
Tokia balsinga jau nutilusiam kaime.

***

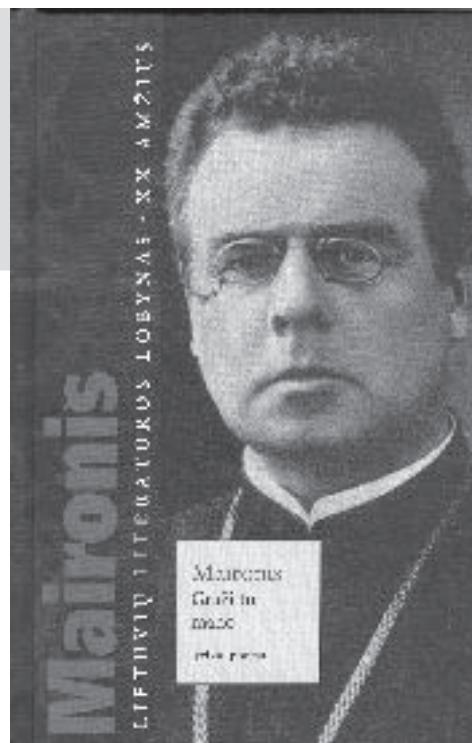
Nesulaikyk to,
kuris tave palieka.

Nesigraužk, kai nesiseka.
Nesidžiauk svetimo radus.

Labiau džiaukissuradus save.

***

Maironis
LITUVIŲ LITERATŪROS LOBYNAI - XX A.M.

Iš „Gurinių“ Apie Maironį

Valentinas SVENTICKAS

***

Ar atsitinka kas nors dėl to, kad eilėraštis
daug kartų spausdinamas perspausdinamas,
kad plinta dīdeliai tiražais, kad vis deklamojuojamas ir dainuojamas, kad skamba įvairove erdvėse, kad prie jo prilimpa žinomų
dailininkų iliustracijos?

Užrašykime čia iš Maironio, bent ši tą:

Aš norēčiau prikelti nors vieną senelį
Iš kapų milžinų (...)

Išnyksių kaip dūmas, neblaškomas vėjo,
Ir niekas manęs neminės!

Pavasario saulė prašvito meilias
Ir juokiasi, širdži vilioja (...)

Užmigo žemė. Tik dangaus
Negesta akys sidabrinės (...)

Nebeužvenksi upės bégimo
Norint sau eitų ji pamažu (...)

Spjauki, drauguži, į visa, kas žiba!
Švilk, iki plikas esi!

Pelėsais ir kerpe apaugas aukštai
Trakų štai garbinga pilis!

Laivą be irklo varė, lingavo
Vėsos dvelkimu.

Ir kas do naktis! Dega žvaigždės aukštai,
Bemirkčioja tartum akutės (...)

Bandau prisiminti, kas iš Maironio dažnai dainuoja.

„Kur bėga Šešupė“, „Oi neverk, matušėle!“, „Daina“ („Už Raseinių, ant Dubysos...“), „Milžinų kapai“ („Kur lygūs laukai...“), „Užtrauksmė naujų giesmę“ ...

Cia tikrai ne viskas.

Toliau turėtų būti bandymas vardyt, kas patenka į mokyklu vadovėlius, chrestomatijas, vienos antologijas, kalendorius, suvenyrinius leidinius, interpretacijų rinkinius ir pan.

Trumpai tariant, Maironis yra iširėžęs į mūsų tautinę sąmonę, mūsišką gyvenimo supratimą, ir gamtos, ir patriotizmo, ir tikėjimo, ir meilės. Yra daugybė visai asmeniškų pajautimų, kuriuos mes patys sau sakome, to ne nežinodami, maironišku būdu, ir tinka. Kas esame linkę viską vertinti Lietuvos raidos aspektu, nedvedjodami siejame ji su Tėvynės atgimimu XX a. pradžioje ir su lietuvių literatūrinės kalbos formavimu. Reikia šiek tiek žinių ir vaizduotės, kad suprastume, kokį lygmenį pasiekė Maironio poetinė kalba, jeigu gretintume ją su XX a. pradžioje vyrausius kalbėsenas.

Kas yra tuose eilėraščiuose, kad jie sulaukė tokio populiarumo ir ilgo gyvenimo?

Kas lyriiniuose siužetuose, kas frazeologijoje, išaizdžių struktūroje?

Maironis rašė, kas jam tikrai rūpėjo, kas jaudino, kas atrodė gražu ir kas kėlė nerimą, jis rado būdą išreikšti praeities ir savo laiko sankirtas, išskė savajį Lietuvos ateities ilgesį.

Dabar teks pasakyti dvi tartum paslaptis. Pirma. Ką tik skaitytą pastraipą, trumpą ir paprastą, visai supaprastintą, „padariau“ iš penkių puslapių, kuriuose bandžiau nuodugniai ir racionaliai atsakyti į minėtus klausimus.

Antra. Eilėraščių, kurių atkarpas pradžioje citavau, žodžių tékmė ir melodija dvelkia tobulybę. Tobulybę, jeigu užtektų ryžto kalbėti apie visus Lietuvos XX a. pradžios socialinius reiškinius, yra labai retas gyvenimo reiškinys. Ir tai – Maironis.

***

Kas atsitinka, kai eilėraštis (giesmė) skamba ir skamba ypatingose erdvėse, tarkim, kapinėse? „Marijos giesmė“ („Marija, Marija /

Tolumojo amalavo dangus
tarsi vyktų žūtbūtinė galybių kova.

Tiek šviesos,
talžančių kirčių, nirtulio,
tieki veltui išlietas energijos.

Žiūréjom
keistai pavargę, nutilę
lyg po ilgai trukusio barnio.

***

Neturiu su kuo pasidalysi skausmu.
Visi kratosi – savo per akis.

Glauskis prie alksnio.
Gal ištrauks.

Tas alksnis seniai tavo nukirstas.
Per žiemą kraujuodamas džiūvo pakluonėj,
graužė akis, kol išrūko –
i prasvitusį dangų.

***

Per žnaibantį speigą
Šventaragio slėny
plačiai atsimerkus Vilnelės akis.

Dairosi –
ieško buvusio savo vingio.
Nieko ji čia nepažista.

Nusileidusi ančių porelė
sudrumscia giedrą jos žvilgsni.

Akis pamažu merkiasi,
sausėja nuo šalčio.

Pavasarį – tik juoda purvynė.
Bet krūmas šalia
apsisagstęs rausvais karoliukais.

Skaisčiausia lelija (...)“, „Lietuva brangi“ („Graži tu, mano brangi tėvyne (...)“). Čia irgi Maironis. Reikia atsiprašyti, kad štai primenu, ir reikia prisipažinti, kad esu patyręs reikiant priminti – dabartinės visuomenės žmonėms. „Lietuva brangi“ pavaduodavo Vinco Kudirkos „Tautišką giesmę“ (žinoma, ne tik kapinėse), kai jos dar nedrįsdavome. Štai taip tekstai išsyga socialinių reiškių, kurių juose nebuvę, bet gyvenimas davė.

Ar poeto žodžiai, skambantys ir skambantys kapinėse, suteikia kokią nors ypatingą spalvą jo kūrybos suvokimui? Ar žmonėms, giedantiesiems kapinėse, – jų visos mintys su velioniu, – ar jiems šmesteli atminty, kas tuos žodžius parašė?

Konkretnaus poeto žodžiai tampa visų žodžiais. Nusavinimas, per kurį tobulai išspildo nenusavinama vertė.

***

„Metų našta vis labiau rėmėsi į lazda.“
Neprastas, pripažinkime, sakinys.

***

Rugsėjo pradžios lapelis iš mano stalčiaus, pavadintas banaliai – „Replika“.
Jame:

„Aldona Ruseckaitė parašė knygą apie Mairionį „Šešėlis JMM“. Labai reikalingą knygą.

Broliai ir sesės lietuvių kalba: ji direktorė, kai ji gali parašyti?

Aha, tad štai, m's?“

Sakinys su lazda, kurį citavau, – iš tos knygos.

***

Mes, lituanistai ir nuolatiniai lietuvių literatūros skaitytojai, taigi, „etninė mažuma“,

Jubiliejinis laiškas – Maironiui Tėvynė negalėtu daryti priekaištų...

Atkelta iš 3 p.

„Bet kryželiai ir vargū našta ne tik išganymui ir amžinam gyvenimui, bet ir šiam žemiskam gyvenimui naudingi ir daug pamoko: žmogus, daug vargo matęs, daug gyvenime prityręs, paskui moka geriau ir kitus užjausti, yra lipšesnis, kaip nutekintas akmuo turi daugiau ištvermės, užsigrūdinės sunkioje gyvenimo mokykloje. Atvirkšciai, žmogus, vargo nepažinės, kaip dažniausiai jaunystėje esti, kitus niekina, savimi per daug pasitikėdamas, yra išidus, siurkštus, kurį mažiausias nepasiskimas išstumia iš lygvaros į nusinimą.“

Išaugota paskaitų rankraščių lietuvių kalba „Apie nuodėmės ir ydas“ (1923). Maironis aiškina, kokios pagrindinės nuodėmės priežastys: savimeilė, tinginėtė ir kt. „Savimeilė – tai hidra, kuri turi septynias galvas“, „tinginė ne vienas, bet septyni velniai gundina.“ Moralinės teologijos paskaitose kalbama apie žmogaus galutinį tikslą, apie laisvą valią, laisvos valios kliūtį. Paskaitų rankraščiai išmarginti skubiai, kai kur net sunkiai išskaitoma rašyse, su ilgomis lotyniškomis citatomis.

Nemažai išlikę įvairių Maironio kalbų, pasakyti bendraujant su seminarijos auklėtiniais. Gražiausios ir prasmingiausios jų – skambėjusios per klierikų re kolekcijas; rektorius pirmasis tardavo įžanginių žodi, stengdamasis nuteikti seminaristus susimąstymui, išpažinčiai, ramybei. Šių vadinančių Maironio konferencijų išlikę gana daug. 1917 m. rugėjo 4 d. Maironio pranešimas-konferencija pavadinta „Mokslo reikalingumas ir tame lavinimas“, čia ypač iškeliamama mokslo vertė: „Mokslas – tai didžiausias turtas: markės ir rublio vertė krinta, bet mokslo auga. (...) Mokslas – tai didžiausia galybė, kuri valdo pasaulį ne tik materijalį, bet ir dvasioms duoda pakraipą, mokslas vadovauja minioms, kurios yra lyg medžiaga.“

Trumpesnės, tačiau irgi savo išskaitai įdomios rektorių kalbos, pasakytos išeidižiant seminaristus šv. Kalėdų ar vasaros atostogų, sutinkant po atostogų ar bai-giant mokslo metus.

Išeisdamas atostogauti būdavo tėviškai griežtas, negailis įvairių pamokymų ir perspėjimų, smulkmeniskai konkretus. Štai prieš 1920 ir 1921 m. šv. Kalėdų

visai be reikalo išsivaizduojame, kad žmonės žino visa, ką žinome mes. A. Ruseckaitė savo knygoje rado būdą kalbėti apie Maironį visiems, kartu nežemindama šį tą žinančių. Net ir pastariesiems pažerda-mama naujų detalių. Nebuvau girdėjęs, pavyzdžiu, kad Maironis, kaip kunigas, padėjo M. K. Čiurlioniu išvarkyti santuokos reikalus.

A. Ruseckaitės pasakojimas remiasi nuodugniu poeto gyvenimo, jo paliudijimų, archyvų, korespondencijos, amžininkų vertinimo, net ir neskelbtinu dalyku pažinimui. Sukurta pusiau faktografinė, pusiau beletristinė kalba (pirmasis recenzentas knygą pavadinė romanu). Atskirai parodyta, kas yra autentika, o kas versijos, tegul ir pagrįstos. Meniniai radiniai vadinčiau Šešelio ir Profesorės figūras. Kartu sakyčiau, kad pasinaudoti šiaisiai radiniai šiek tiek pritrūko arba improvizacinių drąsos, arba tiesiog kūrybinio laiko.

Paskutiniaišas gyvenimo dešimtmeciai Maironis sulaukdavo jaunesnių kolegų dygios kritikos. Kartais atskirsdavo, maždaug taip: prašom, broliai ir sesės, jūs apie tai geriau parašykite.

Taip galėtų sakyti ir A. Ruseckaitė.

Maironio gyvenimas, jo misijos – iš tiesų reikšminga tema. Laukianti pasiryžėlių.

***

Iš sukaktuvinių leidinių Maironio poezijos rinktinę „Graži tu mano“ (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla) sudaro dvi dalys. Skrybius „Lyrika“ ir poema „Jaunoji Lietuva“. Rinktinė išleista ši rudenį. Knygų serijoje „Lietuvių literatūros lobyne. XX amžius“ ji yra trisdešimtoji, gaubianti, taigi gerbianti ir iškilią sukaktį. A. Ruseckaitės knygoje, išleistoje kiek vėliau, minėtos rinktinės parengėjas apie Maironio 1927 m. pastanegas perskaitė:

„Prie „Lyrikos“ parengimo sėdo ilgiems mėnesiams, subraukė senuosius spausdintus tekstu, keitė pavadinimus, eilutes ir žodžius, surinko dar devyniolika naujai parašytų eileraščių ir pradėjo viską rikiuoti į virtinę – jautė, kad kaip dabar pats paruoš, sudėlios, taip vėliau jo poezija ir gyvens (...).“

Kai jau sudėliojo eilę ir tvarką, sėdo ranka eilė-

atostogas Maironis primena, kaip elgtis su tévais: „Vylančius, būdamas vyskupu, motinai ranką bučiavo“, taip pat pamoko, kaip laikytis svečiuose ir pobūviuose, kaip elgtis su „ypatomis kitos lyties“...

Dar viena rūsių mažai skelbtu Maironio rankraščiu yra tų kalbų, kurias jis sakydavo šventindamas, palaimindamas naujus paminklus, pastatus, bažnyčias, muzeus, banką, uostą. Kadangi Maironis nebuvo geras oratorius ir pats tai žinojo, kiekvieną kalbą kruopščiai užsirašydavo, atsakingai pasiruošdavo, todėl ir išliko rankraščių. 1925 m. kovo 12 d. šventindamas Lietuvos banką Kaune, pasakė žodžius, kurie ir dabar aktualūs. „...pinigas valstybės gyvenime, tai priminsiu vienims žinomą aksiomą, kad tai valstybės gyvenimo nervas. Be sveikų nervų nėra žmogui gyvenimo. Valsybė irgi negali be to, sveiko nervo gyventi.“

Kaip suprantame, pasauliečiu sunkiausia ištyrinėti ir suvokti Maironio pamokslus, kuriuose yra ištisės idomiu, originaliu minčiu, to metų realijų ir ženklių, pamokslininko suvokimo ir interpretacijų. Per muziejuje vykusią konferenciją „Maironis – gyvenimas ei na ratu“ moralinės teologijos dr. kunigas A. P. Kanapka profesionaliai analizavavo keletą Maironio pamokslų, pajuokaudamas, jog kai kur mūsų klasikas ne visai tiksliai cituoja Šventajį Raštą, nors pats iš kitų reikalaudavo ypatingo Biblijos tikslumo...

Telefonai

Maironio archyve išlikę lapeliukas, ant kurio užrašytas posmelis: „Žmogus gudruolis

aukštas protas / Išrado amžiaus telefonus / Ir štai darbar jais apšarvotas / Girdėt gal amerikonus...“ Koks šiuolaikiskas tekstukas, kuri poetas kaip kalambūrą paraše gal apie kokius 1925 m., kai Kaune telefonų buvo dar labai mažai. Svarstau, ar bent vienas kitas Lietuvos pilietis sugalvos mobiliuoju telefonu pasveikinti savo draugą ar giminaičių spalio 21-ąją – Maironio 150 metų sukakties dieną. Gal ši mano mintis paika, bet aš pabandyiu... O kol kas sveikinu visą mūsų tautą kartu ir kiekvieną pilietį atskirai klasiko Jono Mačiulio-Maironio iškilus jubiliejaus proga – kaip smagu, kad būtent mes, dabar ir čia gyventantys, galime šia Švente džiaugtis.

Šiame išleistos rinktinės skyrius „Lyrika“ atrodė taip, kaip jis sutvarkė pats Maironis. Viskas sutikrinta pagal 1927 m. jo „Raštų“ pirmą tomą, kurio išeidiama poetas atidžiai prižiūrėjo. Kas toji „Lyrika“? Penktas „Pavasario balsų“ leidimas, iš paties autoriaus parengtų – paskutinysis.

Sie knygų vardai – „Pavasario balsai“, „Jaunoji Lietuva“ – mūsų sąmonėje visų pirmą siejasi su Maironiu. Dėl to jie priskirti Lobynui.

Apie tai, kas kartoja. Esu rašęs, kad mes, Justino Marcinkevičiaus namo kaimynai, kartais pravardžiuodavome jį Maironiu. Savo trumpą eileraščių knygai Just. Marcinkevičius – šiaisiai kompiuterių laikais – viesus tekstu išriki perrašė ranga. Maironio sukakties proga reikėtų prisiminti Just. Marcinkevičiaus eileraščių ciklą „Pavasario balsai Pasandravy“ (1987) ir Sigito Gedos devynis sonetų ir epifatiją „Maironio mirtis“ (1984–1985). Iš devinto soneto:

*Nei lyros jau, nei arklo nematy,
O knygų nesuprasi – daug ar maža...
Ateis laikai, ne štie, tai kiti,
Maironiui irgi gal pakels tiraž...*

Laikai gal ir kiti – ir Maironis perkamas, ir A. Ruseckaitės knygą teko išleisti pakartotinai.

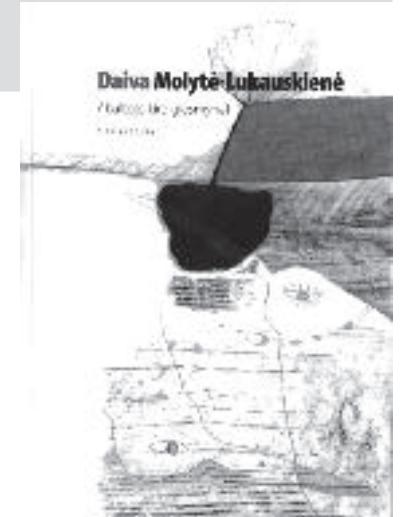
***

*Duok, Viešpatie, pranašu būt melagingu:
Nuo Volgos mužikai ateis;
Už banko skolas, be derybų draugingų,
Nuo žemės nustumis jus pečiaiš.*

Kas čia?
Nūdienė rinkiminė epigrama, nekorektiška?
Ne, tai 1895 m., Maironis, iš eileraščio „Tautos pagėgiams“.
Pirmosios publikacijos antraštėlė buvo kitokia – „Dėl išrinktyjų“.

Giesmės iš švytinčios pakrantės

Jovita SAULÉNIENĖ

Per patį sodų žydiėjimą uostamiescio skaitoja sulaukė ketvirtosios Daivos Molytė-Lukauskienės eileraščių knygos „Baltojo kiro giesmyai“. Knygoje trys skyriai: „Švytinčios pakrantės“, „Pro lango šukę“ ir „Trupinėlis keliaujančio“. Tai ir temos, nusakančios lyrinio „aš“ pagrindinius išgyvenimui motyvus – tapybiškų pajūrio peizažo potėpių, tėviškės jausenos, moters dvasios bei kasdieniškų apeigu proveržius.

Tačiau eileraščių skirstymas skyriais formalus. D. Molytė-Lukauskienės poezijos knyga – vientisa lyrinio subjekto giesmė, kurios melodija išvinguriuoja įvairias žmogaus vidines būsenas, patirtis, sutupusias su jo dvasiniu pasauly. Giesmė autorei siejama su pajūrio kraštovaizdžiu būdingu paukščiu – baltojo kiro īvaizdžiu. Vesti giesmę – tai sutalpinti joje tiesos, skausmo ar džiaugsmo žodį – šioje eiliuje knygoje jis itin girdimas ir įsimenamas. O žodis, anot E. Mieželaičio, – dvasios aidas.

Tekstuose prasiveržia atviras ir nuoširdus autorės balsas apie „baltų šermukšnių šerkšnā“, jų „žiedlapų audrą“, ant jūros kranto stovintį seną namą, „kalbantį ir dejuojantį, dūsaujančią ir dainuojančią“, apie ateitį, „sus Jungiančią ir surakinančią krantinėj laivo sielvartą“, apie keliones pakrantė pro Niadą, Preilą, Pervalką, Juodkrantę „tolyn ir tolyn, ir tollyn ir tollyn...“ Emocija, paremta asociacijos srautu, sukuria tapybišką, kartais net surrealistišką (pvz., „menkė“) pajūrio krašto peizažą, kur „smėlėtos pakrantės“, kur „siutėja vėjai“, kur „vanduo nuplauina viską“, kur „kopų žemėlapiai“ atgyja paveiksluose, kur „sympenos ir ašaros, nugairinamos vėjo, nuskalaujamos lietaus“, šiam kraštui būdingus mėlynos spalvos vaizdus nu tviesia balta šviesa. Įvaizdis „baltais kirais“ – kodas skaitytojui, padedantis pamatyti ir širdimi priimti poetės sekurtą tapybišką „švytinčios pakrantės“ poetinį žemėlapį. Realybėje tokios spalvos kiro nėra. Autorė, tarsi teptukas spalvos kiro nėra. Autorė, vardydama jūrų sinonimus („atminos atsiminimai prisiminimai nutolst...“ ir kt.) ar tiesiog išskiciuodama detales („kūnas išlupinėtas, išdarinėtas, ištrupintas, išdegintas, išnuodytas...“). Meniskai pavykęs poetu V. Mačerėnui „Vizijas“ primenantis naratyvinis D. Molytė-Lukauskienės pasakojimas eileraštyje „Žiūriu pro lango stiklą...“, kuriamo lyrinio subjekto žvilgsnis „pro aprūkusiu jausmų šukę“ nukrypsia į drabužį:

*Gėlėtą, raštuotą, kvietuotą
Daugiavieidžio mėnulio dvejone,
Nuluptą, nudraskytą, kraujuojančią,
Sulopytą, suraišiotą, sudygšniuotą
Vilnoiiais mazgeliais, ašaromis
Juoko, pavydo, palaimos (...)*

Tios ir kitos nepaminėtos autorės meistriškos poetinio žodžio variacijos atkuria kartais lyriskų kartais dramatiškų, netgi tragikomiskų, nuotakų skalę, kai nusitrina riba tarp būties ir nebūties, tarp dabarties ir praeities, tarp realybės pojūčio ir išmonės. Poetinių metaforų („rudens popieriniai portretai lietingoj šviesoj“, „vandens akys stikliniame marių akvariume“ ir kt.) ir žvilgsnių į kaidenių, atsiveirančią prožais žodžiais („žydi bulvės / mano motinos darže“, „emigruojanti kelto kopija / yra tobula: su kavinėmis, / restoranais, pardutuvėmis, / svetainėmis ir miegamaisiais...“), pynę kuria ekspresyvų, pilnų judeis

*Norėjau turėti tavo šaukštą
aliuminių kupkelį ir
senųjų rožinių.*

*Norėjau turėti tai,
ką lietė tavo dideli delnai.
Neliko nieko.*

Tu palikai viską.

(„Palikimas“)

Šios eilės – jau ne vandens paukščio giesmės. Ir melodija aukštėsnių natatos. Fragmentiškesnė, nutrukstanti, tarasi balsui užlūžus.

*Dvi slyvos,
Trys obelys
Ir varnėnų nulesta
Vyšnia.
Neliko nieko.
Nedrīsau skinti.*

(„Sodas“)

Taigi baltojo kiro giesmės mus iveda į filosofinio žvilgsnio, asociatyvus mąstymo, nuoširdaus ir tikro jausmo meninį pasauly, nušvintantį šviesiominis spalvomis ir atspalviais, skambantį aukštoms intonacijomis ir subtiliaus pustoniais. Tikėkimės, jog skaitytojui taps artimos savito ir vis labiau tvirtėjančio balso poetės D. Molytė-Lukauskienės eilės, kurias ji palydi savo sukurtomis įtaigiomis iliustracijomis, prisistatydama mums ir kaip dailininkę.

*Daiva Molytė-Lukauskienė, *Baltojo kiro giesmyai*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sajungos leidykla, Vilnius, 2012.

Meilė, Pasislėpus, Tūno po Smėliu

Gintarė NARAUSKAITĖ

Gintaro Varno „Publika“ – nelyg akimirksniu subyrantis spaustas ir ankštas sapnas, kurime vangiai suvirpa jūros žvaigždės ant žvilgsnių varstomų mėlynų sienų ir lubų. Jo siurrealumė pinaisi ir raitosi figūrų kūnai, kurių atskirumas tik nužymėtas, tačiau trūkčiojantis jutimiškumas viską suglaudžia, paverčia viena kvėpuojančią siela, sugeriančią užsiliepsnojančią rudenį ir šaltą šerkšną – dvi prieštarangas būsenas. Šiam videntisame, tačiau trūkinėjame, priesybų nesuderinamumą bandančiame kūniškume bolero ritmu pereinama nuo švelnumo, žaidimo pykčiu, atsidavimo iki nužymėtos pabaigos ribos, kurioje telieka klausimai be atsakymų. Kiekvienas fiziškumas savyje slepia būseną palečę: širdgėlą, pamimą, ironiją, nepamatuotą troškimą, išdidumą, tačiau ne visi kūnai gali būti paliečiami, išreikšt savastį. Šešėliai nusėda ant parketinių grindų, grumiasi ir traukosi, kiekvienas nori įsiterpti ir būti pamatytas, išduoti savo paslaptį, pasakyti vieną žodį. Šis džiaugsmingas veržimasis į priekį priverčia sielas šokti liepsnomis, bet toks džiugesys galiausiai išsklaido, kaip niūrus pilkas dangus atslenka suvokimas, kad nėra išejimo. Ne tik iš teatro, banalybės ir paviršiaus, bet ir iš tikrumo, buvimo salvimi, padarytų klaidų, žinojimo, jog nieko negali sulaikyti. Juk amžinybė – tik tikėjimas, žodžiai palytėtas kraujuojanties pirštas, žinojimas, kad tai iliuzijos visata „kaip neapykantos ilga blanduma“.¹

Taip atsveria tikras ar iliuzijų pasaulis, trūkinėjantis lyg nykstantis fajanso grožis. Po truputį skyla, nepastebimai išgrynina vieną juodą ruoželį, palieptus rankomis vos juntamą, tačiau jį užčiuopęs liežuviu jauti, kaip gali skaudžiai, iki kraujų drėksti. O tai tik mažutis ruoželis, it smėlio kruopelė. Viskas taip greitai keičiasi. Daugybė pasipuošusių figūrų žengia išdidžiai, tarsi vasaros dienomis eitų paradas promenada. Ką tos figūros gali byloti be savo liguistai puošnai dekoruoto eksterjero? Akimirksnį atrodo, kad visas grožis – tai giliausias paviršius, bet, jį palieptus pirštais, telieka pelenai, burnoje ištirpssta krauko skonis. Taip atmetęs išorės apgaule atsveri tiek daug sykių kartotiemis žodžiams „po smėliu“ ir nežinodamas, kaip juos priimti, ieškai savyje ir už savęs, tame kvepianties dvokaus grožio pasauly. Koks svarbus vizualumas, išsitenkantis tose šamchamtiškai juodose ir baltose figūrose. Nesume luodamas pats neri giliau, kad tik į krantą neišnešt stipri vandens srovę. Figūrų veiduose ieškai meilės, tikėjimo ir ryžto keistis. Tačiau žvilgsnis paklaikęs ir neramus, mėtosi ir bégioja į visas puses ieškodamas paguodos gausiose praeities detalių kompozicijose. Ir tupintis juodas katinas staiga pavirsta dūmais, pro kuriuos išnyra aistringos ir sielvartingos *duende* akys. Tarp jų kaip liepsnos raitosi susiglaudosios figūros, išreiksdamos skausmą, laimę ir visa ko praeinamumą. At-

gyja praeities vaiduokliai, lélės, spalvoto smėlio grožis kaip „meilė šukėm pavirsta nuo vieno judesio kirvio“². Žodžiai nenužymėtas jautrumas išsilenkia judesiuose ir gestuose, susipindami žvilgsniai keičia save ir bando pakeisti kitą. Ritmingais pustoniais persimainydamis šoka vyrų kūnai, aistra stengiasi nepalikti jokio tušumos tarpeklio. Gundymo ir išdavystės šokis aiktelė nuo jų suspaudusių siluetų, kuriuose kaip rašalo dėmės išsklidę nutylėti troškimai ir nusivylimai. Jie, išskydę ir padalyti pusiau, kažkur sukiojasi, pinasi ant rankų, apsiiviję kaklą smaugia turtum neleisdami išslysti jausmui. Kartais išgirsti juos tykiai dejuojant, prislėgtus, nejuociuot sutramdytus. Visai šalia, besislapstydami už kaukių, arogantiškieji žaidžia kito jausmais, tarpusavyje kovoja nežinomybę ir jos užmegztas noras. Tačiau meilės atstumimasis kaip sau-gaus pasislėpimo būdas temdo šviesą ir palieka tamsoje. Dvi priešingybės suartėdamos nepasiduoda viena kitos valiai, taip vienas pa-saulis skirtas sunykti, kad galėtų išlikti aukščiau, nei buvo pamatuotoje realybėje. Priešingybų meilė neįmanoma nužymėtuose laiko rėmuose, ji nepasiduoda iliuzijos žaismei, belieka mirti, kad kažkas tikra išspildytu. Nesibaigiančiamē darnaus chaoso judėjime nepaliu-jamai sklando vis ištirpstančios ir atsinaujinančios meilės pojūtis. Svetimi, vienas šalia kito besiri-kuojantys pavidaile kuria veiksmus ties žiaurumo-tiesos riba, tarp jų įsiskuba geismas, žadinantis tušciausis kūno norus. Iš naujo susi-pina mylimos rankos, kurios atstumia trokdamos dar labiau priartėti prie kito plačiai atmerktų akių. Kiekvienas įsukamas į nesustabdome skriejančių smėlio ratą, kuriai misatą perskrodžia peilio geležtės, paliekanties krešantį kraują ant kūnų ir kūnuose. Sunku nužymeti skausmą sieksniais, suskaičiuoti vi duje tūnancias ašaras, kurioms nelėmata nužengti skruostais, kristi į delnā, susigerti jo linijų tankmėje. Pasaulis susispynęs ir suežėjęs, jis kaip vanduo talpina neišmatuoja-mas mintis ir pojūcius, kuriems kar-

tis leista tvinti upėmis ir kažką išsinešti iš mūsų vidaus. Begalybėje tyvuliuojantis skaidrus ežeras su geria mūsų bežadį skausmą, neišpainiojamą meilę. Tuomet puošnus paviršius pradeda blankti, skesti neišmatuojamame labirinte, kuriame viskas išnyksta, „išlieka vien dykynė. Vilnijanti dykynė“.³ Tušuma apgaubiamai pilnatvės, bet tai tik iliuzija, gražus vizualumas, kuriam lemta pradingti nusidriekus tolyje. Prasmingų žodžių gilumą išbaido fiziškumas figūrų, kurios tarpusavyje pinasi ir keičiasi. Ribotas kūnas nepajėgus perteikti mintyse slypinčios laisvės, tad pasiduodi sukimuisi. Vardai, tariami lūpomis, skrenda per erdvę, atsimuša į ketus kūnus, jie prasiveria, meta žeidžiančius, abejingus ar geidžiančius žvilgsnus. Nepastebimai iš jų išro-poja kiti žodžiai, sėlina per visą siaurą erdvę link to, kam jie skirti, kad tik pasiekėt, bet kartais viskas tuščiai. Kažkas pakelia koją ir užmina prasmę. Tada veriasi tušuma ir ateina laikas jausmui, gal neišreikštams ar jau gėstanciam, tačiau tikram. Jis ieško savo vietas kito lūpose, odos porose, norėdamas palikti pėdsaką, kaip išmanydamas stengiasi giliu įsitempti, iširėžti, kad nieko nebūtų sumeluota. Tačiau čia niekada neišblėsta iliuzijos dangus, apsidangstęs grožio kaukėmis. Atrodo, maja iššiepia sa-vos nasrus, apgaubia kūnus mirtimi, kad išlaisvintų tuos, kurie nenori būti išlaisvinti. Taip purvinose palėpėse tikruma užklojama dulkėmis, paliekamas begalinis kelias kaukėtai apgaulei, tapatinamai su tikrove. Slankojantys pavidaile nori įteigtis savo tikrumą, bet jie per daug sunkūs, tad sukniumba – lieka tik molio grumstas. Iš jo vėl galima ką nors nulipdyti: meilę, kuri oranžinė į saldi morka, norėjimą kaip žiobčiojančią žuvį. Bet viskas taip sunku, kas reikalauja tavo ti-kininės pirštų, kurie gali sukurti, o sudužimas tok trapus. „Pradanginti visų lengviausia, sunkiausia su-kurti. O dar sunkiau pakeisti kuo kitu.“⁴ Dviejų būtybių santykiai – kaip statomas smėlio pilys – reikalauja kantrybės ir atsidavimo, tačiau impulsyvūs troškimai, noras pakei-

ti kitą ir vesti savo keliu skausmingai bloškiai vėjo šuoraus. Pilis ima trūkinėti, smiltelės išnešiojamos mylimojo rankų, virpančiomis blakstienomis perbėga kito pėdos, skausmingai nusėda palikdamos ryškius randus ir prisiminimą, kad kažkada eita nepramintais takais, norėta, bet nesugebėta išsaugoti. Juodą kvadratą užpildęs puošnus ir jo žaisminges aliužios į paviršius groži keliais sluoksniais uždengia jausmus, žmogaus esaties detales, kurios lašas po lašo kuria naują paviršių, tik be dekoracijų ir kostiumų. Virpant nuogam atvirumui plėšrias nagais gali būti lupa-ma kito oda, kad pateisintum savo poreikius ir tušybę. Tai, ko nėra ir negali būti, visgi surandama, patvirtinama Imperatoriaus galybė ir bejausmė siela, tačiau tai tik trumpalaikis pasiaukojimas, galiausiai viskam lemta sutrūnyti ir skesti iki begalybės. Švelniausias nuožmu-mas nuspalvina Gonsalo ir Enrikės santykius, kurie tarsi saulėje tirps-ta vasaros ryto dienoj, tačiau Enrikės veidmainystė ir žaidimai meile iškraipo jausmų pavidalus. Sėlinantis tykus žiaurumas pašaipa užkloja Gonsalo emocingumą ir atsidavusią meilę, jis tai atstumiamas, tai vėl prisijaukinamas. Apsuptas be-dvasio oro jis beviltiškai vizgina uodegą, kad prisikvestų tą, ką aki-mis palytėjo, juk likęs be meilės taip dažnai jautiesi žvériškai vie-nišas ir nustumtas į tušumą. Tačiau švelnūs prisilietimai, atsivérimas, artumas baugina Enrikės sielą, jis šiaušiasi ir bėga, stumia nuo savęs atiduodamą tikrumą, jautrumas né-ra pažinus teatro po atviru dangumi režisieriu. Tikrumo vertybės su-vokimas atėina iš lėto, pasiprieši-nimas blanksta, ambicingumo kau-kę keičia pavargusio, kažko svar-baus netekusio žmogaus šešėlis. Liūdesys pravirkdo sielą, viduje skausmingai pasejamas daigas erš-kėcio, kurio spygliuota viela nepa-liaujamai bado į žeidžia tavo plo-niausią odą. Ore pakibusios ato-mazgos amžinume iš sielos gelmės atėina šnabždėjimas į ausų: ar tu būsi – nieko neklaušiant, sukuriant nau-ją realybę, parodant, kad skausmas sukurta, ar tu būsi šalia ir kartu,

kai manęs nebebus? Tai meilei, kaip ir teatrui, kuris tūn pasislė-pęs po smėliu, nelemta išspildyti.

Galiausiai galvoje ir prieš akis pinasi iškūnyti žodžiai: *meilė, mi-ratis, aistra, dangus, smėlis, pasiau-kojimas, kančia*. Kaip atrasti prasmę tarp jų ir paskirti kiekvienam tinkamą vietą, kad visas paviršiaus grožis nebūtų tik trumpalaikis gel-tonų citrinų lietus? Čia pat prasi-veria kapas, ir iliuzija virsta tikro-ve, kai ši keisdamas per kūnus juos išsunkia ir atveria, kad priim-ti tūnus. Néra ko daugiau ieškoti Gonsalo myrtje, Džuljetos išpro-tėjime, Enrikės žiaurume. Materia-lus fiziškumas mainosi, lūpomis liečiamos raidės sudėlio žodžius tam, kad jie šokciodami kiltų, tik-rumu atvertų tušumą, kurioje žodžiai susipina ir sakiniai praranda trauką, iškreipta begalybė sugeria-ma į plaučius, širdis pripildoma prisiminimų – kaip seno, labai se-no ir pavargusio žmogaus. Juose bandai užuosti kvapą, pamatyti praslenkantį šešėlį, įminta pėdsaką, vėjye pagauti gią, kad atgai-vintum tą jausmą ir būseną, kuri nuneša toli, išspjauna tave iš kas-dienos banalybės ir melo, kur ne-reikia išteikti, tik būti. Tikruma nereikalauja ją patvirtinančių žodžių, ji tiesiog yra, kyla virš mūsų ir nusėda kaip pleiskanos ant pe-čių. Šiame pasakojime viskas virs-ta smėliu: figūrų vardai ir pavidai-lai, žodžiai susipina ir tapdami be-žadžiai netenkna prasmės, išlieka tik tikrujų nesibaigia, toliau tėsiasi sa-vęs apgaudinėjimas, tikrūs ieškojimas, kančios persmelkta meilė, bet patiriamas vienetas kaip bū-ties dalis kažkų palieka. Tačiau tai ne pavidalai ar vardai, net ne min-tys žodžiuose.

¹ Periušo, Anri. *Van Gogo gyvenimas*. Vilnius: Vaga, 1978, p. 142

² Lorca, Federico Garcia. *Liūdėniausias džiaugsmas: eilėraščiai*. Vilnius: Vytrlys, 1998, p. 158.

³ Lorca, Federico Garcia. *Liūdėniausias džiaugsmas: eilėraščiai*. Vilnius: Vytrlys, 1998, p. 100.

⁴ Lorca, Federico Garcia. *Publika*. Nepublikuota režisieriaus Gintaro Varno inscenizacija. Iš ispanų kalbos vertė Vladas Petruskas, vertimą redagavo Aurelijus Katkevičius, 2010. Teatro Utopija archyvas, Vilnius.

Skelbiamas konkursas Bernardo Brazdžionio literatūros premijai gauti

troniniu paštu vida.jasaityte@kauناس.lt

Paraiškas ir kūrinius vertins komisija, sudaryta iš trijų Lietuvos rašytojų sajungos Kauno skyriaus tarybos narių ir dviejų savivaldybės atstovų. Per 21 dieną nuo paskutinės paraiškų priėmimo dienos komisija savo siūlymą dėl premijos skyrimo pateiks Kultūros skyriui. Galutinį sprendimą priims Kauno miesto taryba.

Premija laureatui bus įteikta vasio 2 d., minint poetu B. Brazdžionio gimtadienį. B. Brazdžionio literatūros premijos skyrimo nuostatus, paraškos formą galima rasti Kauno miesto savivaldybės interneto svetainėje www.kaunas.lt/Švietimas_ir_kultūra/Kultūra/Kultūros_ir_meno_premijos_stipendijos. Informaciją apie konkursu salygas taip pat galima gauti tel. 42 40 47.

VIII Europos literatūros dienos Šiauliuose 2012

18 d., ketvirtadienį, Šiaulių dailės galerijoje (Vilniaus g. 245)

16 val. skaitymai: Oddny Eir Evarsdottir (Islandija), Ieva Toleikytė (Lietuva), Alvydas Šlepikas (Lietuva). Veda: Kotryna Pranckūnaitė.

18.10 val. skaitymai: Dag Sols-tad (Norvegija), Gundega Repše (Latvija), Aidas Marcénas (Lietuva). Veda: Ugnius Mikučionis ir Laura Laurušaitė.

19 d., penktadienį,

16 val. Plungės rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje (Laisvės al. 19) – skaitymai: Dag Sols-tad (Norvegija), Oddny Eir Aevar-sdottir (Islandija), Carl Johan Jensen (Farerų salos), Gundega Repše (Latvija), Audronė Urbanaitė (Lietuva), Pavel Kasciukevič (Baltarusija). Veda: Ugnius Mikučionis ir Laura Lau-rusaitė.

20 val. Šiaulių knygyne-kavinė-dailės galerijoje „Sielai“ (P. Višinskio g. 39) – skaitymai: Carl Jo-

han Jensen (Farerų salos), Sigitas Parulskis (Lietuva). Veda: Kotryna Pranckūnaitė.

20 d., šeštadienį, Šiaulių knygyne-kavinė-dailės galerijoje „Sielai“ (P. Višinskio g. 39)

14 val. skaitymai: Bragi Olafsson (Islandija), Gintaras Grajauskas (Lietuva), Audronė Urbanaitė (Lietuva), Pavel Kasciukevič (Baltarusija). Veda: Kotryna Pranckūnaitė.

17 val. Laisvas kelias laisvai prozai! Laisvas mikrofonas norin-tiesiems skaityti savo prozos tekstu-s – kiekvienam po 7 minutes!

21 d., sekmadienį, Vilniaus knygyne „Mint Vinetu“ (Šv. Ignoto g. 16)

17 val. susitikimas su baltarusių autoriumi Pavalu Kasciukevičiu. Veda: Vytaas Dekšnys. Iejimas į visus renginius nemoka-mas. Informacija tel. (8 601) 88479. Atėjusiu į skaitymus laukia dovanėlė – almanachas!

ETAŽERĖ

Dvasingumas, haliucinogenai ir JMM

Jurga TUMASONYTĖ

Dolores Kazragytė „Raudoni sandaliukai“: esė. – „Tyto alba“, Vilnius, 2012.

Kai perskaiciau aktorės Doloresos Kazragytės knygą, supratau, kad šiuos „Raudonus sandaliukus“ apžvelgti bus nepaprastai sunku. Štai dabar baksnoju minkštaja pieštuko uodegė į stalą ir nežinau, nuo ko pradeti. O knyga juk tokia lengva ir žodžiai tekste slysta akimis it alyvuogių aliejas.

Taigi tai septintoji autorės knyga – kelerių metų dienoraštis, prasidedantis 2010 ir pasibaigiantis 2012 m. Kaip ir iprasta – autobiografinis tekstas, kuriamo dienoraštine forma fiksuojamos buitinės gyvenimo atkarpos, slenkantis laikas, sezonai, atpažistami ir bevardžiai žmonės. Dažnokai įterpiami fikciniai motyvai, pavyzdžiu, pokalbis su pliušiniu zuikeliu. Tekste justi vienatvės, artėjančios begalybės ir reakcijos į senstantį kūną gaideles.

Tačiau krikščioniškas gerumas, kurio prisodinta visa knyga, ir mielas, ir banalus. Na, panašiai kaip pačios autorės aprašyta Kalėdų šventė mokykloje: daug patoso, rimties, garbančių ir dirbtinių angeluukų. Turiu omenyje D. Kazragytės skaitomą knygų citatas – jų čia pervažiš, taip pat užsižaidimus su įvairiais asmenybėmis susidvejinimais, kuriems skiriami ilgiausi dialogai. Manyciau, kur kas subtiliai jos asmenybė atskleidžia pačioje buvimo pašaujyje ir su pasaulei tėkmėje.

Viename iš daugelio savo interviu D. Kazragytė minėjo, kad jি nėra rašytoja – jि rašanti aktorė. Todėl kurdama tekstą nejaucia jokios atsakomybės, kuri būtina profesionalams. Ir tai matoma knygoje – struktūra čia nesuvaldyta, rašoma nukryptant nuo naratyvo, per ilgai sustojant ties sapnais ar ne itin reikšminomis detalėmis, kurias būtų galima praleisti.

Nors knyga labai asmeniško turinio, rašoma „lyg ir be atsakomybės“, jaučiamas aktorės flirtas su skaitytojais, intencija būti perskaityta, pamokyti. Apie netiesioginę didaktiką galima pagalvoti, kai autorė smulkiai ir su biliūnišku gailiesčiu aprašo savo užstojaus vargdienius: šeriamas kiemo kates, kurias vaikosi storaskūris kaimynas, šelpiamus

bjauriai smirdančius alkoholikus, vienišas seunes ir t. t. Iš pradžių tokis autorės gestas įkvėpia, bet peržvelgus jos parašytus tekstus matyti, kad šis motyvas (tegul ir realus) kartojasi dažname jü. Ar ne per daug čia dvasingumo?

Kalbant apie religiją, autorė pati save pravardžiuoja davarą, tačiau apsilankymus bažnycioje, kasdienę maldą bei apmąstymus apie viltį į tekstą įterpia gana paprastai ir „nedavatkiskai“. Krikščioniškas moralumas, dvasisnis aristokratiškumas bei asketiskas gyvenimo būdas – knygos leitmotyvas. Tai, manau, daugelį skaitytojų ir sužavi.

Dar, be abejo, turėtų žavėti ir autorės asmenybė. Kad tai tikrai ji, aktorė D. Kazragytė, skelbia ir įvairaus laikotarpio nuotraukos leidinio viršelyje. Net šiek tiek keista, kad įmanoma parašyti tiek daug autobiografinių knygų. Aktorės viesumą rodo ir kalbėjimo patosiskumas: „Pasitraukiau. Liūdesys ištirpdė siebos šviesą. Tik maža padūmavusi lempelė šviesčia. Lemputė su mažu stikliniu cilindru, kaip vaikystėje. Dar šmestelėjo raudoni sandaliukai, gražiai padėti prie lango ant stalelio (ten laikydavau nusiauvusi), – veidrodis, viršuje prikljuotas Vytauto Didžiojo paveikslas su karūna... Išėjau į NIEKUR“ (p. 138).

Kalbėdama apie scenos auditoriją, autorė užsimena, kad tai yra 40-70 metų moterys. Knygos auditorija veikiausiai taip pat sudaro įvairių profesijų ir visuomenės sluoksnių *feminos*. Taip ir įsivaizduoju pagyvenusias, orias mažu miestelių intelligentes, mėgstancias išsiskirti į kultūros namuose arba bibliotekelėse vykstanti tylų, dvasingą, nuo buitinų niekiui nutolusį gyvenimą su knygomis, dainomis bei komis *sielvodamis*.

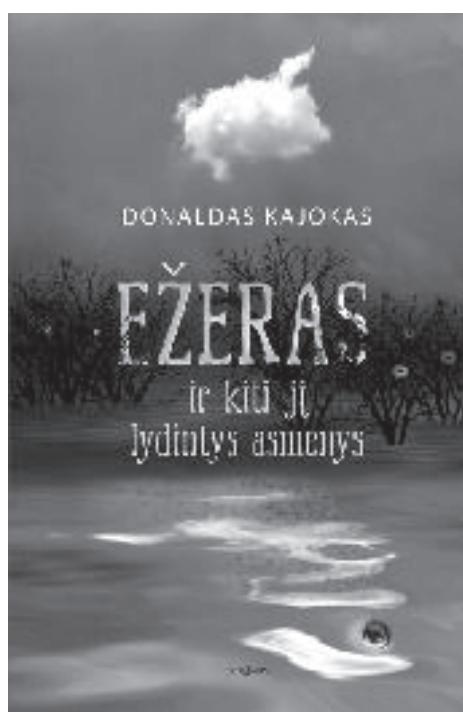
Apskritai sunku kritikuoti tai, kas visai neturėtų būti kritikuojama arba literatūriskai replektuojama – „Raudoni sandaliukai“ skaitytojų sąmonėje atlieka kitas, nuo dailiosios literatūros ir intelektualių tekstu nutolusias, bet paprastiems žmonėms labai svarbias funkcijas.

Donaldas Kajokas „Ežeras ir kiti ji lydintys asmenys“: romanas. – „Tyto alba“, Vilnius, 2012.

Naujausias Donaldo Kajoko romanas „Ežeras ir kiti ji lydintys asmenys“ skendėja haliucinogeniniame rūke ir smalsuji skaitytojų pasitinka realumo bei surrealizmo sankryžoje. Po pirmojo romano „Kazašas“ tēsiama svaigiamos prozos linija.

Apie ką šis romanai? Po emocinės traumos kompiuterių specialistas Gabrielius Aušautas nežinia kaip atranda ir atvyksta į senovinį dvara, pastatytą prie ūkanomis apsitausius ezero. Trisdešimtmetis apsistoja pas ponyą Em – tobula fatališką moterį, namuose laikančią virvę, kuria pasikorei Judas. Be moters, dvare gyvena keistulis sodininkas Eliezaras, iš sterblės mėtantis mitologines būtybes – dzebuskus. Taip pat – visą laiką nėščia mergina Juta. Vėliau į romano naratyvą įsipina dar keletas pačių keisciausiu personažu. Visi jie tokie nepatikimi, kažkā savyje giliai slepiantys, netgi demonizuoti.

Tekstas prisodintas įvairiausiu aliuijų į biblinius ir mitologinius, paties D. Kajoko perkurtus motyvus. Čia išmoningai interpretuojama Judo nuodėmės tema, mėginama susieti mitologinių personažų atitikmenis su veikėjais. Bėda tik ta, kad romane visko labai daug – pradedant Bibliją, haliucinogeniniu vaizdiniais, personažu tarpusavio ry-

šiaisiai, sapnų logika, simboliais ir nevisišku detektivy, jog skaitant susidaro įspūdis, lyg pūstumei balioną ir jis tuoj turėtu susprogti. Manyčiau, romanas atrodytų labiau užbaigtas, jei autorius būtų keletą leitmotyvų ir įtekėjimų į pagrindinį pasakojimą praleidęs.

Tačiau dėl mano ką tik pasakyto priekaištoto taip pat būtų galima gincytis, nes prasmikumo perteiklius bei neapčiupiamumas tarsi į astrovauja keistumo, sapnuskumo būsenai, kuri apninka jau nuo paties pirmo puslapio. Tuomet būtų pateisintas ir tas lėtas grimzdimas į interpretacijos pelkę. Sapnuose viskas iracionalu, vaizdai sluoksniuojasi vienas ant kito, o prasmės ne visada paaikiinamos.

Poeto talentas tekste matomas nuostabiuose įsivaizduose ir metaforose: „Didžiavosi vadinas revoliucijos sūnum, nušvisdavo, jei šiuo vardu pašaukdavau pietauti, manau, šiuriausiu savo priešu laikė mirtį, bet ne todėl, kad būtų jos bijojes, veikiau todėl, kad laikė ją galinga, gebančia iš mirusiuų prikelti net dvokt pradėjusi žmogaus kūną; ši menama mirties galybė kirtosi su jo planais, – taip, buvo nedidukas, gaidžio ūgio, tačiau turejo ilgas, toli siekiančias šaknis, nepaprastai gumbuotas; jos drieikės po žeme, vingiavo katakomoris, ant jų tupėjo po karingą budelį nykštuką, vadino juos pašventintais kankorėzais, gumbus – vadavietėm, ir buvo tikras, kad niekas niekados jo, šitai turinčio, įveikti neįstengs“ (p. 171).

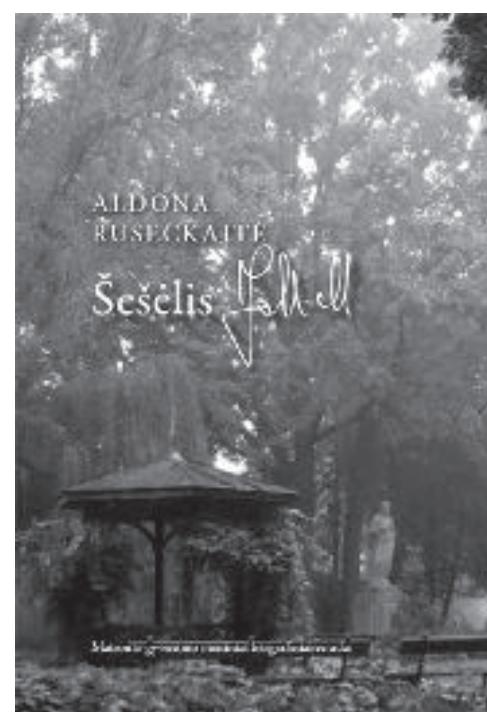
Kartais filosofiskumas kertasi su realistikumu – tiesiog negali įsivaizduoti, kad toks veikėjas, tarkime, Gabrielius Aušautas, imtų ir domėtusi šiuolaikine literatūros kritika (vienam pokalbyje jis konstatuoja apie kritikų palankiai vertinamą rašytoją). Daugelis dialogų primena teorinius, bet ne praktinius sumanymus.

Visgi romanas įdomus – svarbiausia čia, mano galva, sukurta nuotaika ir jaudulys, kurie kyla skaitant apie išvirščiąjų realybės pusę. Magiją mėginama aiškinti racionaliai – matomi gyviai atsiranda dėl haliucinogeninio ezero poveikio, regėjimai aiškinami pasiekta transo būsena, o kūno mutacijos – įsilabėjimu. Tereikia skaityti ir patikėti.

Aldona Ruseckaitė „Šešėlis JMM“: Maironio gyvenimo meniniai biografiniai etiudai. – Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, Vilnius, 2012.

Jubiliejinė – dešimtoji – Aldonas Ruseckaitės knyga šiųj iš kapų milžinų pakélé Maironi. Atkasėjo baltus, švarius kaulelius, it genetikos mokslų daktarė kruopščiai sudėliojo griaučius, ištatė poetu akis, atspinėdėjusias svajingą mėlynumą, nužiedė nosį ir lūpas, i kurias idėjo savo pačios perinterpretuotus žodžius. Tat štai dabar ir turime – tikrovė, deja, vis tiek nebegyvą, klasiką.

Knyga pasakoja apie paskutinius septynečius Maironio gyvenimo metus. Tekstas kuriamas postmoderniu principu – įmaišant į išgalvotą pasakojimą citatų iš rašytių dokumentų, J. Maciulio kūrybos, kuri organiškai

sugula į vieną teksto monolitą. Čia kalba ne tik pats dainius, bet ir atskiri personažai – profesorės, tyrinėjusios Maironio kūrybą, praeities šešėlis, primenantis vieną ar kitą šeimininko gyvenimo nutikimą, svarstantis apie tikrovės kūrybą ir interpretaciją. Pavyzdžiu: „– Seimininke, žinoma, rūstautum, kad išduodamos tavo paslapsty, tačiau ir po mirties esi labai didelis, didelis kaip granito paminklas prie tavo rūmų, jau kiti ir pamiršo, kad turėjai žmogaus širdį... Pameni, ir pats sakei: mane slegia mano paties supiltas kalnas. Žmonės įdomi kiekviena tavo gyvenimo smulkmena, o čia juk ne smulkmena – čia tavo mudviejų paskutinių septynerių metų džiaugsmas, skausmas, drama. Beatričė... Niekas niekada nesužinos tikros tiesos. Tačiau meluoti ar slėpti – kam? Pats sakei – bjaukius melagyre...“ (p. 218).

Maironis čia lyg Woodis Allenas savo paties filme pamuojuoja kameroms, nusisuka nuo įvykių eigos ir komentuoja savo veiksmus bei jausmus. Jis gyvai kalbasi su savo interpreatore, abejoja dėl smulkmenų, ginčiasi ir žmogiškai mosteli ranga.

Ši knyga galėtų būti puikus edukacinis kūrinių. Kas gi geriau išmano Maironio gyvenimo peripetijas ir iki smulkmenų geba rekonstruoti jo gyventajių laiką, jeigu ne A. Ruseckaitė? Be to, iš ankstesnių jos mėginimų išsiaučiai klasikų gyvenimą ir iš to išspausti biografinį meno kūrinį buvo aišku, kad kada nors ateis ir šio, baugaus, nes labai nutlusio nuo buitinško žmogiškumo, klasiko valanda. Taigi knyga, be abejo, turėtų būti perskaityta visi, kuriems nesvetimas noras susipažinti su klasiku iš arčiau, pasidžiaugti nauja, išsamiai jo gyvenimo gabalėlio interpretacija.

Visgi man mėginimas imtis tokio sudėtingo darbo kaip klasiko gaivinimas ir atvertimas į žmogiškumą nepasirodė ypatingas. Galbūt siekis kuo realiau atkurti jo gyvenimą, netgi surasti eileraščių atitikmenis jo mintyse ir kalboje, amžininkų pasisakymų citatose nebuvo tokis stiprus, koks galėjo būti pasitelkus daugiau išmonės. Taip, aš lenkiu į Marius Ivaškevičiaus pusę – jis vis aprékiamas kritiku, jog neteisingai vaizduoja epochas ir asmenybes, tačiau, ak, koks malonumas visa tai skaityti!

Galbūt ir paties poeto gyvenimas nebuvu tokis įspūdingas, kad skaitytumei knygą atvisių žandikauliu? Turiu omenyje tuos skaitytojus, kurie nėra aistringi XIX-XX a. pr. lietuvių klasikų mylėtojai.

Knyga verta dėmesio tuo žmoniui, kurie džiaugiasi Maironio metų jubiliejumi, mielai iš naujo skaito jo poeziją. Netgi tų, kurie nemégsta Maironio ir norėtų kvestionuoti jo kūrybos vertę ir kanoniškumą. Skaityti vien dėl gausios informacijos, inkrustuotos į meninę išmonę. Gal kada nors prireiks?

***

Šri Aurobindo sakė, kad visas gyvenimas yra jogą. Tvilkanti, samonė kone kiaurai perskrodžianti teisybę ir sykiu – absoliutus šnipštasis. Nelygu, iš kurio taško ir kas pažiūrės.

Štai visų idėjų esmė: nelygu – kas ir iš kurio taško.

***

Tėstant tą patį motyvą. Yra tokis korėjiecijų pasakojimas: joja generolas ant žirgo ir išvysta vidury kelio medituojančią vienuolį.

– Traukis, kirmine! Argi nematai, kas prieš tave! Aš esu tas, kuris nė nemirktelejės gali nužudyti!

Vienouolis pakelia akis ir giedrai nusisypso:

– Tai tu nematai, kas prieš tave. Aš esu tas, kuris nė nemirktelejės gali numirti.

Taigi, nelygu – kas ir iš kurio taško.

cave canem

Šurmulingas dalijimasis poezija

Neringa BUTNORIŪTĖ

Ruduo nuolat žada šurmuli, skubina rinktis įvairiausias mąstymo ir veiklos kryptis, stebina ir besimaiančio dangaus spektakliais. Nesėpėti iškvepti, o matai – poetai jau seniai išaugo liūdinojo rudens būvi, juk spalio pradžia daugeliui virsta kasmetine svante. Suibūrusieji į 23-įjį Poetinių Druskininkų rudenį, šiame mieste vykusi spalio 5–7 d., aplenkė audras skriaudėjas, todėl galėjo ramiai žvilgčioti į pakelta festivalio vėliavą arba į vieną iš vienos puošmenų – šventės himno ritmu besokčiojančią fontaną.

Tačiau šventė virsta ne vien susitikimų ir skaitymų džiaugsmu, ji galiapti ir svarbaus dialogo užuomazga. Šiu metų temą „Kūrybos socialiniai kontekstai: poezija ir politika?“ megintą aprėpti atsisakius pranešimų – to apribojantį lauko, kai gali paridenti akmenį ar pritariamai šyptelėti tik į keletą pusiu. Galbūt tokia atviresnė, klausytojų įtraukiančią dialogo formą pasiūlė pati tema, o gal noras išjūdinti šią festivalio programos dalį. Diskusiją pradėjęs nuo lietuviškojo konteksto, literatūrologas Rimantas Kmita išsyk pripažino, kad temoje išskeltas klaustukas žymi šio klausimo keblumą, mat kultūra, poezija ir politika šiandien atrodo lyg nesusisekiantys indai. Iš tiesų: regis, nelengva apie tai mąstyti neprisimenant praėjusių dešimtmečių realybės. Visgi aktyviausiai diskusijoms dalyviam (jie šis yk – bemaž vien poetai užsieniečiai) tokia diskusijos linkmė, vedanti prie Ezopo kalbos dviprasmybių ar Juliaus Janonio atminimo lentos nukabinimo, nebuvu aktualiausia. Svarbesnis kūrėjo kalbos pasirinkimas, galintis tapti ir politiniu veiksmu, – tai artima ir ankstesnei bei šiandieninei lietuviškai emigracijos realybei, deteritorizuojamai kalbai, svyruojanciai tarp konformizmo ir principo save, tokia mažą, kitose valstybėse „iregistruoti“. Waqas Khwaja (Pakistanas) kalbą pripažino kaip saugotiną ir keliančią ne mažiau problemų nei ekologija, o Kornelijus Platelis siūlė skirtinę ir giminiškų kalbų tekstuose ieškoti pasaulejautų atitikimo.

Diskusijoje dėl poezijos situacijos pernelyg neliūdėta. R. Kmita netgi pasidžiaugė poetų laisve atviriau grupuotis ir tuo, kad tarp debiutuojančių autorų ši tendencija po truputį ryškėja, o Laima Kreivytė pažymėjo plintančio poezijos slėmo daugibalsiškumą, jo galimybę savaip demitoligiuoti lietuviškumą. Nors užsiminta, kad, kaip ir Lietuvoje, taip ir už jos ribų, masinės žiniasklaidos priemonės literatūrą palieka užribyje, Boel Schenlear (Švedija) teigė, kad tai neatspindi visuomenės pozūrio. Jos nuomone, nors knygą išleisti nelengva, poezija neretai skaitytojui įdomi, atpažista. Geriausias to įrodymas – kad eilėraščiai teberašomi, interneto šviesomačiai plinta tiek profesionalū tekstai, tiek paprastū žmonių saviraiška, net jei ji grafomaniška.

Kaip ir prieš porą metų, Poetiniame Druskininkų rudenye iškilo lyčių literatūros klausimas, sij kartą L. Kreivytės išprovokuotas per kalbų bruožą žodžius skirstyti giminėmis. Jis tebekeilia nesupratimą, kuris svečiams iš užsienio jau neatrodo toks aktualus, tačiau tarp lietuvių vis dar ižiebia beprasmiškas diskusijas. Dovilė Zelčiūtė paminėjo, kad poetės kova yra ne su vyru, bet su savimi – tai tapatybė, kurios, kaip ir patyrimus, neatimsi, telieka pripažinti save kasdienybėje ir gera, jei buityje pavyksta pamatyti būti. Drąsesni žaidimų su kalbos formomis, jos socialinėmis galimybėmis norejusi pasiūlyti L. Kreivytė pritarė, kad po-

ezijos lygio reitinguoti neverta, nes tokia literatūros situaciją diktuoja šiandiena.

Saulėtos festivalio dienos užpildyto ne vien formaliu susibūrimu „Dainavoje“, išraiškingais skaitymais iš almanacho, bet ir istoriomis apie nepatekusius į knygas eilėraščius. Savo kūrybos neišleidusieji „Širdelėje“ galėjo drąsiai prieiti prie laisvo, o jaunaisiais vadinti autoriai – prie jems skirto mikrofono „Poetinės nakties“ renginyje. Apskritai neturintieji tekstuotu kitą dieną turejo progą atsigriebti – pasiūlyti savo eilutes rašant kolektyvinį kūrinių temą „Karštas komentaras“. Visa tai žvitrailių fiksuoja fotoaparatu blykstėmis. Ir ne veltui. Juo kasmet potėtų susibūrimų akimirkas ir savo kūrybinės idėjas festivalyje pristato (foto)menininkai. Štai nuo spalio 5 d. centro „Dainava“ vestibiulyje buvo galima išvysti Benedikto Januševičiaus literatūrinio gyvenimo užrašus – per penkerius metus užfiksuotas rašytojų nuotraukas ir akimirkas iš praėjusių poetinių Druskininkų rudenų. Kitos dienos ryta alternatyvius pusryčius siūlė Gerardas Šatūnas, paroda „Laiko ženklai – 2“ atidarė kepykllėjė, o arbata – Valdas Gilius, galerijoje SOFA atvėrės duris norintiesiems išvysti instaliaciją „Apie meną“, kurioje derėjo ir Julius Kelero nuotraukos bei tekstai.

Bet ne tik fotografai atkreipia į skaitančius autorius mechaninius vyzdžius. Kai kurie žiūroviai pasivertė potetai įdėmiai klausėsi skaitymų, norėdami padiskutuoti su Ilžes Butkutės sukviestais jaunaisiais autoriais. Ta-

čiau jų kūrybos aptarimas vyko vangių, o komisija (Aidas Marčėnas, Antanas A. Jonynas, Benediktas Januševičius ir Rimvydas Stankevičius), iki kurį akis daugelis žiūréjo tarsi pirmą kartą, buvo atlaidi daugiau dėmesio skyre abstraktiems paskatinimams, bendram kūrybos fonui išsakyti. Juolab kad rašymas jauniesiems popietės dalyviams vis dar ataldi kaip galimybę suprasti save, kaip atsakymų paieška, kartais – kaip klausimų ir svaiglio sukelėja bei kaip įtakingas melas. Autořitetit nesunku daugybę tiesių mandagiai paneigtī, praskleisti žavią miglą, nes už jos – tiek daug galima atsiaskytī, įkrauti rimavimo bateriją, šalia glūdi ir atsakomybę už kiekvieną žodį. Kol jaunuolis bando savo tekstuose atverti kartais nepasiiekiamą dimensiją, kai kurie vyresnieji apskritai save nedemonstruoja (ar tiesiog neatsiveža jokių eilėraščių). Tačiau šis aptarimas buvo skirtas socialumo kontekstui praplėsti. B. Januševičius mėgino prakalbinti ši kartą labiau klausytis nusiteikusius autorius, siūlė valandą paversti pasidalijimui, kad ir „poezijos didžiaisiais“. Nuskambėjo tilk vienas Gedas, pora Rilke'ų ir jaunuoliams nebesugaminaus, beveik prieš dešimtmetį placių nuodus paskleidės Olieris. XX a. pabaigos poetu pasivadinęs A. Marčėnas kvietė diskutuoti su svetimais tekstais, vertinti poeziją – mokyti eilėraščius atmintinai, kaupti juos kaip turta, o kartu savaip gilėti ir augti.

Baigiamajame vakare Jotvingių premijos įteikimas išsiskyrė jau ne kaip anuomet, 1985-aisiais, S. Gedos sumanyta alternatyva oficiziniams apdovanojimams, bet kaip netekęs sprendimo paslaptigungumo, staigmenos. Tad nesunku suprasti, kodėl tarp festivalio lankytųjų kartais pasigirdavo klausimas: kur galėčiau prisijungti prie interneto? Juo skriejanti informacija šis yk buvo pirmesnė. Tuo metu pilnutele salė laukė, pasak Donato Petrošiaus, „laureatystei gimusio“ geriojo R. Stankevičiaus, kurio poezijos rinkinys „Ryšys su vadaviete“ bei to paties pavadinimo tekstas atvedė poetą į tribūnā.

Pries tariant žodį Jaunajai jotvingei Indrei Valantinaitei buvo teigiamai, kad jos poezija „ne sudainuota, o sugrota fleita“, – taip laudacijoje kalbėjo Kestutis Navakas. Šis apdovanojimas I. Valantinaitei skirtas už knygą „Pasakos apie meilę ir kitus žvėris“.

Jauniesiems kūrėjams Poetiniems Druskininkų rudojau taip pat buvo sėkminges. Kasmetiniu tapęs A. A. Jonyno įsteigtas „Puškinas“ atiteko Dovilei Kuzmickaitėi, o anoniminių konkursai ir vėl nepraejo be surprizų – šiemet atsiskirtinai, bet paisydamas visų taisyklių vieno eilėraščio ir teminio konkurso „Mano dramblio kaulo bokštas“ nugalėtoju tapo Dovydas Grajauskas.

Isklimingo vakaro pabaigoje fanfaras laureatams pakeitė anksčiau praplūpti pamiršęs lietus. Tai daugeliui leido ilgai pabūti salėje, kurioje Aušra Kaziliūnaitė pardavinėjo „nesusagstyto“ aukciono lobyną. Jame Ievos Gudmonaitės ir Mariaus Abramavičiaus pieštus poetų portretus keitė magiškas vanduo iš Merkinės piramidės, sėkmę nešantis Fioklos Kiurės laimukas arba po rudeninį Vilnių klajoti pasilikusio Nikodemo pypkė. Poetai nebūtų poetai, jei gana noriai nesidalys užrašais, išrašais ir kita juos reprezentuojančia dokumentacija – aukcione buvo galima išsigerti Artūro Valionio redaguotą Poetinio Druskininkų rudenės himną, niekur neskaitytą K. Navako eilėraštį (jis pabaigiamas žodžiu „numirė“), užrašytą ant seno paslaugų perdavimo akto, arba paslaugai prekes siūliusio Ričardo Šileikos senają „tapatybę“ – sovietinį pasą. Kas gali žinoti, gal po daugelio metų šių daikų (kaip ir poezijos) vertė praaugs už juos gautus keliasdešimt litų arba susižavėjimo, kritikos atgarsius. O 23-asis Poetinis Druskininkų rudojau kiekvienam leido kelti kainą ar klausimą ir suteikė progą pasisemti nepamaianomu akimirką.

Dvidešimtaštuntasis jotvingis Rimvydas Stankevicius.

Dovydas Grajauskas – staigmena ar mūslė?

Jaunoji jotvingė – Indrė Valantinaitė.

Benedikto JANUŠEVICIUS ir Gražinos Viktorijos PETROŠIENĖS nuotraukos

Giedrius ŽIDONIS

Tarpukario Kauno studentai

1920 m. Kaune įkūrus Aukštuoosių kursus, o 1922 m. – Lietuvos universitetą, mieste ir šalyje visuomeninis bei kultūrinis gyvenimas įgavo naujų formų. „Atsirado pirma lietuviška aukštoji mokykla, o kartu su ja ir naujas visuomenės sluoksnis – studentija ir profesūra. Tas laikas išties įdomus, – pasakoja Kauno technologijos universiteto muziejaus vedėja dr. Audronė Veilentienė. – Šio visuomenės sluoksnio atstovai vėliau prisdėjo prie valstybės kūrimo, kietė krašto veidą.“

Kaune įkurtas universitetas, šiai metais švenčiantis 90-metį, nuėjo ilgą raidos kelią, iš jo išaugo daugelis šiuo metu Lietuvoje veikiančių aukštųjų mokyklų.

Studentai buvo vyresni ir taip pat dirbo

Kaip ir šiai laikais, tarpukariu nemažai studentų dirbdavo. Dauguma jų trūsdavo valstybinėse įstaigose. Tiesa, darbo diena jose trukdavo nuo 9 iki 14 val., taigi paskaitoms laiko likdavo tik popietėmis ir vakarais.

Jei kurio dalyko egzamino nepavykdavo išlaikyti – ne bėda. Tai buvo galima padaryti kitais metais ar studijų pabaigoje. Dėl tokios lankscios ir liberalios sistemos kai kurių studentų mokslas tėsdavosi iki 6 ar net 9 metų. Be to, studentai galėdavo lankyti ne tik tas paskaitas, kurios numatytos pagal jų studijų programą, bet ir visas juos dominančias, skaitomas žymią profesorių. Taigi žinių ištroskusiai jaunuomenei studijos iš tiesų buvo maillonius, net ir ilgesnių laikų galintis užsiėstę gyvenimo etapas.

Anot KTU muziejaus vedėjos dr. A. Veilentienės, to meto ir dabartinių studentų skyrėsi ir kitu aspektu – amžiumi. „Tuomet buvo nemažai vyresnio amžiaus studentų, kai kurių, jau grįžusių iš kariuomenės, jaunuolais nepavadintum. Merginos stengėsi neatsilikti nuo vaikinų, taip pat aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje“, – sakė vedėja.

Studijos, atsižvelgiant į tuometes kainas, atsiėjo nepigiai. Pavyzdžiui, tik atidarius universitetą už mokslo metus tekdavo pakloti 75 Lt, vėliau, apie 1938 m., – 150 Lt. Ministerijos skirdavo stipendijų, tačiau jų būdavo vos iki dešimties. O štai savanoriai, apdovanoti Vyčio kryžiumi, turėjo teisę į nemokamas studijas.

Universiteto Didieji rūmai, 1932 m.
Vytauto Didžiojo karo muziejaus fondo nuotrauka

Perprasti kainų subtilybes padėtų toks palyginimas: anais laikais neblogai uždirbantiesi pradžios mokyklos mokytojas per mėnesį gauavo 200 Lt, turėdama tokias pajamas šeima galėjo samdytis tarnaitę, o mokytojo žmona – nedirbtai.

Būrėsi į korporacijas ir draugijas

Didžioji dalis studentų priklausė korporacijoms ar draugijoms, o jų būta pačių įvairiausių – ideologinių, fakultetinių, regioninių ar pramoginių. Skyrėsi jų uniforma, t. y. kepurėlės ir per petj per priesamų juostų spalvos. Be įprastų renginių, kiekviena korporacija organizuodavo ir įvairias dideles metines šventes. Pavyzdžiui, ateitininkų korporacija „Grandis“ kviesdavo į renginį „Grand kava“, suprask,

nieko „stipresnio“ čia negausi. O štai medikai vis kaltinti, kad vartoja alutį. Nemenki buvo žemaičių draugijos „Samogitia“ užmojai – užsakydavo visą traukinį ir išvykdavo į Klaipėdą, ten apsigyvendavo kas kur, skaitydavo įvairias paskaitas, koncertuodavo. Tokios nuolat rengiamos išvykos į provinciją kaip reikiant išjudindavo apsnūdusius miestelius ir kaimus – studentus vietiniai gyventojai pasitikdavo prie išpuoštų vartų, su orkestrais ir dainomis – jų atvykimas būdavo didelė šventė.

Dažnai korporacijos viena kitą draugiškai patraukdavo per dantį, pasisaipydavo, kurdavo pamfletus. Šių kūrinelių už gryną pinigą priimti nereikėtų, tačiau, be abejonių, juose būdavo ir grūdas tiesos. Dr. A. Veilentienė pacitavo vieną pamfletą, spausdinę laikraštyje „Studentų dienos“: „Birutės“ korporantės / Fokstrotus

šoka jau; / Ar darbas joms, ar šventės, / Kad būtų tik linksmiai! / Kasdieną tobuleja, / Svaloja ištekėt / Už gerbiamo teisėjo, / Inžinerių mylėt! / Bet mes dar abejojam, / Ar geros žmonos bus, / Nes jos slapta važiuoja / Į Rygą pas latvius! / „Kęstucio“ korporantai, / Tai vyrai – ažuolai, / Tikri jie eleganti – / „Fantazija“ čionai! / „In korpo“ į salę, / „In korpo“ visur! / O ką daugiau jie gali, / Tylékim, nė „mur-mur!“

Dėl vietos studentų atstovybėje – peštynės

Studentų atstovybė įkurta 1925 m. Rinkimai į ją būdavo kasmetiniai, visuotiniai ir... audringi – neapsieidavo be muštynių ir peštynių. Štai 1933-ųjų atstovybė negalejo deramai eiti savo pareigų, nes tautininkiskos organizacijos parašė memorandumą – anot jų, atstovybė renkama netinkamai, parlamentarizmas atgyvenęs, siūlė ją rinkti atsižvelgiant į asmenybes. Rinkimai buvo boikotuojami, universiteto senatas atstovybei neskyrė pinigų, toliau galėjo dirbtai tik atstovybės prezidiumas. Prieinė penkerių metų, kol korporacijos susitaikė ir viskas pamažu išsprendė.

Be visų kitų pareigų, atstovybė studentams stengėsi išrūpinti įvairiausią nuolaidų ir jai tai neblogai sekėsi. Studentai pigiau kirpdavosi, jiems mažiau kainuodavo valgis galvyklose, pigiau maudydavosi pirtyse.

Studentų diena

Studentų diena – vasario 15-oji – įteisinta 1931 m. Studentai pradėdavo linksmintis jau šios dienos išvakarėse. Paprastai tą vakarą būreliais traukdavo reikalauti pigesnių bilietų į kiną ar teatrą. 1928 m. vasario 16 d. demonstratyviai nuvertė Laisvės alėjoje kursavusią arklių traukiamą „konkė“, teisindamiesi, jog tai archajiška atgyvena ir modernėjanciat laikinajai sostinei tokis atributas mažu mažiausiai žalingas.

Ne visi tokiemis studentiškiems darbeliams pritarė, pavyzdžiui, vieną nesankcionuotą „demonstraciją“ Valstybinio teatro link policija išvaikė, suėmė keletą studentų, šiemis rektorius skyrė papeikimus.

Nukelta į 10 p.

Prof. Steponas Kolupaila (priekyje antras iš dešinės) su studentais kelionių po Lietuvą metu, 1938 m.
KTU muziejaus fondo nuotrauka

Tarpukario Kauno studentai

Atkelta iš 9 p.

Iteisinus studentų dieną rengtos iškilmingos eitynės su vėliavomis – nuo Didžiųjų rūmų (dabar čia įsikūrusi centrinė KTU biblioteka) iki Karo muziejaus sodelio, kur buvo padedamos gėlės prie paminklo žuvusiesiems už Lietuvos laisvę ir Jono Basanavičiaus paminklo.

Pasibaigus pavasario semestrui vykdavo dviejų dienų pavasario šventė – pirmają buvo kviečiama dalyvauti kultūrinėje programe, antrają – sportinėje. Dalį pinigų studentų atstovybei skirdavo universiteto vadovybė, kitus tekdavo susirinkti iš studentų.

Veikė studentų mainų programa

Techninių mokslų studentai vasarą stengdavosi atlkti praktiką, kuri dažniausiai nebuvo privaloma, tačiau jaunuolai siekė įgyti praktinės patirties, praversiančios būsimojė profesinėje veikloje. Susidaro išpūdis, kad tokius studentus įmonės graibstyte.

Studentų atstovybei kilo mintis suorganizuoti tarptautinę studentų praktikos mainų programą. Ją padėjo rengti „Plieno“ korporacija ir jau 1932 m. vasarą į Suomiją buvo pasiūsti pirmieji studentai. „Žinoma, iš Švedijos, Suomijos, Latvijos, Čekoslovakijos atvykusiu studentu Lietuvą gamybos įmonėmis ypač nenustebindavo, tačiau svečius korporacijos labai šiltai priimdavo, globodavo, ir šie išvykdavo su pui-kiausiais prisiminimais apie nuo-sirdžius žmones. Mūsų studentai praktiką atlkdavo automobilių ga-mykllose, elektrinėse, kitose stam-biose įmonėse, jų kelionei į prakti-kos vietą Susisiekimo ministerija skirdavo 200 Lt kelionpingigu ir antros klasės traukinio bilietus“, – pasakojo istorikė.

Organizavo demonstracijas ir... teroro aktus

Tarpukario studentai ne tik mo-kėjo linksmintis, bet buvo ir labai pilietiški. Paastrėjus Lietu-vos-Vokietijos santykiams lietu-vių studentus pašalino iš Veteri-narijos instituto Vokietijoje. Tai sužinojoj jų kolegos Kaune 1929 m. vasario 15 d. surengė daugia-tūkstantinę demonstraciją. 1938 m., Lietuvai priėmus Lenkijos ultimatumą, studentai vėl demon-stravo prieš tautininkų valdžios ne-veiklumą, demonstrantai vaikyti-jėga.

Didelio atgarsio sulaukė pasi-kėsinimas į Ministrą Pirmininką Augustiną Voldemarą, jį taip pat įvykdė studentai. Socialistų aušri-ninkų draugija, kurios tikslas bu-vo auklėtis ir lavintis socializmo dvasią, ilgai jį sekė, aiskinosi pa-reigūno įpročius, maršrutą, kaip yra saugomas, o 1929 m. gegužės 6 d. prie Valstybės teatro vienas technikos mokslų ir du teisės mokslų studentai ketino su juo susidoroti. Žuvo A. Voldemaro adjutantas, kitas adjutantas buvo su-žiestas, taip pat sužeistas A. Vol-de-maro žmonos sesers vaikas. Kaip parodė tyrimas, pasikėsimimo pa-sekmės galėjo būti skaudesnės – nesprogo savadarbiai užpuolikų sprogmenys, vienas jų sudvejojo pamatęs vaiką. Šios organizacijos nariai manė, kad dėl autoritarizmo ir suvaržymų Lietuvoje kaltas bū-tent Ministras Pirmininkas, jie ne-zinojo, kad prezidentas Antanas

Studentų chorus Marijampolēje, 1935 m.
Vytauto Didžiojo karų muziejaus fondo nuotrauka

Smetona jau ruošesi jį atstatydinti iš pareigų.

Pasikėsinimą įvykdė studentai bėgo į lenkų užimtą Vilniaus kraštą, dviem pavyko, o trečiasis su mi-nėtais savadarbiais sprogmenimis susižeidė, paprastė pagalbos vietinio eigulio, tas iškvietė policiją ir bėglys buvo suimtas. Tik tada su-žinotos užpuolikų pavardės, iki tol manytą, kad gal pasikėsinimą įvykdė užsienio agentai.

Šie trys studentai pašalinti iš universiteto, o pagautas bėglys nu-teistas mirties bausme. Vienas iš iš-sigelbėjusių užpuolikų vėliau net parašė knygą, kaip pasikėsinimas buvo planuojamas, kaip pirkosi gin-klus, kur juos slėpė.

Dėstytojai su studentais sutarė, o su valdžia – ne

Pilietykai aktyvūs buvo ne tik studentai, bet ir dėstytojai – nere-tai spaudoje kritikuodavo vyriausybę. Kai kurie straipsniai pripa-zinti kaip šmeižtas ir bausti cen-zūros – piniginėmis baudomis iki 2000 Lt arba keliais mėnesiais kalinimo sunkiuju darbų kalėjime Kaune ar Varnių koncentracijos stovykloje. Kalinio duonos teko paragauti ir dėstytojams A. Voldemarui bei A. Smetonai, kol dar nebuvo išrinkti į Seimą parla-mentiniu laikotarpiu. Išlikę Hu-manitarinių mokslų fakulteto de-kano raštą rektoriui, kuriam jis skundžiasi, kad vyriausybei į Var-nius ištrėmus prof. A. Voldemarą, universitete dėčiusių visuotinę i-storią, fakultetas liko be vieno la-biausiai patyrusių profesorių.

Tautininkai laikėsi nuomonės, kad į užsienio stažuotes reikia siųsti ne garbus amžiaus profesorius, bet jaunesnius, nors ir ne tokius patyrusius mokslininkus. Profesoriai dėl to jautėsi įsižeidę, bu-vo iškūrė savo fondą, kurį patys ir finansavo. Tuomet jau patys sprėsdavo, kurių fondo narių išvykas paremti.

Įdomus to meto reiškinys – li-teratų studentų ir dėstytojų orga-nizuojami literatūriniai krypciu-teismai, pavyzdžiui, romantizmo, natūralizmo ir pan. Pasisakyda-vo kaltintojai, advokatai, liudyt-ojai, prokuroras. Tai skatinė do-métis nagrinėjama tema, disku-touti, ginti savo nuomonę.

„Apskritai studentų ir dėstytojų santhykiai buvo labai geri, – įsitiki-nusi muziejininkė dr. A. Veilientė-nė. – Dėstytojai kviesdavosi stu-dentus į savo namus Žaliakalnyje ar Aleksote, į vadinančias arbaté-les – laukan būdavo išnėsami sta-lai, prie kurių užkandžiaujant vykdavo įdomiausios diskusijos.“

Lietuvos universiteto
antspaudas. Juo žymėti
diplomai, universiteto leidiniai.

Lietuvos universitetas 1930 m., minint kūnigaikščio Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukaktį, pavadin-tas Vytauto Didžiojo universitetu, 1940 m. – Kauno universitetu, 1941 m. vasarą jam grąžintas Vytauto Di-džiojo universitetės vardas, 1944 m. pavadintas Kauno valstybiniu Vy-tauto Didžiojo universitetu, 1946 m. – Kauno valstybiniu universitetu.

1950 m. aukštoji mokykla užda-ryta sovietų valdžios sprendimu, o kai kurie jos fakultetai davė pradžią da-bartinėms aukštojioms mokykloms: Kauno technologijos universitetui, Lietuvos sveikatos mokslų universitetui ir Aleksandro Stulginskio uni-versitetui.

Studentai atlieka vandens tyrimus.
KTU muziejaus fondo nuotrauka

Slabodkė. Nomedos REPŠYTĖS nuotrauka

„Liūtukas“: skaudūs Slabodkės istorijos puslapiai

Labailė manė, kad vokiečiai pa-juto, jog reikia atitraukti dėmesį nuo kasdienių baisybių. Taigi šiek tiek sušvelnino vartų apsaugą, ap-simesdami nematą slapta įnešamo ar per tvorą parduodamo ir perka-mo maisto. Didelei kalinių nuostabai keletą dienų jie net išleido lan-kytojus. Labailė nudžiugo, kai vieną vakarą grįžęs iš darbo rado tėvą Jonas sėdintį ir besikalbantį su jo mama.

Labailė nusišypsojo, ir tévas Jonas pakilo su juo pasisveikinti.

– Na, Labaile, regis, po paskutinio mūsų susitikimo tu paaugai gerą dešimtį centimetrų, – jis ener-gingai papurtė Labailės ranką.

Labailės mama suprunkštė.

– Jei ir taip, tai arba dėl to, kad valgo orą, arba iš visiško *chutzpah*^{*}, – tarė ji, ir visi nusikvato-jos. – Tikrai negauname jokių pa-pildomų porcijų. Žiūrėk, Labaile, tévas Jonas atneše bulvių ir gaba-lą avionos. Šiandien vakarieniau-sime karališkai.

– Smulkmena, Nese, – santūriu rankos mostelėjimu Jonas nuvijo jos pagyras šalin. – Jau ne kartą mēginau atnešti jums maisto, bet tik šysk pavyko.

– Ar žinote, téve, ką jie daro? – sušniubzdėjo Labailės mama. Ji žvilgtelėjo per petį, tada nuskubėjo prie durų patikrinti, ar kas ne-stovinuoja. – Žinote, kad jie mus žudo?

Tévo Jono veidas apsiniaukė.

– Ne tik jus. Girdėjau, kad ke-liuose gretimuose getuose jie iš-žudė visus vaikus, – akimirką nu-tilo, gūžtelėjo pečiais. Tada ranka pamoko Labailei.

Šis pasilenkė, ir tévas Jonas jam sušniubzdėjo:

– Gal dar nevėlu? Kaip manai, ar tau pavyktų man atvaryti savo motociklą?

– Taip, téve, pavyktų. Bent jau manau, kad pavyktų, – Labailė stengesi nuslepsti susijaudinimą. – Tik nežinau, kiek tai užtruktų. Kar-tais Petras ateina prie tvoros, atne-ša getui maisto ir vaistų, bet turime būti itin atsargūs. Jei sargybi-niai jį pagaus, nušaus. Niekada ne-zinau, kada jis pasirodys. Progai pasitaikius vis nueinu prie tvoros, tikėdamasis, jog jį ten rasiu.

– Gerai. Pasakyk Petru, kad ne-skubėtų ir būtų atsargus. Nereikia né sakyti, kuo mums baigsis, jei pa-aiškės, kad tau padedame. Tegu at-

– Ačiū jums dar kartą, téve.
– Nereikia, – nutraukė jį tévas Jonas. – Tavo motina yra mano bi-čiulė, tad noriu padėti, kuo galē-damas. Melsiuosi, kad jums nieko nenutinktų.

Tévas Jonas pakilo eiti, teisindamasis, kad dar turi aplankytį kitus. Labailė žinojo – gete yra ke-letas katalikų, įkalintų už mēgini-mą padėti savo draugams žydams. Tévas Jonas prasitarė, kad sargybiniui davės kysį „nusipirk“ vos keleto minučių susitikimą su bu-vusiais parapijiečiais. Išeidamas paskubomis apkabino Labailės ma-mą ir spustelėjo jaunuoliui petį.

Vieną naktį juokais sugalvojo iš keleto namų surinkti naktipuo-džius ir jų turinį papilti ant šali-gatvių, kuriais marsiravo budintys sargybiniai.

– Tegu žino, ką reiškia už-drausti žydams vaikščioti šaligat-vias, – pasakė Labailė.

– Aha, – pritarė Mošė, – reikėtų išpilti tik jiemis pražingsniaus, kad spėtų sušalti iki kito atėjimo.

Izraelis leipo iš juoko:

– Jau girdžiu, kaip jie iš tai ižbi-dė keikiasi.

– Arba paslysta ir nugriūva, – pridūrė Labailė.

Mintis, kad taip lengvai pavers-tū sargybinius kvailais klounais, jiems sukėlė tokį juoko prieupuoli, jog net išbudino kitus, sie irgi pri-sidejo prie linksmybių. Buvo nuo-stabu juoktis iki užsimiršimo ir galvoti apie grįžimą į laisvę.

Bet po ištisų savaičių, praleistų planuojant, jie vis dar neturėjo tin-kamos garantuoto pabėgimo idėjos. Nors buvo pavojingo pasitiketi-ne šeimos nariais, jie nutarė savo ketinimus atskleisti geram Izraelio draugui Makui.

– Makas galėtų mums padėti, – pasakė Izraelis. – Jo mamą ir seserį prieš keletą dienų išvedė į IX fortą. Makas trokšta pabėgti iš šio praga-ro. Nueisi pas jį dar šivakar.

Bet po kelių valandų Izraelis įbėgo į namą šaukdamas:

– Labaile, jie išsivedė Maką!

– Ką? – nustėro Labaile.

– Jie jį išsivedė, sakau tau. Nu-jaus pas jį į namą, bet ten buvo tuš-čia. Kaimynai sakė, kad jį išvilklo praėjusių naktį, kad jis pamilo, su-zinojės, jog jo mergina suimta ir apkaltinta prostitucija. Dievas te-zino, iš kur Makas gavo pistoletą.

Labaile Gilmanas.
Virdžinijos holokausto muziejaus archyvo nuotrauka

Amerikos žurnalistė Nancy Wright Beasley, gyvenan-ti ir dirbanti Virdžinijos val- stijos sostinėje Ričmonde, jau pažystama „Nemuno“ skaity-tojams – 2009 m. savaitraštyje buvo publikuota jos ro-mano „Izio ugnis: atrendant humanizmą holokauste“ iš-trauka. 2005 m. išleistoje knygoje autorė pasakojo tik-rais faktais paremtą istoriją apie lietuvių katalikų šeimą, išgelbėjusią 13 iš Kauno geto pabėgusių žydų.

N. W. Beasley dukart – 2009 m. ir 2010 m. – lankėsi Kaune, Trakuose ir Vilniuje, kur rinko naują medžiagą, susitiko su skaitytojais, žiniasklaidos atstovais, nuvyko į vie-tas, apie kurias iki tol žinojo tik iš pasakojimų ir nuotraukų.

Po šių kelionių N. W. Beasley parašė naują romaną, skirtą jaunimui. „Liūtukas“ („The Little Lion“) pasakoja paauglio iš *Slabodkės* – Labailės Gilmano, kartu su savo šeima ir kitais 30 tūkstančiu žydų tautybės kauniecių 1941 m. įkalinto Kau-no gete, istoriją. Romanas Amerikoje jau įteiktas leidėjams ir anglakalbius skaitytojus turėtų pasiekti 2014 m.

Ši kartą siūlome „Liūtuko“ ištrauką, kurioje aprašomi žy-kiai gete iš karto po Didžiosios akcijos 1941 m. spalio 29 d., per kurią buvo nužudyta 9200 žydų.

Daugiau informacijos apie autorę ir jos knygą:
<http://nancywrightbeasley.com>.

Jis išprotėjo. Kaimynai pasakojo, kad lakstė aplink, grasindamas vi-sus tuos niekšus užmušti.

Naujiena visus sukrėtė, tad tą naktį susirinkimą atšaukė.

Ankstų rytą atėjo sargybiniai šaukdami visiems nedelsiant susi-rinkti. Visiems be išimties. Susku-bo rengtis, žinojo, kad už vélavimą visada mušama.

Labailė su broliais atsistojo mi-nios pakraštyje, nesuprastami, ko-dėl taip staiga visas getas buvo su-šauktas. Jie išgirdo minią aiktelint ir tik tada pamatė kartuves. Mako kūnas suposi ant virvės, dar trū-čiojantis nuo priesmirtinės agonijos. Tai buvo aiškus priminimas, kas taves laukia, jei priešinsies.

Labailė žengtelejo prie Izraelio ir švelniai apkabino brolio pečius.

– Apgairestauju, – pasakė žiūrėdamas, kaip gesta jų draugo gyvybę. Izraelis įsitempė, mēgindamas sulaukyti ašaras.

– Aišku tik viena, – jis pagaliau prabilo, – kad jam daugiau nerei-kės kasti griovį aerodrome.

Kitą dieną getą pasiekė žinia, kad dėl Mako elgesio jo mamai, seseriai ir merginai buvo išvykdytas mirties nuosprendis.

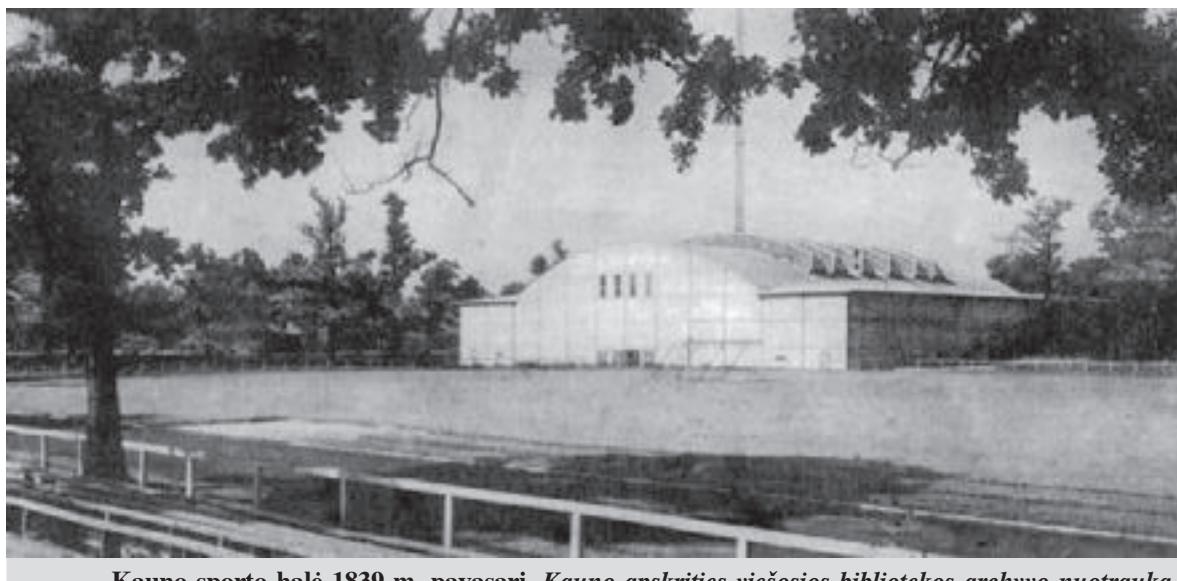
Labailė pasisiūlė pakeisti Maką aerodromo darbuose. Jei jis ruosesi pabėgti iš geto, jam reikėjo pažinti apylinkes, kad, atėjus laikui, žino-tū visus užkaborius. Kad ir kokia skaudai buvo Mako mirtis, jis išviko kaip tik tuo metu, kada Labaile su-mažejo darbo garaže. Tai buvo palanki proga savanoriškai pasisiūlyti dirbtai aerodrome, teisinantis, jog no-rėtų daugiau laiko praleisti gryna-me ore. Pirmą dieną, kai stojo Mako vieton, Labailė sau davė prie-saiką, kad, kai tik ištrūks į laisvę, papasakos Mako istoriją.

Mako kūnas kartuše kaboję tris dienas. Eidamas pro jį į aerodromą, Labailė į viską žiūrėjo naujomis aki-mis. Jis stebėjo, kur teka saulė, įsi-démėjo kiekvieną medį, kiekvieną kelio vingį. Ėjo su nauju pasiryži-mu. Nebuvo abejonių, kad jis pa-bėgs. Nežinojo tik kaip ir kada.

Vertė Nomedos REPŠYTĘ

* *chutzpah* – jidiš kalbos žodis, reiškiantis ižūlumą, akiplėšiskumą.

Kauno sporto halė 1839 m. pavasarį. Kauno apskrities viešosios bibliotekos archyvo nuotrauka

Šiuos du tekstus skiria 74 metai. Tądien, kai buvo rašomas pirmasis, Kauno sporto halė, pirmoji specialiai krepšiniui skirta arena Europoje, dar tik kilo. Po pusmečio Kaune apsilankęs FIBA generalinis sekretorius Williamsas Jonesas spaudos konferencijoje liaupsino ją kaip „vienintelę tokią puikią Europoje“. 1939 m. gegužės 21 d. halėje jau vyko iškilmingas Europos krepšinio čempionato atidarymas. Joje Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė antrąkart pelnė Europos čempionų titulą. Halė tapo ne tik sporto, bet ir kultūros tvirtovė, reikšmingiausiu tarpukario Kauno simboliu.

Kas ji yra šiandien, prabėgus daugiau kaip septyniomis dešimtmis metų, Kaune stūksant naujai sporto arenai? Apie tai – antrasis tekstas.

Vakar pradėta statyti didžioji sporto salė

Joje bus vietas 13.000 žiūrovų

Valstybiname sporto aikštynė, buvusios čiuožyklos vietoje, vakar, pirmadienį, pradėta statyti didžioji sporto salė. Tai bus didelis ir gražus pastatas, turėj 63 m ilgio ir 61 m pločio. Salėje vykstančias rengties galės sekti per 13.000 žiūrovų. Statyba vykdoma pagal inž. Rozenblumio projektą. Architektūrinė dalis architekto Kudoko. Statybą vykdė rangovai Dėdelė ir inž. Brunius.

Prieš dvejus metus mūsų sportininkai per Europos krepšinio pirmenybes iškovojo Europos nugalėtojo vardą. Visas pasaulis turėjo progos gražiai paminėti Lietuvos sporto pasiekimus. Šis laimėjimas ypač buvo šiltai sutiktas mūsų gausios išeivijos Amerikoje, kur ne vien jaunuolių paskatino apie savo tautybę rimčiau pagalvoti. Tai suteikė garbės, bet uždėjo ir pareigą. Pagal tradiciją, kaip jau ne kartą esame minėjė, sekancios krepšinio pirmenybes įvyksta toje šalyje, kuri yra pasuktinių pirmenybių nugalėtoju. Taigi ateinančiais metais Europos krepšinio pirmenybių rungtynes privalės Lietuva suruošti. Lietuvos ne tik pareiga, bet ir teisė tas rungtynes suruošti. Tuo pačiu Lietuva turės progos dar karta Europos jaunuomenės akis atkreipti į save, į tipišką jos šalį, pažanga, kultūrą ir papročius. Kitos valstybės siekdamos tų tikslų išleidžia milžiniškas pinigų sumas. Lietuva sutikdama ruošti Europos krepšinio pirmenybes atliko savo pareigą ir pasinaudojo teise, kad Europos masto įvykis būtų Lietuvoje. Nedaug tokio masto darbų mums Europa yra pavedusi.

Rūpinantis pirmenybių įvykdymu, lygiai reikėjo spręsti klaus-

simą, kur tas pirmenybes įvykdysti. Krepšinis ne vasaros sezono žaidimas. Europos pirmenybės turi įvykti ne vėliau kaip gegužės mėn. Turint galvoje, kad gegežės mén. oras dar labai nepastovus, o pirmenybės tėsis apie savaitę, būtinai reikėjo siekti, kad pirmenybės įvyktų uždarome, nuo lietais apsaugotoje vietoje. Kūno Kultūros Rūmų salė net vienos eilinių, paprastų rungtynių metu nepajėgia sutalpinti žiūrovų. Toji salė, leidžiant didžiausią spūstį, gali sutalpinti dugiausia 2.000 žiūrovų. Vasarą buvusios tarptautinės rungtynės Kaune parodė, kad žmonės krepšiniu domisi, po kelių tūkstančių į rungtynes, kurios ruoštinos lauke, susirinkdavo. Per Europos pirmenybes kai kuriomis dienomis reikia laukti per 10.000 žiūrovų. Jei ruošti Kūno Kultūros Rūmų salėje, tai iš 2.000 žiūrovų surinktomis pajamomis būtų sunku pirmenybes pravesti. Pradžioje nusistatyta pirmenybes ruošti sporto aikštyno krepšinio aikštėje uždengus ją laikinu stogu. Tačiau paaiškėjo, kad tokis darbas atsieis apie 100.000 Lt. Tokios išlaidos būtų padarytos tik vienam kartui, tik toms pirmenybėms, atseit pinigai būtų sunaudoti visai netikslingai. Užstatat nustatyti statyti pastovią salę, nes 100.000 Lt idėti į pastovų ir reikalingą statybą būtų žymiai tikslingu ir naudingiu, juo labiau, kad ta suma sudaro visas sporto salės statybos daugiau kaip trečdalį išlaidų. Joje ruošiant rungtynes galima tikėtis ir daugiau pajamų, nes atviroje aikštėje telpa vos 7.000 žiūrovų, o naujoje salėje be kamšties bus galima sutalpinti per 13.000. Tai žada ir daugiau pajamų iš pačių pirmenybių. Šis žiūrovų skirtumas per pirmenybes gali duoti apie 40.000 Lt daugiau pajamų.

Svarbu ir geras reprezentavimas. Iš laikino pastato sunku to tikėtis. Tiesa, 1934 m. kai kas su nustebimu klausė, kam reikalingi Kūno Kultūros Rūmai. Jei tų laikų rūmų priešininkai šiandien į juos užėitų ir čia nors valandą pabūtų, pripažintų, kad rūmai jau per ankštį. Mūsų sporto gyvenimas tiek išaugo, išsiplėtė, jog Kaune sttinga vietas visam sportuojančiam jaunimui sutilpi. Šiuo metu turime 15 krepšinio komandų, be to, turint komandą Lietuvos klasėje, jai reikia persavitę salės reikėtų mažiausiai 10 valandų, gauna 2–3 val. Tokiose sąlybose dirbdamas vienetas negali galvoti apie greitą pažangą. Šios nenormalios sąlygos anksčiau ar vėliau turėtų būti pašalintos. Už naudojimasi sale moka pačios organizacijos iš savo sutaupu, bet rūmai negali visų prašymus patenkinti, pav., pradedant krepšinio pirmenybes buvo prie jų neprileista net 60 komandų! Visi faktai rodo, kad reikia didelės sporto salės. Naujai statoma salė šią krizę švelnins. Salė tarpais gali būti panaudojama ir ne sporto reikalams, nes Kaunas labai reikalingas didelės salės, kur galėtų susirinkti didelis žmonių skaičius. Ji patarnautų dideliems suvažiavimams, plataus masto susirinkimams, kongresams, dainų šventėms ir misterijoms statyti. Vadinas, naujoji salė statoma ne vien sporto varžyboms, bet ir platesniems kultūros reikalams. Ši vyriausybės žygį sveikins ne tik jaunuomenė, bet ir visi visuomeniški Kauno gyventojai, kurie dabar nuolat nusiskundžia didelės salės stoka.

„Lietuvos aidas“, 1938 XII 6

Tautvydas NEMČINSKAS

Vieta. Atmintis. Tradicija

Simboliniai centralai yra tokios institucijos, teritorijos ar laikai, kuriuose intensyviausiai sukauptos pagrindinės kultūros reikšmės.

Vytautas Kavolis, „Kultūros dirbtuvės“, 1996.

Kažkada, rašydamas apie charizmatinį Kauno poetą Gintarą Patacką, bandžiau prisiminti žymiausias miesto vietas, kurias reikėtų pamatyti tiek atvykėliui, tiek vietiniams jaunimui.

Tekėt rinktis turbūt iš tokių, patenkusių akiratin: Pažaislio architektūrinis ansamblis, M. K. Čiurlionio galerija, Velnų muziejus, karilionas, pilis, Laisvės alėja ir, be abejo, Sporto halė.

Visi žino, jog žemėje yra tam tikrų vietų, kurias, kaip teigia madangi enciklopediniai įvairių kultūros sričių leidiniai, „reikia gyvenimė pamatyti“. Iš tiesų – yra erdviai, kurios išsaugojo istorinių epochų, landšafto ir žmogiškosios dvasios didžybės aurą. Erdvį, turinčiu archaikos atspaudą, priverčiančiu žmogų mąstyti, keistis, vėl sugrįžti į save, kad įgautų stiprybęs, vilties ir gyvenimo polėkio.

Viena tokiai vietu – įžymiojo Sporto halė. Su ja siejami didžiausiai Lietuvos krepšinio laimėjimai – Europos čempionų vardas, „šimtmečio“ finalai su CASK, Eurolygos kovos...

Einant Ažuolynu apima susikaupimas, o prie hales prisimeni tuos jau žygarbiais tapusius įvairius ir identifikuojį save daug platiensniame areale nei kasdienybė.

Kad�aile laikraštyje perskaiciau žinutę, jog Kauno „Žalgirio“ komanda naujajių sezoną paminėjo pasodindama dar vieną ažuoliuką prie „McDonald's“ restorano (?). Pirma mintis – kam reikia sอดinti naują ažuoliuką prie restorano, jei tvirtą ir puikų (net savo iškilių žalgirietišką!) Ažuolyną turime prie hales?

Turbūt kapitalizmo (reklamos, komercijos ir t. t.) ciulputvai apraizgę ir šią tradicijos bei kultūrinės atminties sritį, jei jau šalia restorano ir pilkoko triukšmingo prospekto atsiranda žymiausiu krepšininkų rankų įspaudų alėja, kuriai solidžiausia vieta, ne tik mano vieno nuomone, būtų šalia minėtos senutės halės. Be abejo, suprojektavus visą krepšinio istorijai skirtą kompleksą. Ir patys tų kovų dalyviai kaskart ten gaivintų širdis bei sielą kiekvieno atvykimo į rungtynes ar kitų renginių metu.

Suprantu, viską lemia rinka, reklama, mecenavimas. Be abejo, M. McLuhan, J. Baudrillardo ar H. Kurnitzky'o analizės ir perspėjimai jau turėjo paruošti mano jausmus ir protą tokioms pasekmėms – nelogiškumui, paradokšams, akibrokštams ir netgi lēktumui, bet vis tiek noriu išsakyti kitą „versiją“.

„McDonald's“ téra užėiga – greito maisto valgymo vieta. Atvykai, prarijai, išvykai. Šalia – judėjimas, eismas, skuba, išsiblaškymas. O Sporto halės aplinka – rimtis, tyki laiko tėkmę, tvirtybės pojūtis, prasmingumas, tėtinumas.

Ir dar vienas pastebėjimas – didžiulis fundamentalus paminklas Lietuvos krepšiniui stovi ne Kaune (!), o Vilniuje – laukuose, šalia beveik „Maximos“ tipo barako, vadinamo „Siemens“ arena.

Pirmieji užgrobiamojo žygio ženklai pasirodė po kelių „Lietuvos ryto“ laimėtų LKL čempionatų. Televizija (odos, LRT) émė transliuoti reklamą, kuri tiesiog kalė į galvą, kad Lietuvos krepšinio sostinė jau keliaisi į Vilnių!

Nežinau, ar čia buvo pralaimėti viešųjų ryšių mūšiai, ar tai ne lygiu sostinės ir antro pagal dydį miesto savivaldybių kovų rezultatai, ar net Krepšinio federacijos tamsūs žaidimai, ar verslo pinigų srautai... O gal – tingus įvairių Kauno miesto specialistų požiūris? Arba tiesiog – jokio. Nei iš architektų, nei iš krepšinio valdininkų, nei iš miesto valdžios apartamentų.

Todėl istorinę tautos atmintį simbolizujantys ženklai ir atsianda greitai vartojamo maisto zonose. Tokia epocha!

Tačiau gal iš tiesų geriau jau nors ir tokia „McDonald's“ iniciatyva nei visiškai nieko? Juk šiuo metu tai jaunimo traukos vieta. Puiki moderniojo pasaulio erdvė krepšinio istorijai pažinti. Bet vis dėlto šaknys, pripažinkime, ne čia.

Suprantu, netoli Rotušės aikštės, siauroje gatvelėje, turime puiķų Sporto muziejų, rankų įspaudus judriojo prospekto pašonėje, didžiulę sporto areną Nemuno saloje, bet yra dar gyva ir legendinė halė, kuri vis tiek – esminis ženklas mūsų miesto (ir net šalies) sporto istorijoje. Stiprybės simbolis žalias ažuolų girios fone. Ir niekas nepajégs pakeisti šito fenomeno prasmės.

Kauno sporto halė šiandien. Eriko OVČARENKO'S nuotrauka

Gediminas JANKAUSKAS

Savo vietą rudens kino maratono nišoje suradės ir jau tradiciniu tapęs tarptautinis Kauno kino festivalis (toliau TKKF) šiemet Laikinojoje sostinėje šurmuliavo beveik dvi savaites, o paskui dar savo filmais dalijosi su Vilnius, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių žiūrovais.

Šeštasis TKKF buvo kuklesnis už ankstesnius, bet savo veidą, principus ir struktūrą išsaugojo. Akivaizdu, jog krizės sąlygomis tokius renginius organizuoti nelengva, tačiau festivalio aktyvą reikia pagirti ir už entuziazmą, ir už sugrįžimą į „Romuvą“, kuriai dabar itin reikalinga ne tik materiali, bet ir moralinė parama. Malonu, jog filmai festivaliu pareinkami taip, kad atrodytų ne kaip tortą puošiančios razinos, o tiktų seniai užsi- brėžtoms rubrikoms „Platus kampos“, „Tapatumai“, „Muzika, keičianti pasaulį“, „Visos mūzros“.

Ypač žavi TKKF organizatorių sugebėjimas kasmet mums pateikti gerą pluoštą kino klasikos. Šio kertamento fone ir nauji filmai atskleidžia savo tikrą vertę.

„Tabu“.

Bendras vardiklis – kino klasika

„Filmininko“ jubiliejui

Seniosios kino klasikos šiemet buvo mažiau, bet noras paminėti Jono Meko devyniasdešimtajį jubilieju naujausių mūsų „filmininko“ darbu. „Prisiminimai iš Vokietijos“ yra graži pagarbos duoklė garsiausiam išeivijos lietuviui, kuris, beje, pernai Kauno kino festivaliu parengė unikalį JAV moterų avangardininkų filmų programą. „Tai mano pirmas bandymas trumpai pristatyti vokiškajį mano gyvenimo etapą nuo 1944-ųjų liepos iki 1949-ųjų spalio, - apie „Prisiminimus iš Vokietijos“ teigia J. Mekas. - Naudodamas originalias fotografijas ir filmuotą vaizdo medžiagą aš sugrįžtu į Elmshorną, Flensburgą, Visbadeną ir Kasselį, kur praleidau keletą savo gyvenimo metų - pirmiausia kaip priverstinis darbininkas karо belaisvių stovykloje, vėliau kaip žmogus be vietos dipukų stovykloje. Filmo garso takelį sudaro to laiko mano dienoraščių ištraukos, dabartiniai pamästymai ir Wolfgango Borcherto tekstu citatos.“

Jei dabar turėsime kantrybės per „LRT Kultūrą“ dylika savaičių trečiadienio vakarais žiūrėti dar aštuoniolika J. Meko filmą, tai iki Maestro gimtadienio gruodžio 24 d. pirmą kartą susipažinsime su jo svarbiausiais darbais. Smagu žinoti, kad šios unikalias retrospektyvos startas duotas Kaune, kuriam J. Mekas visada jautė ypatingą simpatiją. Gal todėl, kad čia gimė jo geriausias draugas Jurgis Maciūnas.

Kelionės laiku ir „mirties botanika“

Kitas TKKF kino klasikos seansas parberė šiemet vasarą mirusį dokumentininką Chrisą Markerą (tikroji pavardė Christianas-Francois Bouche-Villeneuve). „Smalsus, nenustantis režisierius, poetas, kačių globėjas, mislingas personažas, milžiniškas talentas“, - taip savo socialinio tinklo Twitter puslapyje Kanų kino festi-

valio prezidentas Gilles Jacobas pavadinio Ch. Markerą, sužinojęs apie jo mirtį liepos 29 d. per 91-ąjį gimtadienį.

Pastaroji aplinkybė atveria visai naują bene garsiausio Ch. Markerio filmo „Pylimas“ (kartais vadinančią „Pakilimo taku“) dimensiją. Šioje kino dokumentikos reformatoriumi vadinamo režisieriaus juoste, sukurtoje 1962 m., viskas buvo novatoriška. Vos 28 minučių trukmés nespalvotas filmas sumontuotas iš viena kitą keičiančių fotografijų ir intensyvaus užkadrinio komentaro. Šis dabar populiarėjančių fotofilmų pradininkas tapo ir ryškiu pasaulyne kino fantastikos kūriniu. Jo siužetas modeliuoja situaciją, kuri galėtų tapti realybė po Trečiojo pasaulinio karо, kai branduolinis ginklas sunaikina beveik visą žmoniją. Po atominės apokalipsės išlikusi

saujelė žmonių apsigyvena suniokoto Paryžiaus katakombose. Čia mokslininkai atliekia keistus eksperimentus su kelionėmis į praetitį ir ateitį. Jie bando užmegzti kontaktus su pirmtakais ir būsimaisiais ainiiais.

Filmo herojus visą gyvenimą išsaugojo vaikystėje Orly oro uosto pakilimo take matytą moters vaizdą, kuris vyro atmintyje tiesiogiai susijęs su žemén krintančio kūno garsu. Šis vyras sutinka dalyvauti eksperimente ir išsiunciamas į praetitį, kurioje sutinka tą pačią moterį. Vėliau jis atsiduria ateityje, bet prašosi grąžinamas į tą jam labai svarbią dieną Orly oro uoste, kai paskutinį kartą pamato savo svajonių moterį ir... miršta. Taip pasaikojimas apie žmogų, vaikystėje regejusį savo mirties akimirką, tampa, anot prancūzų kino kritiko Claude'o Beylie, dar ir „istorija apie nenumaldomą meilės jausmą“.

„Pylimas“.

Vėliau svarbiausius Ch. Markerio atradimus dažnai naudojo kiti fantastinio kino kūrėjai. „Pylimo“ stilistika padarė milžinišką įtaką pirmajam režisieriaus Luco Bessonui filmui „Paskutinis mūsis“ (1983 m.) ir brandžioms britų kino vizionierių fantastinėms antiutopijoms - Ridley Scotto „Bėgančiam skustuvo ašmenimis“ (1982 m.) bei Terry Gilliamo „Dvylikai beždžionių“ (1995 m.).

Nors Jeano Vigo prizu apdovanotas „Pylimas“ sumontuotas iš fotografinių vaizdų, filmo energija labai intensyvi. „Pylimą“ lengva „rimuoti“ su klasikiniais prancūzų avangardo filmais, ypač kinematografinė fotografija Man Ray'aus kūryba. Tik Ch. Markeris, kitaip nei jo kolegos avangardininkai, visą savo energiją nukreipę į formalistinius eksperimentus, labiausiai rūpinasi intelektualiu savo perspektymo turiniu.

Dar vieną Ch. Markerio kelionę į tolimą praetitį matėme dokumentiniam filme „Statulos taip pat miršta“ (1953 m.), sukurtame kartu su tuomet savo kelią dar tik pradėjusiu režisieriumi Alainu Resnais. Tai savo išskirtinė kino esė, atskleidžianti siaubingą prancūzų kolonializmo poveikį Afrikos menui. Už tai šis antirasistinis ir antikapitalistinis audiovizualinis kolizas Prancūzijoje ilgai buvo uždraustas (pirmą kartą visoje versijoje viešai parodyta tik 1968 m.). Bet ne vien politinis kontekstas domina jaujančią tandemą. Labiau už jį menininkams idealistams rūpi pamąstyti apie tai, kas atsitinka, kai meno kūrinys praranda ryšį su kultūra, kurioje gimė. „Žmonės po mirties tampa istorija. Statulos miršta tada, kai tampa muziejinių objektais. Tokią „mirties botaniką“ mes ir vadiname kultūrą“, - šios filmo pradžioje skambančios formuluotės iliustruojamos senų afrikietiškų statulų ir kaukių vaizdais taip, kad žiūrovas suprastų pagrindinį principą - kalbėti turi pats kūrinys, o ne jo autorius.

Nukelta į 14 p.

Bendras vardiklis – kino klasika

Atkelta iš 13 p.

Optimistiškas mizantropas

Švedų režisierių Roy'ų Anderssoną taip pat galima vadinti klasiku. Nors jis per 45 metus pasatė vos keturis pilnametražius filmus (visus juos galėjome pamatyti), jie puikiai reprezentuoja unikalų režisieriaus talentą ir sugebėjimą kurti lengvai atpažistamą pasaulį, kurį valdo absurdas, bet mizantropišką autoriaus nuostatą vis tiek nuspalvinia užuojuata konkretiems herojams (beveik visada nevykėliams ar nelaimingiems žmonėms) ir meilė visai abstrakciai žmonijai.

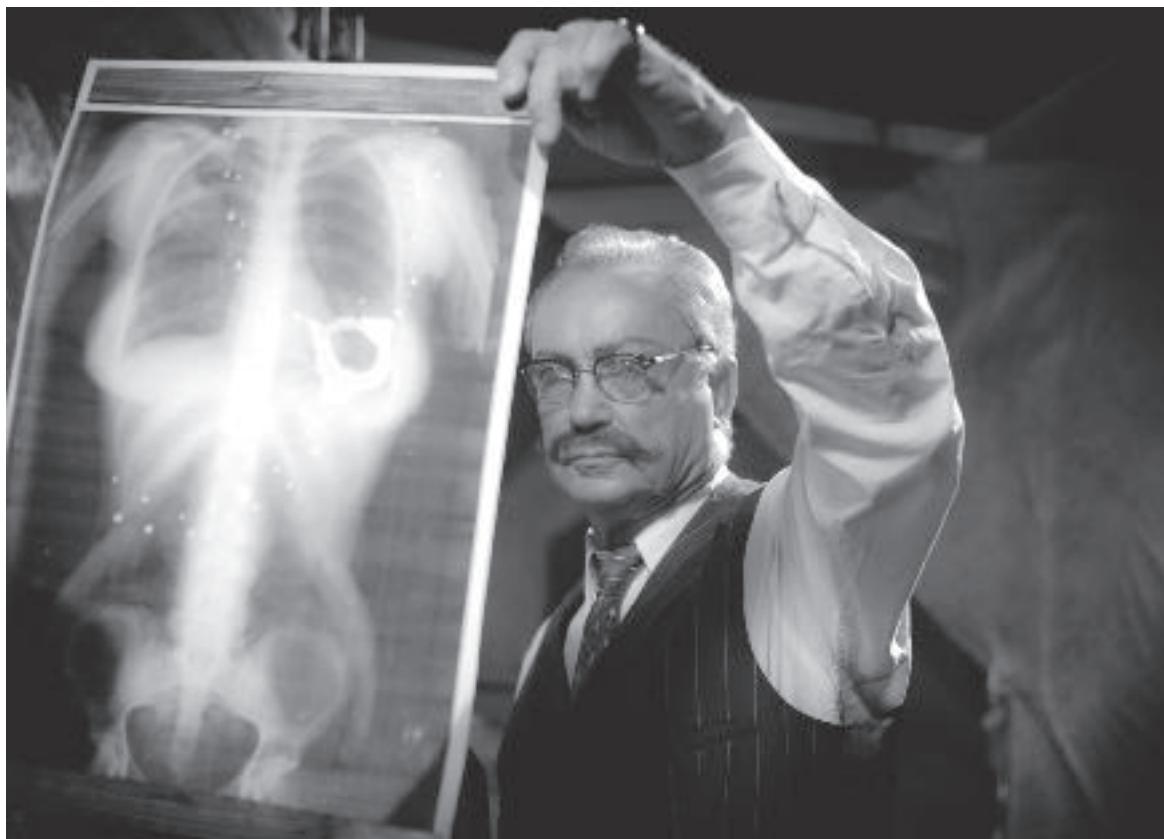
R. Anderssoną įprasta lyginti su Ingmaru Bergmanu (ne tik dėl pesimizmo, bet ir dėl atkaklaus žmogaus dvasinių procesų tyrinėjimo), su Luisu Bunueliu (dėl po-linkio į surrealizmą), su Federicu Felliniu (dėl sugebėjimo žvelgti į realybę pro grotesko akius) ar su prancūzų komiku Jacques'u Tati (dėl verbalinio minimalizmo ir elegiško tragikomiskumo).

Savo pėdsakus R. Anderssono kuryboje paliko ir meilė rusų literatūrai (ypač N. Gogolio fantastišniams realizmui bei A. Čechovo kasdienybės rutinos ir dvasinių polėkių konfliktams), ir siužetą ignoruojanti Jameso Joyce'o pasakojimo maniera, ir visada ryški režisieriaus mėgstamų tapytojų įtaka. Bet, nepaisant šių iš pažiūros akiavardžių R. Anderssono kūrybos dėmenų, visų ju derinys susidėlioja į nepakartojamas kompozicijas, kurios nuo pirmų kadru verčia žiūrovą šypsotis, solidarizuojantiesi su ekrane vienas kita keičiančiais keistuoliais.

Jau pirmasis R. Anderssono filmas „Švediška meilės istorija“ (1970 m.) pagrįstas subtiliaus kontrastais. Dviejų paauglių Anikos ir Pero pirmosios meilės istorija filmo pradžioje lydi impresionistinių spalvų siautulys, tačiau ilgainiui filmo koloritas tamseja, džiaugsmingą išimylėjelių euforiją vis labiau temdo suaugusiu pastaubalyje dominuojantis konformizmas, galiusiai sprogtantiesi „čechoviškais“ monologais apie veltui išsvaistytą gyvenimą ir teatrališku Anikos tévo bandymu nusižudyti, kuris, kaip ir panašus dėdės Vanios iššūkis, baigiasi baliui garo nuleidimu.

Sudėtingesnis antras R. Anderssonas filmas „Giliapas“ (1975 m.) – istorija apie savo vietos gyvenime negalinti rasti vaikiną. Absurdo elementai čia dvelgia Franzo Kafkos romano „Amerika“ dvasia, kai kurios siužeto scenos apeliuoja į klasikinio amerikietiško kriminalinio kino tradicijas, o stilistika primena ankstyvuosius vokiečių režisierius Rainerio Wernerio Fassbinderio filmus. Gerai priimtas Kanų kino festivalyje „Giliapas“ Švedijoje sulaukė triuškinamų recenzijų, ir režisierius ilgam nutilo, kad po 25 metų (!) nustebintų publiką absolūčiai nauja kokybe.

Pristatydamas „Dainas iš antrojo aukšto“ (2000 m.), R. Anderssonas sakė: „Aš jaučiausiu pavarges nuo dviejų pirmųjų savo filmų, kurie buvo pernelyg „teisingi“, ir nusprendžiau sukurti kai nors visai kitokio. Toliau eiti jau pažįstamu keliu nebegalėjau. Ta-

„Rakto skylutė“.

da man labai padėjo Peru poeto Cesaro Vallejo eiléraštis „Klipinėti tarp žvaigždžių“. „Dainos“ net pradedamos keista šio eiléraščio citata „Palaiminti tie, kurie sédi“, jos prasmė paaškėja visai netikėtame kontekste.

„Dainos iš antrojo aukšto“ sudarytos iš 52 trumpų novelių, kurių tarpusavy nesusijusios, bet kartu sudaro itin margą žmogiškosios komedijos mozaiką arba popuri iš paprastų, bet iki grotesko aštrijų gyvenimiskų situacijų. Kiekviena tų istorijų turi savo dramaturgiją ir labai primena kai kurių R. Anderssono kurtų reklamų stilistiką. Pavyzdžiui, keptuvių reklamoje žmona šiuo virtuvės rakandu užvožia vyru per galvą, pensinio draudimo reklamoje visi pilotai iššoka iš keleivių pilno lėktuvo, socialdemokratų partijos reklamoje medicinos seselės apiplėšia ligonius, mokytojai smurtuojant prieš mokinius iš neturtingų šeimų, o požeminėje perėjoje parkritus žmogų su torstu rankose piktdžiugiškai mindo praeiviai.

Už panašias reklamas R. Anderssonas ne kartą apdovanotas aukščiausiaisiais meninėmis reklamos pasaulio prizais. Todėl ir „Dainose iš antrojo aukšto“, ir kol kas naujausiai filme „Tau, gyvenančiam“ (2007 m.) tėsia tą patį žaidimą, kuriuo visai nesiekia pa-

sišaipyti iš žmonių. Atvirkšciai, menininkui tai galimybė išreikštii savitą filosofiją: „Aš rodau žmonių gyvenimo fragmentus ir tikiuosi, kad rezultatas bus juokingas. Bet mano istorijos taip pat yra liūdnos, nes gyvenimas tragiškas, ir visi mes kada nors mirsime. Todėl mano filmai ragina žmones pamąstyti apie tai, kaip mes praleidžiame mums skirtą laiką žemėje.“

Sugrižti prie ištakų

TKF jautriai sureagavo ir į naująja pasaulinio kino tendenciją, kuri siemet įvertinta net penkiais „Oskarais“. Tieki Amerikos kino akademijos apdovanojimų susizėré prancūzų režisierius Michelio Hazanavičiaus komedija „Artistas“, pernai tapusi tikra Kanų kino festivalio sensacija. Tada vius nustebino tai, kad šis filmas nebylus – tokis, kokie pasaulyje buvo kuriami net tris dešimtmecius, kol pasirodė pirmieji garsiniai kino kūrimai.

„Artisto“ autorai gražiai stilizuojia tuos laikus, kai pasaulio eksranuose dar tebekaraliavo „diddžiojo nebylio“ klasikai Charlesas Chaplinas, Douglas Fairbankas, Busteris Keatonas ir kiti anumetiniai kino meistrai, bet jų ilgai brandintą meną užgozė kabantys personažai.

„Medžioklė“.

les ignoruojančio turinio. Bet šiemet G. Maddinas pranoko pats save – jo naujausias darbas „Rakto skylutė“ pretenduoja į nesuprantamiausio metų filmo laurus. Tai tikra šarada, sudaryta iš dviejų stilistikų, kurios, ko gero, dar niekad nebuvu taip glaudžiai susipynusios. Tik lakių fantazijos žmogui galėjo kilti mintis hiperrealių klasikinio „juodojo“ kriminalinio kino stilistiką „sukryžminti“ su filmu apie dvasias.

Prie dvasių pasailio, kuris ne visada taikiai sugyvena su realybe, žiūrovus jau seniai pratina Davidas Lynchas, bet G. Maddinas žengia gerokai toliau. Jo filmų žiūrovai iš tikrujų jaučiasi žiūrėti į jiems svetimą pasaulį pro raktą skylutę, o tai dar labiau atitolina mus nuo gyvenimo, kuriamo praeitis taip stipriai susimazgo su dabartimi, kad tampa sunkiai įmenamu rebusu, panašiu į Jameso Joyce'o „Ulisa“. Ulisu, beje, filme vadinamas gangsteris Pikas (aktorius Jasonas Patricas), kuris grįžęs į namus klaidžioja po paslaugtingus buto kambarius ir jį visur supa realūs bei mistiniai praeities vaiduokliai.

Senojo kino gerbėjams šis hallucinacinių sapnų primenantis filmas suteiks daug malonių akimirkų. Su kino klasika nesusipažinusius žiūrovus jis tikriausiai erzins. Pastariesiems derėtų žinoti, kad pats režisierius siūlo neapsiriboti tik vienu šio filmo seansu, o pro raktą skylutę pažiūrėti dar bent porą kartų. Gal tada pasidarys aiškiau.

Melas plinta kaip virusas

TKF uždarymui idealiai tiko filmas „Medžioklė“, kuriame daun režisierius Tomas Vinterbergas grįžta prie jি visame pasaulyje išgarsinusios „Šventės“ (1998 m.). Pirmuoju daniško manifesto „Dogma 95“ kūriniu tapusi „Šventė“ tasyk nuplėsė ilgai slėptų paslapcių skraistes nuo respektabilių šeimų, susirinkusių iškilmingai atšvesti patriarcho šešiasdešimtmetį. Garbus šeimyninis vakarėlis prasideda ramiai ir tai nebus greitai praeinančios mados šauksmas.

Pro raktą skylutę

Portugalų režisierius Miguelis Gomesas filme „Tabu“ (2012 m.) pasakoja dvi istorijas. Viena – apie tame pačiame Lisabonos daugiaubūčio aukštę gyvenančias tris moteris. Aurora (aktorė Laura Soveral) – temperamentinga ir ekscentriška pagyvenusi moteris, nuolat pralošianti pinigus kazino ir įtaranti, kad tarnaitė prieš ją naudoja vudu burtus. Jų kaimynė Pilar (aktorė Teresa Mardruga), sulaukusi pensijos, pasinešė į visuomeninę veiklą. Aurora netikėtai mirus paaikėja, kad velionė jaunystėje patyrė tokį išgyvenimą, kokiis regime avantiūriuose filmuose. Šie seniai praėjusių laikų įvykių ir atgyja nebyliame kine, iliustruojančiam meilės bei nusikaltimo istoriją, nutinkus Afrikoje, Tabu kalno papédėje. Už senų tradicijų ryšį su dabartimi ir už originalią formą siemet filmui Berlyno kino festivalyje įteiki du prizai. Vokiečiams, žinoma, imponavo dar ir tai, kad šiame filme galima ižvelgti jų klasiko Friedricho Wilhelmo Murnau šedevro „Tabu“ (1931 m.) motyvus.

Dar sudėtingesnį žaidimą seinojo kino stilistika pasiūlė ekscentriškais kūriniais visada garėjantis kanadietis režisierius Guy Maddinas. Ir anksčiau jo sukurta opusus buvo sunku vertinti dėl jų radikalios avangardinės formos ir realistinio kino taisyk-

lių. Pedofilijos šmékla sklando ir „Medžioklėje“. Tik čia nusikartamais lytiniais santykiais su vakaikis apkaltinamas keturiasdešimtmetis vaikų darželio auklėtojas Lukas (jि suvaidinės Madas Mikkelsenas) Kanų kino festivalyje pavadintas geriausiu aktoriumi). Viskas prasidėjo tada, kai darželyje maža mergaitė Klara visai nevaikiškai savo auklėtojai pabučiuoja į lūpas ir Luko kolegei pasako tai, iš ko nesunkiai galima išrutulioti rimtą kriminalinį kaltinimą pedofilija. Prasidėda mėlo išprovokuota griūtis, metodiškai žlugdanti Luko karjerą, šeimą, santykius su draugais ir kaimynais. Artėjant Naujiui metų šventei mažo miestelio gyventojus užvaldo ne grąži Kalėdų dvasia, o agresyvios linčo teismo nuotaikos.

Naujajame filme į „Šventės“ situaciją T. Vinterbergas žvelgia iš priesingų pozicijų. „Šventėje“ tėvai pedofilai stoja ginti beveik visi šeimos nariai, o „Medžioklės“ herojus Lukas atsiduria klasikinėje situacijoje „vienas prieš visus“. Nors finale desperatiškai nuotaiką išsklaido išaiškėjusios tiesos triumfas, jis skamba su tokia karčia ironija, kad nerimaudamas lauki paskutinio taško. Arba šūvio, nes juk ne veltui filmas pavadintas „Medžioklė“.

Kančios ir vienatvės tragizmas. Lietuviškasis Faustas

Gediminas JANKUS

Ar suvoksime, ką regėjome atnaujintoje Didžiojoje Kauno dramos teatro scenoje? Negi tik eilinių premjerinų spektaklių? Negi tik proginių tokiai naujai moderniai erdvėi pritaikytų reginį? Negi tik akiai malonų ir stebinantį vizualizacijų siausmą? Negi tik mescionišką sotulį nužaginančią postproktologinę performansą? Ne. Ir ačiūdie – ne. Naujojoje scenoje vyko didysis atsvirimas, pakylėta atnaša, vilti ir meilė keitė kančia, skausmas ir prakeikta vienatvė, plaikstėsi ir ikiapčiai, ir nuolat aplankančiu vėlių baltos drobulės, ir tragediška asmenybės lemėti vėrėsi su neapsakoma vidine galia ir įtaiga.

Tasai atsivérimas – Jono Jurašo spektaklis „Balta drobulė“, mūsų garsiojo išeivijos rašytojo Antano Škėmos romano inscenacija, išprasminti ir su teikusi tikrosios teatrinės gyvasties ir pilnatvės naujajai Didžiajai scenai. Moderniausios technologijos, besiskančios ar grimštančios scenos, kompiuteriuotu kulisų sistemos nieko vertos be tikrojo kūrėjo prisilietimo, be aktorinės aukos, be demurginės dvaisios. J. Jurašas akivaizdžiai tampa šio pastatymo demiurgu. Jis čia ir filosofas, ir pranašas, ir atnašaujantis kūrėjas. Ypatingo skambesio ir vidinio, tikro skausmo bei nerimo pripildytas spektaklis, atskleidžiantis perskelto sąmonės karštinę, astrėjantą dvasios krizę ir balansavimą ties ribine situacija.

J. Jurašas dar kartą akivaizdžiai parodė savo meistriškus sugebėjimus, išjaustą ir iškentėtą, itin atsakingą pozūjuri į kūrybą, atskleidę savo režisūrinio metodo galimybes. Be jokių unitinių *salto mortale*, šleikščių dviprasmybių ar įvairių galų apoloģijų (tokius dalykelius mėgstantys režisieriai scenoje spaudinėja savo niekaip net su amžiumi nepranykstančius poliucinius spugus ir tai vadina postmoderniai atradimais). Juk ne vienas susigundytų tokioje asmenybės dramoje demonstruoti nuoga patologiją ar vien visa aprépiantį psichinę negalią. O J. Jurašas taip subtiliu ir tinkamai pasitelkia įsimintinas, ryškias, tačiau nuoseklias ir logiškas priemones vidiniams vyksmui paryškinti, taip meistriškai panaudoja vizualizacijas, ekraną, simboliais tampančius vaizdus, siekdamas dvasinio katarso, kad nelieka jokių abejonių dėl sprendinių – ir priekabiausias Zoilas turėtų nutilti.

Iš tiesų neturūt jokių pastabų dėl režisūrinio sprendimo. Seniai neteko matyti tokios turinio ir formos vienovės. Jie idealiai sutampa, papildo vienas kitą. Visos detalės kruopščiai išmastyti, pagrįsti, turi savo prasmę ir reikšmę. J. Jurašas sudėliojo išpudingą egzistencinę dramą, pasiekdamas filosofinės įtaigos, apibendrinančios jėgas.

Šio spektaklio kontekste derėtų trumpai prisiminti J. Jurašo ankstesnius pastatymus Kauno dramos sce-

Aktorai D. Svobonas (A. Garšva) ir D. Stubraitė (Motina).
Donato STANKEVIČIAUS nuotrauka

noje – „Antigonę Sibire“ ir „Apsivalymą“. Manau, su „Balta drobule“ tie spektakliai sudaro triptiką, nuosekliai plėtojamų ir gilingamų temų trilogiją. Man dabar atrodo, kad režisierius, rinkdamasis skirtingu autoriu veikalus, mums byloja apie individu, tautos kančias, Golgotos, atpirkimo keliai. „Baltos drobulės“ fone visiškai kitaip traktuotini ir „Antigonę Sibire“ režisūriniai sprendiniai, ir J. Anouilha įtarpas. Tenka pripažinti, kad klydu, tada ne visai suvokęs J. Jurašo svarbiausiai ikūnystą idėją: pasiaukojimas, dvasios stiprybė, siejanti mus su antikos laikais, – individu auka, perauganti į visas tautas auką, pakylanti iki apolojijos. „Apsivalymas“ – tai skausminga išpažintis, atgaila, prisitaikeliškumo ir bailumo pasmerkimas, savigräuza, pereinanti į savibaumės aktą.

Ir baigiamasis trilogijos akordas – „Balta drobulė“. Vienišo, nesuprasto, liguisto, tėvynės ir artimųjų netekėjų. O J. Jurašas taip subtiliai ir tinkamai pasitelkia įsimintinas, ryškias, tačiau nuoseklias ir logiškas priemones vidiniams vyksmui paryškinti, taip meistriškai panaudoja vizualizacijas, ekraną, simboliais tampančius vaizdus, siekdamas dvasinio katarso, kad nelieka jokių abejonių dėl sprendinių – ir priekabiausias Zoilas turėtų nutilti.

Siuos tris etapinius spektaklius vienija egzistencinis pradas, filosofinė samprata ir aukšta moralinė gaida. Egzistencialistinis pozūjūris ir sprendimas itin ryškus „Baltoje drobulėje“. J. Jurašas pateikia gilių ir išplėtotą, europinės kultūros paradokšų kupiną modernios „skeldincios sąmonės“ dramatizmą.

Spektaklyje, kas labai svarbu, pulsuoją škemiška dvasia, škemiškas kalbėjimas, trūkčiojantis pasamonės srautus, dabartis herojaus Antano Garsvos akyse transformuoja, kineta, ikyria lanko vizijos, virstančios tikrovę, vaikystės ir galų gale viso prabėgusio gyvenimo scenos tampa atpirkimo tema, santykio (susitaikymo) su Dievu leitmotyvas skamba vis dažniau...

Romanu sceninės adaptacijos autore Aušra Marija Sluckaitė atliko itin kruopštū studijinį darbą, pritaikydam prozos veikalą scenai. Ne tik pagarba autorui. Ne tik noras išlaikyti svarbiausius siužeto ir personažų likimo vingius. A. M. Sluckaitės sceninės variantas – A. Škėmos visos kūrybos ir modernaus konteksto pažinumas, analizė ir meistriška vidinio vyksmo pajauta.

A. M. Sluckaitė akcentavo svarbias škemiškas temas – kūrybos kančia, atsakomybė, vienatvė. Meilė, nuvinstanti netikėtai, suteikianti trumpalaikę viltį. Paryškindama egzistencines Antano Garsvos ribinių situacijų kotorizas, autore paliko svarbiausius, kertinius jo gyvenimo episodus, visai pagrįstai atsisakydama emigrantų stovyklos pokario Vokietijoje vaizdų bei konfliktų. Stengiasi kuo mažiau pažiūlių buitiškų ir pernelyg tiesmukų epizodus, kuriuose autorius smaigstė savo idėjinius priešininkus ar kolegas.

Tad ir J. Jurašas Antano Garsvos dramą pakylėjo ne tik į egzistencinę aukštumą. Jis padarė dar daugiau. Scenoje A. Škėmos herojus (turintis ne mažai autobiografinių bruožų) tampa lietuviškuoju Faustu, desperatiškai bandančiu sustabdyti akimirką, meldžiančiu Dievą malonės, netrukus prieš jį burnojančiu, tuomet su laukiančiu ne šio pasaulio pasiuntinio, kuriam nėjo siela nereikalinga, galų gale netgi Elena, akivaizdi J. W. Goethe's parafrazę, nebegali jo išgelbėti. Beprotybė skandina vilties likučius, ir pragaras veria savo gelmes.

Spektaklyje vyrauja faustiškoji pasmerkumo ir pasmerkimo, ne paširinkimo tema. Žinoma, tasai Faustas – Antanas Garsva – mūsų tautos tragedijos dalios paženklintas, emigrantas, tremtinio likimo nublokstas užjurin ir svetimoje aplinkoje leidžiantis beprasmes dienas, prižiūredamas

liftą dangoraižyje ir gumine šypsena pasitikdamas bei išlydėdamas keleivius. Aukštyn-žemyn... Aukštyn-žemyn... Ypatingo liūdesio ir nostalgijos kupinos scenos. Puikiai sudėliotos vizualizacijos – prieities prisiminimai, atgiję tėvų šešelias raibulionėjancio, tekancio vandens fonte. Arba akišamos, skaudinančios žalumos šilo medžiai, artėjantys, apgobiantys mus visus... (scenografas – Gintaras Makarevičius).

Weniavskio improvizacijomis, tévo

pavydo prieupoliai, jos atsiverimai sūnui ir kraupi metamorfozė – išprotėjusios trūkčiojantys monologai. D. Stubraitė šiuo vaidmeniu prilygo archetipiniam Motinos įvaizdžiui, kuris tampa visa apimantiu, nuolat lanko herojų, bando ji apsaugoti, bet gyvybinė gija nutrūksta, nes pasmerktajam negalima padėti.

Ar daktaro Igno pastangos taip pat bevaisės? Pradžioje atrodo, kad Liubomiras Laucevičius savo liaudiškų eiliaivimų pomėgiu ir nerūpestingumu slepiasi it po kauke. Tačiau pamaiža daktaras atsiskleidžia kaip ypač jautrus ir tiesus, nevengiantis astraus žodžio ir gesto žmogus. Jo linija itin svarbi bandant nustatyti fizinio, realaus ir anapusinio, kito matmens ribą, ties kuria nuolat balansuoja A. Garšva. L. Lausevičiaus daktaras – dar vienas ryškus, įvairiausis vaidmuo.

Režisūriniai ir aktoriiniai atradimai nuolat suspindi spektaklyje. Būtina paminioti sceną NKVD, kai saugumėtis Simutis (Saulius Čiūcelis) tyčiojasi ir daužo poetą. Aktorius trumpoje, išpudingoje scenoje vaizdžiai pertekė fanatiko bolševikbernio patologiją, kuria paryškino nugaras tatuiruotė – besiypstantis Stalinas...

Vykusiai sužaisti ir epizodai su Jone (Inga Mikutavičiūtė) – ji myli, nori būti mylima, laukia, tiki, tačiau Garsvos pasirinkimas nebūti dėl ligos jai našta gal ir tampa pirmuoju poeto klaidkeliu, po kurio pradeda kauptis kančių gūbris. (Vėlgi analogija su Fausto – Jonė atitinka Margaritos liniją.)

Spektaklio metu kartkartėmis praslenė (praplaukia) mirusiuju vėlės, it kraupus priminimas ar herojaus patvetytimas. Nuolat skamba muzikinių akordų – atgailos, vienatvės, kančios motyvai (kompozitorius – Linas Rimša).

Plaikstosi baltos drobulės, žvelgia nemirksničios didžiuolės, plėciai atmerkios Antano Garsvos akys... Žvelgia ir nemato. Lietuviškasis Faustas emigracijoje išprotėjo. Narvas. Izoliacija. Aukštyn-žemyn... Aukštyn-žemyn... Egzistencinė drama baigiasi.

A. Škėmos finalas: „Jo veidas laimingas. Ramaus idioto. Jis uostoto popierių. Jo veidas šinšilo... Jauku.“ J. Jurašas pabaigoje taip pat panaudojia šinšilo įvaizdį. Tačiau herojus kūrėjo beprotybė. J. Jurašui suponuota ne tik žiaurių dramatiškų ivykių ir netekčių. Jam ypač svarbi egzistencijos prasmė ir jos tragizmas. Dvasinė kritė ir Dievo, tikejimo paneigimas, faustiškasis, nors ir sumoderintas, išsūkis Dangu, bandymas turtis ir derėtis su nelabuoju veda į vieną susinaikinimą.

„Apage, satanas“ – šalin, šetone. Retkarčiais tai privalėtų kartoti kai kurie mūsų postmoderniški scenos kūrėjai, apspangę nuo smilkalų ir puikybės, sulinkę nuo ordinų ir kryžių. Ir pasitikrinti, ar dar nepanašūs į šinšilus.

Didžioji Scena

Atkelta iš 2 p.

O dabar trumpai apie tai, kas Didžiojoje scenoje bus svarbiau už projektorius ir garso kolonėles. Jos atidarymo proga spalio 12 d. žiūrovai išvydo Antano Škėmos romano „Balta drobulė“ inscenizaciją, režisuotą Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato J. Jurašo.

„Gali kilti klausimas, kodėl pirmajį spektaklį Didžiojoje scenoje stato režisierius J. Jurašas. Manau, visa tai, kas jo buvo sukurtai iki sce-

romanas – vienos mėgstamiausiu mano kūrinių, todėl, nepaisant vienų sunkumų, norėjosi ji perkelti į sceną. Jame kalbama apie mūsų miestą, artimas ir pažįstamas vietas, daugiausia apie Aukštąją Panemunę, kitos vietas, kurias kažkada Amerikoje jaukinosi rašytojas, gerai žinomas ir mums. Tai kelia ypatingų jausmų ir skatinia dirbtį. Tieša, reikia prisipažinti, jog tai labai sunku. Scenoje regime ketvirtą, o gal net penktą kūriniu inscenizacijos variantą. Daug keitėme ir repetuodami. Kadangi tai nėra realistinis, psychologinis kūrinių, scenoje galima atrasti netiketų dalykų. Cia tiek daug poezijos ir gyvenimo absurdas. Egzistencializmo keliami klausimai mums rūpi ir dabar, ypač

kai tiek daug jaunimo atsiduria Vakuose. Istorija klijuoja iš atskirų epizodų, kuriuos sieja Garsvos personažas ir stilistinis junglumas, leidžiantis skleisti vaizduoti“, – minintis dalis A. M. Sluckaitė.

Apie sunkų, varginantį, tačiau prasmingą ir įkvepiantį darbą prabyla ir spektaklio režisierius, kuris jau porą mėnesių visiškai pasinėrė į Garsvos jaunės bei pasamonės srautus. Džiaugiasi suteikta garbe ir atsakomybe atverti Didžiosios scenos duris: „Aš atradau puikiu šios sunkios kelionės bendrakeliu. Ausini turi savią raktą A. Škėmos kūriniui atverti ir savaičių jį interpretuoja. G. Makarevičius – nuostabus scenografas, sugebėjęs pildyti literatūrą. O aktoriai, kurie

įžengė į dar nepabaigtą erdvę, dirbo visiškai atsidavę. Keliai, nueitas su šiai žmonėmis, buvo be galio išpudingas. Visi elementai puikiai susidėliojo ir derėjo tarpusavyje, tačiau spektaklio visuma – kas kita. Lieka tikėtis geriausio.

Ši kartą spektaklis – apie ieškančiojo istatymą. Žmogų, kuris nori palikti savo paties, savo kartos ženkla gyvenime. Man pačiam kiek artimias Garsvos personažas, nes tai asmuo, gyvenantis svetimoje žemėje, negalintis joje prigyti, tarsi įstriegas, nes nebepriklausantis nei cionykstei, nei kita žemei.“

Rokas Zubovas: sugržau į gimtą miestą

Eugenija ŽAKIENĖ

Šiemet pianistas Rokas Zubovas didesnė dalį laiko pasiryžęs skirti Kaunu – jis dešty VDU Muzikos akademijoje, vadovaus Fortepijono katedrai, rūpinis tarptautinių akademijos projektais. Kita vertus, nuo rugpjūčio pradžios pianistas pradėjo studijas KTU Humanitarinių mokslių fakulteto doktorantūroje, jis rengia disertaciją apie M. K. Čiurlionio kūrybos kontekstualumą. Spalio 30 d. atlikėjo laukia recitalis Kauno filharmonijoje, tad nutarėme „Nemuno“ skaitytojams pristatyti visas šias ir kitas naujienas.

– Pirmiausia paklausiu apie koncertą – kuo jis ypatingas?

Šis koncertas man – naujas etapas, nes jau šešerių metus negrojau solinio rečitalio, kuriamė didžioji dažnis nebūtų parašyta M. K. Čiurlionio. Pamaniu, jog turėčiau iš naujo „priessitati“, išlikinti klausytojus, kad galu skambinti ne tik Čiurlioni („hypnos“). Noriu surengti koncertą sugržimo į Kauną proga, lyg iš naujo pasukti ratą, todėl prisiminiau kūrinius, svarbius ir brangius mano kaip muzikanto augimui. Koncertą pavadinu „romantiemis scenomis“, nes visi opusai vienaip ar kitaip atspindin romantizmą; net ir siuolaikiuose kūriniuose man svarbus romantiškas kūrėjų individualumas, jų išstrauumas į kūrinį. Tarp va-

karą pradėsiančios L. van Beethoveno Trisdešimt pirmosios sonatos, pa-kylančios iki transcendentinio lygmenis, ir panasių gelmių siekiančios B. Kutavičiaus Sonatas susidarys savo-arka. Jos vidury skambės stambus ispaniškas kūriny – E. Granado-so „Romantičes scenos“, F. Chopino Barkarolė ir P. Vasko „Baltas gamto-vaizdis“. Visi kūrinių labai „asmeniški“, kita vertus, ir ypač koncertiški. Šiuo pasirodymu tarsi tēsiu bičiulystė su mano gimtuojuo miestu.

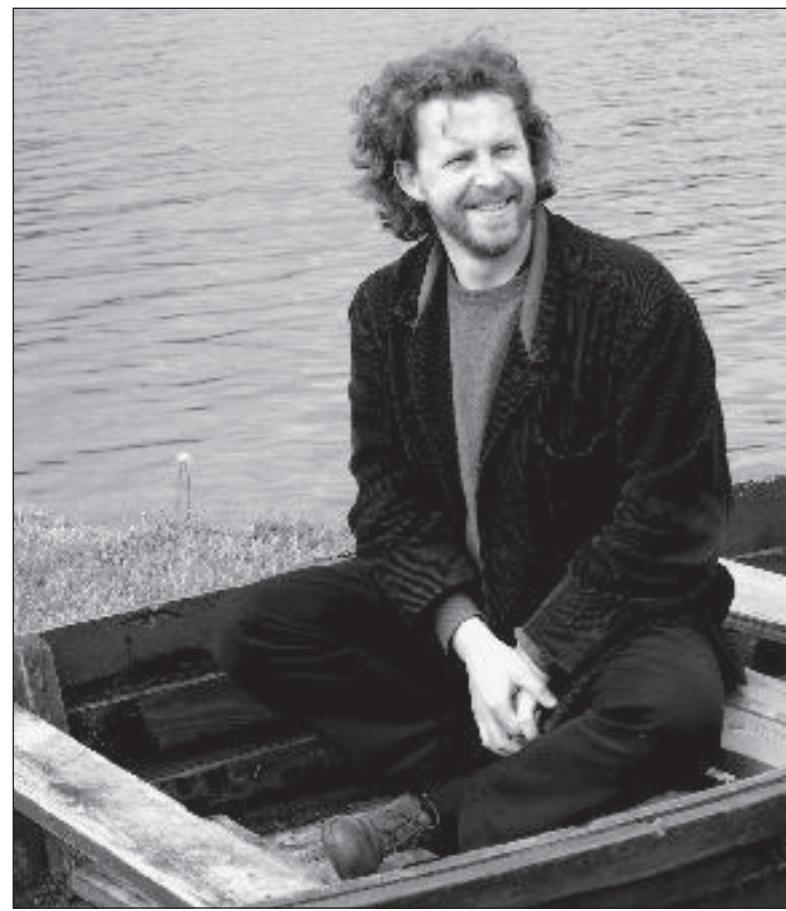
– Po kiek metų grįzate į Kauną? Kas lėmė tokį sprendimą?

– Beveik prieš trisdešimt metų, bai-ges Kauno Juozo Naujaliu muzikos gimnaziją, išvykau į Vilnių. Po penkerių studijų metų sekė dešimtnetis gyvenimo JAV, o kai 2001 m. grįžau į Lietuvą, pasirinkau Vilnių. Gana greit atsirado M. K. Čiurlionio dailės mu-zieju – saitas, kuris visam laikui su-jungė su Kaunu. Kai rengiau savo fortepijoninius ciklus, kauniečiai pirmiausia juos pastebėjo ir įvertino, su-teikė man Išsimintiniausio menininko vardą. Kartą suskaiciavau, kad Kaune koncertuoju daugiausia, tad šis mies-tas visada buvo šalia. Dabar čia jau-čiuosi kaip sugržęs į namus. Manau, ne visi keliai turėti viena kryptimi, sostinės link; Kaune pakanka erdvės kurti ir save realizuoti. Toks miestas greta Vilniaus Lietuvos kultūrai yra būtinės. Kaunas turi savo Pirmosios

Respublikos žavesio, jis privalo sužy-deti ir prisiminti, koks svarbus yra Lie-tuvai.

Siemet taip susiklostė, kad mano senas draugas Darius Kučinskas pa-siūlė studijuoti KTU Humanitarinių mokslių fakulteto doktorantūroje. Mes su juo jau penkiolika metų kal-bamės apie M. K. Čiurlionį, rašome straipsnius, leidžiame partitūras, tad la-bai susidomėjau nauja mokslinės veiklos galimybe. O vasarą iš VDU Muzikos akademijos staiga atėjo pasiūlymas dėstyti Fortepijono katedroje. Su-tikau su didžiausiu malonumu, nes man akademijos ir universiteto susi-jungimas atrodo labai įdomus ir per-spektyvus. Dar gyvendamas JAV ste-bejau muziką ir nemuziką sąveiką, ten dėšciau rokenrolo istoriją ne muzikan-tams; jų pasakojimai ir samprata gero-kai praplėtė mano muzikos suvokimą. Kauno akademijos dekanas pasiūlė pa-naudoti mano tarptautinį patyrimą ir tapti prodekanu ryšiams su užsieniu. Čia taip pat matau svarbią veiklos kryptį – pasaulis darosi mažas, studen-tai mato, kas ir kaip vyksta kitur. Tai suvokdamai turėtume jaunimui sukurti patrauklą atmosferą, kad jis čia galėtų mokytis ir likti.

– Prieš keletą metų kalbėjome su Juliardo muzikos mokyklą baigusiu daktaru Edvinu Minkštiniu, tąkart jis kaip tik minėjo apie pagalbą VDU Mu-zikos akademijai – ar teisejo pažadus?

Kitas klausimas: žinau, kad Kaune lankesi vienas Juliardo mokyklos vadovų – ką šis vizitas žada mūsų jau-niem muzikams?

– Visų pirmą E. Minkštimo veikla ir Juliardo mokyklos prodekanu Adama Meyerio atvykimas labai susiję. Kaip ir žadėta, nuveiktas didžiulis darbas, šiu metų rugpjūčių įsteigta Kauno VDU atstovybė JAV. Ji skirta glaudes-

niems ryšiams su JAV universitetais užmegzti. Norima, kad lietuviški tal-entai ir protai nenutekėtų negrįztamai svetur, kad atstovybė tarsi savo-ka akademinis „ambasadorius“ primintų lietuviams, jog jiems yra ką veikti Lie-tuvoje. Juliardas – garsiausia pasaulio muzikos mokykla, su kuria VDU už-mežgė partnerystės saitius, kita vertus, mes pirmieji Rytų Europoje pasiraše-

dainau chore, vaidinu P. Mataičio vadovaujamame folkloro teatre, atlik-davau ten ir pagrindinių vaidmenų, tad scena jau traukė. Vėliau, kai atvažiau į perklausą Kaune, susimąsciau: ar tikrai noriu būtent į šį teatrą? Jis man buvo mistinis, nepažintas. Visgi nu-sprendžiau pabandyti...

– Ir padainavote visus gražiausių bosiinius čia statomų spektaklių vaid-menis?

– Tikriausiai taip ir įvyko. Pirmas vaidmuo – Sparafūcile G. Verdi ope-roje „Rigoletas“, tais pačiais metais Princas Jamadorė G. Puccini „Ma-dam Baterflai“, paskui Leporelis ir Mazetas W. A. Mozartu „Don Žua-ne“. Vokiškai dainuotas Rokas iš L. van Beethoveno „Fidelio“, kū-riau vaidmenis F. Flotovo „Marto-je“, G. Donizetti „Meilės eliksyre“ ir „Liučijoje di Lamermur“, vaidin-tas Papagenas „Mažojoje burtų fleito-je“ pagal W. A. Mozartą, personažai iš U. Giordano „André Šenjé“, G. Verdi „Traviatas“, Ch. Gounod „Margari-tos“ ir „Romeo ir Džuljetos“, G. Ros-sini „Sevilijos kirpejō“, be to, iš dau-gybės operecių ir miuziklų. Dideli vaidmenys teikė pasimėgavimo, juos atlikdamas išbandydavau voka-lą, išvermę, o mažesni – sceninio pa-tyrimo ir susiklausymo. Manau, dainavau ir dainuoju viską, ką bosui gali pasiūlyti teatro repertuaras. Džiugu, kad operos rodomas ne vienerius metus, per tą laiką galima tobulinti atl-kim.

– Nepastebimai Kauno teatras iš tolimo ir nesvetingo tapo juns savas, brangus... Kaip tai įvyko?

– Teatras ir jo žmonės per du de-simtmecius išties pasikeitė. Manyciau, pakito vertybų sistema, muzikinis sko-nis, ištvirtino kitoks repertuaras ir kar-tu užimtumo galimybė. Dirbdamas vadovo padėjėjų trupėje, stebėjau kai ku-rių kolegų piktnaudžiavimą, mačiau, kad jie nekelia sau griežtesnių reikala-vimų. Nuo to laiko įvyko kartų vir-smas, spektaklius statyti pradėjo Gim-tas Žilys, atejo diriguoti Julius Geniu-sas, pamažu kilo ir spektaklių kokybė. Pajutome atskomybę dėl spektaklių sekmės. Tarkim, kai gavaus Mefistofelio vaidmenį, iš susijaudinimo net ko-jos pradėjo tirtę, abejojau, ar esu pa-

sirengęs jam. Prašiau palaukti keletą metų, kol sutvirtės balsas, tačiau G. Žilijs sakė: „Norū ar nenori? Imk, po tru-putėli darysi.“ Jis buvo tikras pedago-gas. Man pasisekė, nes buvau prižiū-rėtas rūpestingai, auginamas tarsi žel-menis. Jaunoji karta turi jau kitokius savybių, jie – ir statytojai, ir atlikėjai – kategoriski, žinantys savo vertę, tarsi sakantys: „Pasislinkite, mes ateiname.“ Natūralu, jog senesnės kartos matymas ir uždaviniai skiriasi nuo jaunimo po-zūrio. Manau, turime taikiai spręsti konfliktus, ir, beje, saugoti vieni kitus.

– Taip tiesiogiai prieiname prie pedagogikos; kaip jūs pradėjote dėstyti?

– Matyt, kitiems atrodo, kad turiu atskomybės jausmą (hypnos). Esu gavęs keletą tuometinio katedros ve-dėjo Gedimino Šmito pasiūlymų pa-galvoti apie pedagoginį darbą ir ga-liausiai sutikau. Pradėjau kaip iliustratorius dar Vilniuje, Kaune tėsiu sių veiklą; vėliau dėšciau kamerinių dainavimą. Beje, tarp visų specialybų pedagogų, sakyčiau, yra trys katego-rijos dėstytojų – kurie moko, kurie gadina ir kurie negadina (juokiasi). Ar mokysi – nežinau, bet jeigu bū-siu tarp tų, kurie negadina, bus ne-blogai. Su ta nuostata pradėjės, jégų ir laiko į pedagoginę veiklą investuo-ju tiek, kiek galiu, – klasė nėra dide-lė, šeši studentai. Manau, svarbu vokalistą pradėti auginti nuo pagrindų, suderinti įgūdžius. Vėliau studentas turėtų išmoki savarankiškai „vaikščio-ti“. Jam reikia perprasti tam tikrus dė-snius. Bet kaip atvesti atlikėjā iki visiškos meistrystės ir per kurį laiką – sunku pasakyti. Manau, jeigu jaunas žmogus žinotų įjimo kryptį, kelią – jau būtų nemažai. Visgi mūsų karjera – „sli-di“: tave pastebės, jei būsi labai geras dainininkas, o jeigu tik geras, teks iš-laukti, nepalūžti ir atsirasti tinkamoje vietoje tinkamu laiku. Kad jaunas žmogus taptų artistu, operos dainininku, būtini įvairiausi faktoriai – klausos ir puikaus vokalo anaiptol neuž-tenka, reikalinga dar išvermė ir at-kaklumas, „nagai ir dantys“.

– Papasakokite apie savo šeimą. Kiek žinau, prieš keletą metų Lietuvos klausytojus supažindinote su jūsų se-neliams, Stefanijai ir Kazimierui La-

Kauno Mefistofelio jubiliejas

Eugenija ŽAKIENĖ

Bosas Tomas Ladiga savo pen-kiasdešimtmetį minėjo Kauno muzi-kinio teatro scene, vaidinės mėg-tamiausią Mefistofelį, Ch. Gunoud operos „Margarita“ personažą. Artisto nuopelnai Kaunui nesibaigia vien teatrui atiduotais dvimi dešim-tmečiais, jis aktyviai dalyvauja miesto ir šalies muzikiniuose festiva-liuose, koncertuose, dėsto VDU Mu-zikos akademijoje, yra Dainavimo katedros vedėjas, profesorius. Beje, T. Ladiga – vienas Kauno anykštė-nų draugijos steigėjų, Lietuvos teatr-o sajungos, Meno kūrėjų asocia-cijos narys. Visgi ryškiausia solisto veikla – teatre, kur įkūnta apie pen-kiasdešimt operų, operecių bei miu-ziklų herojų. Ir ši sylk pokalbiui pa-sirkome pertraukėlė tarp naujau-sios operės „Čigonų baronas“ re-peticijų.

– Pakalbėkime ne apie jubiliejų, nes, mano manymu, penkiasdešimtme-tis bosui – „jaunatiška“ suaktytis. Pa-pasakokite apie savo muzikinės veik-los pradžią. Is kur esate kiles? Kodėl pasirinkote dainavimą?

– Nors i sutapimus žiūriu skeptiš-kai, gimiau vieną dieną su G. Verdi... Laimė, mano tėvams, gržusiuose iš Sibiro, leido įsikurti Lietuvoje. Ješkojo-me vietos tarp tėviškių (Vilnius, Biržai, Vabalninkas, Panevėžys), tad ap-sigvenome Anykštėnuose, kai aš bu-vau vienerių. Manau, sočiai „pasis-e-miau“ iš krašto gamtos, aplinkos ir kal-bos. Kaip ir kada pasirinkau muziką – sunku pasakyti. Neprisimenau savęs be muzikavimo, dainavimo chore, grojimo skudūčiai, Dainų švenčių. Tuo metu nemaniau, kad tai pašaukimas, tiesiog savaimė suprantama veikla. Ra-deš stojimui į aukštąsias mokyklas pa-siūlymus, bandžiau įvertinti savo duo-

menis ir pažymius, atmetimo būdu ieškojau, kur stoti. Kilo mintis apie lietu-vių kalbą ir literatūrą, o tarp kita ko – ir apie muziką. Galutinė priežastis – eg-zaminai į Muzikos akademiją vyko anksčiausiai, tad įstojau į parengiamąjį dainavimą kursą. Nemaniau, kad bū-siu dainininkas, kirbėjo mintys apie instrumentus (birbyne, tromboną) gal apie muzikos kūrybą. Dabar džiau-giuosi, jog neišėjau prieš laiką iš vidurinės mokyklos, gavau visą išsilavinimą. Dažnai apima jausmas, lyg įvy-kius kažkas nulemtų – sakyti, kad dar ne laikas ar ne man skirta. Tarsi durys užsivertu ir atsidarytu tinkamu metu... Taip nutiko ir pasirenkant studijas. Tuo metu keitėsi profesūra, teko ir man keletą dėstytojų pakeisti. Kariuomenė, kelio operacija – mokslo metai ilgejo, o aš jaudinaus: kiek galiu mokytis? Bet likimas lėmė, kad susiradau profe-

sorę Giedrę Kaukaitę, užsimęzė mū-sų draugystę. Man pasisekė, nes mo-kymosi pasiūlymą pedagogę metai subran-dino gilesnių interpretacijos suvokimą. Tad negaliu skustis, jog studijavau per ilgai – dešimt metų.

– ...Ir mokotės visą gyvenimą?

– Taip, kiekvieną dieną... Kažin ar kokią kita profesija reikalauja tiek kas-dienio tobulinimo kaip dainininko?

Privalai nesustoti, nuolat mokytis nau-jų vaidmenų, dainų, lavinti balsą. Mo-kykloje nebuvalau vienas tų, kurie mė-go mokslus. O dabar tarsi atsisuko ki-tas lazdos galas – nenorėjai? Še tau, mokykis visą gyvenimą...

– Išties jums ir pačiam tenka palai-kyti forma, ir kitus mokyti. Prie to dar gržišime. Ar iškart baigęs studijas at-ėjote į Kauno teatrą?

– Keista, bet iš karto. Studijų lai-kais turėjau laimės save išbandyti –

me su jais bendradarbiavimo protokola. Akademijai tai reikštų, jog į Kauną atvyks garsių profesorių, o studentai galės važiuoti į Niujorką – per mainų programas, tobulinimai, specifiniai projektus. Kauno muzikos akademija labai jauna – tik antrasis kursas išstojo, tad mes galime formuoti savo politiką ir pasiūlyti jauniems žmonėms nuolat bendrauti su keliais profesoriais, kurių pozūrius į muziką ir muzikavimą kiek skiriasi. Cia jau dėsto Gabrielius Alekna, E. Minkstimas, atvyks Povilas Stravinskas; jų paskaitas gali ateiti Juozas Gruodžio ir J. Naujalo mokyklų moksleiviai. Garbus profesoriai prisistatys miestui, surengs koncertų filharmonijoje – nuo tokų renginių mėnesias turtės, o mes jausimės esantys sudėtinė regiono kultūros dalis.

– O kaip klostysis jūsų fortepijoninio dueto veikla naujomis sąlygomis? Kitas klausimas – kuriuo aspektu žadate tyrinėti M. K. Čiurlionio muzikinę kurybą?

– Mūsų su Sonata duetas gyvas ir sveikas, jis bus galima išgirsti lapkričio 11 d. VDU Muzikos akademijos koncertų serijoje. Kamerinis orkestras „Avanti“ surengs popietę visai šeimai, mes kartu su kita akademijos deštojais vaidinsime C. Saint-Saenso „Žvėrių karnavalą“ personažus. Pavarai galime tikėtis naujos mūsų istorinės programos, skirtos vienai sukačiai, dabar neišduosiu visų paslaptių. Šis laikotarpis man labai intensyvus – reikia suorganizuoti ne tik savo veiklą, bet numatyti ir Fortepijono katedros, ir visos akademijos tarptautinių ryšių santykų perspektyvą.

Kita vertus, artimiausiu metu laukia aktyviai M. K. Čiurlionio studijos. Taip susiklosto, kad kiekvienais metais jis pažįstu vis iš naujos pusės,

man įdomu ir prasminga atrasti vis kitas gelmes. Kai rengiausi filmuotis juosteje apie M. K. Čiurlionį, iš naujo perskaiciavo jo artimųjų atsiminimus, bandydamas suvokti jis kaip personažą, pamatyti kaip tam tikrą asmenį, reaguoti į jo asmeniškumą. (Beje, filmą jau baigiamą kurti, spalį numatyta peržiūra, turbūt po kelių mėnesių Lietuvos žiurovai pirmąsyk pamatyti juosteje užfiksuoja užsienio menininko pozūrių ne tik į M. K. Čiurlionio kurybą, bet ir į Lietuvos kūrimą.) Istojes į dokumentarą, pradėjės studijuoti jo kūrybos kontekstualumą, santykį su aplinkiniais menais, aš ir vėl ēmiausiai skaičiuoti brolių, seserų, bendraamžių atsiminimus. Kai kasmet vis kitu aspektu giliinėsi į tą pačią erdvę, suvoki, koks paviršutiniškas mūsų pažinimas, koks jis neįsemiamas. Didieji čiurlionistai (Jadyga Čiurlionytė, prof. Vytautas Landsbergis) savo darbais paruošė dirvą tolesniams tyrinėjimams. Manau, mums dar reikėtų ivertinti M. K. Čiurlionio kūrybinį palikimą nepastelkiant menininko kaip vėliavos, bandyti suvokti jo kūrybos reikšmę ne tik Lietuvai, bet ir pasaulyiui. Kita vertus, iki šiol nėra iki galo sudarytas chronologinis jo kūrinių laukas, o juk būtina pamatyti dailės ir muzikos santykį, tiksliai žinant, kas, kada ir po ko parašyta. Tuomet galima būtų sekti „dėlionę“ – kaip keičiasi viena pusė, kiek ji veikia kitos pusės kaitą, kaip meninė idėja plėtojasi, transformuoja iš vienos veiklos erdvės į kitą. Šie ir kiti aspektai manęs laukia ateityje, dabar besiruošdamas skaitau semiotikos, kultūrologijos ir kt. moksly veikalus. Be abejonių, nuolatinės pastangos pažinti M. K. Čiurlionio gyvenimą bei kurybą naujų spalvų teikia ir mano muzikinės interpretacijoms.

Ansamblis „Poing“ (Norvegija).

„Is arti“ skambesių belaukiant

Apie artėjantį jau septyniolikajį šiuolaikinės muzikos festivalį „Is arti“ kalbamės su jo rengėja Zita Bružaitė: „Kiekvienais metais pagalvoju, kad vertėtų padaryti programą glaučesnę, kompaktiškesnę, kad nenuvargintume klausytojo, o galiausiai negaliu susilaikyti – tas įdomu, o to dar nebuvo, ir vėl festivalio apimtis prasiplečia. Tad tu, kurie pasiryžę kasdien lankytis koncertuose, laukia išbandymas.“

– Nemanau, kad festivalio publiką pavargsta nuo koncertų gausos, man atrodo priešingai – klausytojai visus metus laukia susitiki mūsu nūdienos muzika ir džiaugiasi galimybe susipažinti su jos kūrėjais. Esu tikra, kad publiką lengvai „ištvers“ visus programos renginius. Kokie jie bus?

– Didesnioji festivalio programos dalis išprasta: įvairių žanrų ir pobūdžių koncertai, susitikimai, seminaras; žadame ir netikėtumą – kompaktinės plokštėlės pristatymą ir paskaitą VDU Muzikos akademijos salėje, nedidelės muziejaus lauko ekspozicijos įkūrimą, kartu su Irena Mikuličiute sugalvotą bendrą dailininkų ir kompozitorų perfomansą „Paveikslagarsiai“, kai nusattytiems dailininkų paveikslams kompozitoriai pritaikys muziką, o idomiausia, kad akcijos metu dailės kūrinius komentuos Giedrius Kuprevičius, muziką – Romanas Averincevas.

– Ryškiausiai festivalio svečiai...

– Festivalio atidarymas bus siautulinas visomis – ritmo, magijos, atlikėjų charizmos, turinio – prasmėmis. Pirmą kartą filharmonijos sceneje išvysime ansamblį „Amadinius Percussion Group“ iš Vengrijos, šešias marimbas, atliekančias Steve'o Reicho kūrinius. Šis projektas

Kaunui tapo prieinamas bendradarbiaujant su Vilniaus „Gaidos“ festivaliu, siems pasauliniuo lygio atlikėjams kūrė garsus autorius – S. Reichas, Jonas Cage, kiti. Dvejus metus kalbinau į festivalį atvykti kita kolektyvą – „Poing“ iš Norvegijos (saksofonas, akordeonas, kontrabonas). Jų stilius laviruoja, žongliuoja džiazo, populiariosios, akademinių muzikos paribiais, instrumentininkų nevengia šou elementų – skoningu, kartais chuliganiškų. Tad iš jų pasirodymo visko galime tikėtis, atlikėjai neprognozuojami, bet žavūs. „Klavierquartett“ atvyks iš Vokietijos, tačiau jis – tarptautinės sudėties; tarp Kanados, Italijos atl-

– Laikas pakalbėti apie premjeras.

– Šiemet jų daug: dvidešimt šešios lietuviškos ir viena vokiška, iš viso dvidešimt septynios. Tieka daug niekada neturėjome, tačiau jas dar papildo kelios užsakytos miniatiūros ir asambliažų projektais. Kaip premjerą išsivaizduoju mūsų ir Ukrainos muzikų projektą „Aljansas“, kurio pirmas koncertas nuskambėjo gegužės mėnesį Kijevے. Du stoginių kvartetai – Kauno styginių ir „Collegium“ iš Ukrainos – atlieka lietuvių ir ukrainiečių autorų kūrinius, o Vidmanto Bartulio kompozicija „Auksiniai angelai“ susieja visus aštuonis atlikėjus. Jeigu spėsime, išleisime šio projekto kompaktinę plokštélę – ji jau pakeliui.

– Apie svečius ir premjeras – aišku, o ką idomaus žada Lietuvos atlikėjai?

– Visi mūsų koncertai įdomūs, ryškūs. Sudėtinga, teatrališkumo elementų turinti programa – „Disputai. Apeigos. Žaidimai“, kurią pakambins Rūta ir Zbignevas Ibelhauptai. Siūlome ir žanrinę naujovę – sukūriau linksmą muzikinį vyksmą visai šeimai, į jį, tikiu, ištrauks vaikai ir jų téveliai. Galbūt klausytojams įdomu, ką aš veikiu šioje plotmeje po „Grybų kar“ ar „Voro vestuvi“? Norintieji galės išgirsti šiuolaikinio autorius neiprasto parametro kurybą.

Tradiciskai stipriausiai kameriniai koncertai. Programa „Trio plius“ pristatys du kolektyvus ir jų solistus. Kauno fortepijoninės trio i-

galbūt pasikvies mušamuosis, o trio „Claviola“ – dainininkę Astą Krikščiūnaitę. Šiame koncerte nuskambės nemažai premjerų, keliос jų atspindės sukaktis mininčius kompozitorius: O. Balakauską, J. Juozapaitį, J. Andrejevą. Pernai įsitikino, kad toks dviejų ansamblų muzikavimas vieno vakaro programoje patrauklus klausytojui. Neįprastą projektą „LT Asambliažai“ rengia Lietuvos kamerinis orkestras ir džiazo atlikėjai. Septyni kompozitorai paraše „padą“ kameriniams orkestrui, t. y. pritarimą, su kuriuo būtų įmanoma improvizuoti. Šiuo metu jau dėliojame koncerto dramaturgiją, ir išskirstome atlikėjus. Džiauguosi šiuo neįprastu, intensyviu projektu, reikalaujančiu ypatingo visų dalyvių susiklausymo. Muzikavimą vizualizuos erdvinių lazeriai, o orkestrui diriguos Modestas Barkauskas. Manau, dėmesio sulaiks varpų muzika. Šiemet švenčiamas kompozitorius J. Cage'o šimtmetis, ta proga sugalvojau varpaus pagrotti jo preparuotas pjeses, prie jų pridėjus Lauryno Lapės (trimitas) improvizacijas. Ši idėja įgaus „promenados“ koncerto pobūdį, o kompozitorius A. Brilius jai kuria „G-A-G-E codą“.

Kiekvienais metais susipažystame su kompozitoriais „is arti“ – ši kartą tai ukrainiečių kūrėjai. Juos pristatys muzikologė iš P. Čaikovskio universiteto ir muzikinių programų redaktorius, besirūpinantis mūsų bendro projekto sklaida. Žinau, kad ukrainiečių konservatorijoje skaitomas įvairiu šalių šiuolaikinės muzikos kursas, dėl to jų jaunieji puikiai žino O. Balakausko, B. Kutavičiaus, Š. Nako, R. Mažulio vardus. Manyčiau, ir mums būtų naudinga pažinti Ukrainos naujosios kartos kūrėjus.

Finalinis akoras nuskambės žemu registru – Teatro klube kvartetas „Bass arco“ pristatys „fringe“ (alternatyvia) kino muzikos programą. Muziką lydės vaizdas, o Marius Salynas sukūrė kompoziciją nežinomam, gal būsimam kinui. Šis vakaras taip pat žada netikėtumų.

– Dėkoju už išsamų festivalio pristatymą ir linkiu sekmingų renginių.

Kalbėjosi Eugenija ŽAKIENĖ
Festivalio archyvo nuotrauka

Tomas Ladiga – „Mefistofelis“.

digoms, skirta literatūrine-muzikine programa.

– Taip, kartu su aktoriais Virginija Kochanskite ir Petru Venslovu, soliste Rita Preikšaitė ir pianiste Rūta Blaškyte dalyvavau programoje „Esame“. Tuo metu pasirodė knygos apie senelį (Vidmantą Jankausko „Kario kelias: generolas Kazimieras Ladiga neprisklausomybės kovose“) ir apie močiutę (Stefaniją Ladigienė „Esame: dienoraštis, atsiminimai, laiskai, publikacijos“), jų pagrindu Virginija sukūrė ir rezisavo gražią dramatinę kompoziciją. Manau, mano senelį istorija atspindi dažnos to laiko Lietuvos šeimos istoriją. Senelis karininkas, ištarnavęs iki generolo leitenento laipsnio, buvęs to meto jauniausias generolas, tik trisdešimt ketverių metų. Vadovavo Pirmajam Lietuvos pėstininkų pulkui, už tai repre-

suotas ir tardymo metu sušaudytas. Močiutė apie jo žūti sužinojo būdama tremtyje, jai, kaip katalikių moterų veiklos organizatorei, pritaikytas straipsnis „už antitarybinę veiklą“. Ji buvo puikiai išsilavinusi, mokėjo prancūzų kalbą, nusimanė apie literatūrą, muziką, šokį. Iš lagerio, tremties močiutė rašydaudavo dulkroms: „kultūrékite“, rekomendavo, ką skaityti, ko klausytis (E. Griegas, J. S. Bachas). Ji mokėjo rašyti laiskus – šie laiskai ir mėgstama muzika skambėjo mūsų programoje. Ateityje ją, tarsi savotiškai Lietuvos istorijos pamoką, turbūt reikyt išsaugoti ir išrašyti.

Beje, nemėgstu girtis ar didžiuotis, kad esu garbingos šeimos astovas, juk nuopelnai yra jū – kitos kartos, o mes atsakingi už save ir savo istoriją.

Laimučio BRUNDZOS nuotraukos

Nepatogus kinas ir nepatogios lėlės

Andrius JAKUČIŪNAS

Rudenį į sostinę tradiciškai grįžta jau tradicinių tapęs, nuo 2007 m. vykstantis kino festivalis „Ad Hoc: nepatogus kinas“. Jo programoje rodomi filmai, vienaip ar kitaip susiję su žmogaus teisių klausimais. Teigiamo, jog kartu tai ir socialinis kultūrinių projektas, kurio metu rengiamos visiems prieinamos kino peržiūros Vilniuje ir kituose Lietuvos miestuose, rodoma įvairiai, tarptautiniuose festivaliuose pripažintų ir naujų dokumentinių filmų programa, rengiami susitikimai su kino kūrėjais, žmogaus teisių aktyvistais ir ekspertais, organizuojami papildomi edukaciniai renginiai.

Spalio 17 d. Vilniuje prasidėsianti dokumentinio kino festivalio organizatoriai pristatys per 40 naujausių dokumentinių filmų, suskirstytų į 6 tematinės rubrikas, siveciuose laukiama 13 užsienio kino kūrėjų. Jau šeštą kartą vyksiančio „Nepatogaus kino“ programoje šiemet ypač daug dėmesio skiriama tarptautinėms aktualijoms – nedemokratiškų režimų griūčiai Arabų valstybėse (Egiptas, Jemenas), su priespauda kovojančiu visuomenei realijoms (Iranas, Sirija), tyvrančiai įtampai Vidurio Rytuose.

Savo išpūdžius iš filmavimų šiaime regione žiūrovams pasakos atvykstantys režisieriai Peti Lomas ir Marcus Vetteris. Režisierius P. Lomas, jau ne pirmą filma kuriantis arabų kraštuse, pristatys naujausią darbą apie revoliuciją Egipte „Atgal į aikštę“ („Back to the Square“). Ne mažiau įtemptoje aplinkoje teko dirbti ir vokiečiu M. Vetteriu, kuris pasakos apie filmo „Dženino miesto kinas“ („Cinema Jenin“) filmavimą Palestinos Vakarų krante ir bandymą rasti bendrą kalbą su žydų ir arabų bendruomenėmis.

Šeši stilistiskai labai skirtinių, ne vieną apdovanojimą pelnę filmai

žiūrovų lauks programoje „Kertant sienas“, kurioje keliami migracijos klausimai. Neatsitiktinai du šios programos filmai sukurti Italijoje – šalyje, kuriai vartais į Europą laiko daugelis imigrantų. Festivalyje laukiama jų abiejų režisieriai: Rossella Schillachi pristatys filmą „Kitokia Europa“ („Altra Europa“), nukeliančią į Turino miestą, kur apleistos ligoninės patalpose apsigyvena pabėgėliai iš įvairių Afrikos valstybių, o režisierius Massimo D’Anolfi ir Martina Parenti pora – „Tvirtovę“ („Il Castello“). Šis uždaroste Milano oro uosto erdvėje meistriškai nufilmotas darbas jau spėjo pelnyti ne vieno prestižinio kino festivalio prizą.

Festivalis tėsia tradiciją nagrinėti posovietinių valstybių realijas. Šiemet šioje retrospektyvoje tiek kaimyninių (Rusija, Baltarusija), tiek ir tolimesnių (Ukraina, Gruzija) šalių gyvenimas. Žiūrovus taip pat pradžiugins susitikimas su viena perspektyviausiu jaunu Gruzijos dokumentinio kino kūrėju Salome Jashi, kuri pristatys naujausią savo filmą „Bakhmaro“. Režisierė nevengia kritinio pozūrio į Gruzijos visuomenę ir jos bédas, o „Nepatogiai kine“ rodomas jau trečiasis jos darbas.

Edukaciinių renginių gausa išskirs tradicinę „Žalioji programa“, kurioje šiemet bus givdenama Lietuvai itin aktuali energetikos tema. Prisidedant pagrindiniam šios programos rėmėjui – Šiaurės ministrų tarybai (NORDEN) – programoje pristatomi 6 dokumentiniai filmai, į energetikos problemas žvelgiantis iš skirtinės pozicijos. Be filmų peržiūrų, vyks edukacinės diskusijos su aplinkosaugos eksperta iš Skandinavijos, o spalio 23 d. planuoamas seminaras, skirtas Lietuvos energetikos efektyvumo politikai įvertinti.

Kaip ir kasmet, festivalis nemažai dalį peržiūrų perkels į kitus Lietuvos

miestus. Po spalio 17–24 d. vyksiantį peržiūrų Vilniuje (kino centras „Multikino Ozas“, „Skalvija“, Energetikos ir technikos muziejus) „Nepatogus kinas“ kelias į Kauną (spalio 25–30 d., M. Žilinsko dailės galeriją, Galerija 101). Lapkričių peržiūros vyks mažesniuose miestuose: Šiauliuse (Ch. Frenkelio vila, lapkričio 6–10 d.) Klaipėdoje (Kultūrų komunikacijų centras, lapkričio 7–11 d.), Alytuje (lapkričio 8–11 d.), Marijampolėje (lapkričio 9–11 d.), Utenoje, Ukmergėje ir Panevėžyje (lapkričio 14–17 d.).

Kitas įdomus nuotyklis, laukiantis vilniečių ir sostinės svečių, – atviruoje Teatro, muzikos ir kino muziejuje antrojo aukšto arkadoje praėjusi ketvirtadienį atidaryta iškilios dailininkės ir režisierės Vegas Vaiciūnaitės (1962–2004) lėlių paroda.

Poetės Juditos Vaiciūnaitės dukterėja, įdomi dailininkė, garsiojo Sąjūdžio laikų „Šėpos“ teatro spektaklio „Revoliucijos lopšinės“ scenografė ir puiki dailės mokytoja V. Vaiciūnaitė Lietuvos meno istorijoje pirmiausia išsiliks kaip 1995–2002 m. veikusio teatro „Miraklis“ ikūrėja ir režisierė. Šiemet menininkė būtų šventusi penkiadesimtmetį, tačiau reta liga šią išskirtinę asmenybę pasiglemžė jau prieš aštuonerius metus.

„Miraklio“ vizitine kortele tapo jau pats pirmasis spektaklis, suvaidintas gruvišais virtusio Užupio namo kieme – „Pro memoria Šv. Stepono 7“. Įdomu, kad konkretūai erdvei susuktus spektaklis daug keliao, buvo rodytas Vokietijos, Belgijos, kitų šalių žiūrovams.

Kai pabandai įsivaizduoti, kuo šiandien svarbi Vega ir jos „Miraklis“, pirmiausia pagalvoji apie laisvą žmogų ir menininką. Ji buvo apgruvinusio ir neišdailinto Užupio žmogus, savo kūryba skleidės unikaliją šio Vilniaus rajono dvasią, – per parodos

atidarymą sakė teatrologė Elona Bažorinienė.

Passak Jos, V. Vaiciūnaitė, būdama teatro laisvamanė, prisidėjo prie aplinkos teatro atsiradimo Lietuvoje. „Nors matau į parodą atėjusį režisierių Gyti Padegimą, kuris išgau daug nuožiuke dėl lietuviškojo aplinkos teatro, šioje srityje viršūnė Lietuvoje savo darbais pasiekė Vega“, – pažymėjo teatrologė.

Muziejuje surengtoje parodoje „Vegas Miraklis“ – ne tik didžiosios šio teatro lėlės, bet ir V. Vaiciūnaitės paveikslai, eskizai, teatro kostiumai, kaukės. Kaip visa tai atgyvoda spektakliuose, galima pamatyti Zacharijus Putilovo nufilmuotą „Miraklio“ spektaklį išstraukose.

Nors, teatro tyrinėtojų manymu, V. Vaiciūnaitės lėlės po Stasio Usinskio ir Vitalijaus Mazuřo sulkurtųjų yra trečios pagal svarbą Lietuvos daiktiškio teatro istorijai, į fondus muziejus galėjo priimti tik kelias jų. Pasak parodos kuratoriaus lėlininko Rimo Driežio, galbūt „Miraklio“ palikimą galėtų perimti kiti muziejai. Jeigu ne – Muziejų metus užbaigs netektis: parodos uždarymo dieną namų neradusios „Miraklio“ lėlės bus sudegintos muziejaus kieme.

Taip, jūs perskaite teisingai. Būtent tokią informaciją pateikia didžiausios žiniasklaidos priemonės, ir tai bene ryškiausias ir, sutikime, beprotiškiausias šios parodos akcentas. Paroda, kuriai ketinama sunaikinti, kai tik bus baigtą eksponuoti, tarsi pa-neigiant jos vertę ir tai, dėl ko ji buvo surengta.

Tai kelia daugybę klausimų, į kuriuos reikėtų atsakinėti turbūt jau ne šiam tekste; vis dėlto vienas klausimas, – o tai savaip susieja šią parodą su festivaliu „Ad Hoc“, – negali būti neužduotas čia ir dabar: dėl ko (ir kam) šios lėlės staiga tapo „nepatogios“ ir kas turės atsakyti, kai prieit – tegul ir ne tokia tolima – pavirs pelenais?

house“, kuri taip pat neveiks be jūsų pastangų (vos prieini arčiau – vaizdas akimirksniu pasikeičia, tiksliau, susidrumščia ir kalba apie tai, kad iš tolo viskas visada atrodo gražiau); berlyniečio Ilano Katino daugiasluoksnė instalacija su videoprojekcija „Counter.Canonical“, ant kurios projektuojamas vaizdas, kuriu geometrinę iliuziją. Netoli ese vienas itin subtillus G. Yitzhaki darbas – „Interactive sketchbook“. Knigos lapai tarsi atskirti nuo vaizdo, o gal susiję vien jiems žinomais principais...

Italas Raffaele'as Fiorella eksponuoja projekciją „Micromacromondi“, atkeliausius iš Maskvos bienalių, vaizduojančią lynu vaikščiojančių žmogų, visiškai atsidavusį egzistencijos trapumui, ir labai estetišką videoinstalaciją „Landscapes“, kurių autorius siek tiek keičia ir papildo miesto, kuriame tuo metu būna, detaliemis.

Didžiulėse ir gana klaidžiose patalpose eksponuojamiems darbams prireikė net žemėlapio. Prie kai kurių teko užtruktai ilgėliau, nes buvo demonstruoti videodarbai. Šaliai brandžiu, intriguojančiu kūriniu pastatai gal ir pernelyg tiesmukų. Tačiau ketvirtadienį demonstruota programa „Interaktyvus miesto kinas“ profesionalumo nestokojo. Žiūrovams parodyti filmai „Stebulkų laukas“ (režisierius Mindaugas Survila) ir „Laisvė kurti“ (režisierius Evaldas Jansas) apie gana uždaras benamių bei kalinių teritorijas. Po filmų peržiūros vyko susitikimas ir diskusija su pačiais režisieriais. Vėliau laukė trumpametražiai filmai, žaidimų kambariai, pokalbiai ir diskusijos. Gyvas ir pulsuojantis renginys ne tik saviems, bet ir visiems, kurie nori tokie tapti.

Autorės nuotraukos

RAŠYTOJŲ KLUBAS

19 d., penktadienį, 16 val. Trakų rajono Lentvario vaikų globos namuose (Klevų al. 24, Lentvaris, Trakų r.) – renginys iš ciklo „Atverstos knygos puslapiai“. Dalyvauja rašytojai Renata Šerelytė, Danielius Mušinskas.

22 d., pirmadienį, 17.30 val. Lietuvos rašytojų sąjungos Baltojoje salėje (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – rašytojo Arūno Sprauņiaus autorinius vakaras. Naujos poezijos knygos „Siaubingai herojiškai“ pristatymas. Dalyvauja rašytojas Arūnas Sprauṇius, literatūrologas dr. Rimantas Kmita.

24 d., trečadienį, 17.30 val. Lietuvos rašytojų sąjungos Baltojoje salėje – rašytojo Romo Sadausko kūrybos vakaras su nauja knyga „Gyvenimas prie viés-keliuko“. Dalyvauja knygos autorius, rašytojas Romas Sadauskas, literatūrologas prof. Petras Bražėnas, literatūros kritikas, leidėjas Stasys Lipskis, dainų autorius ir atlikėjas Albertas Antanavičius, aktorius Algimantas Butvilas.

25 d., ketvirtadienį, 17 val. Pakruojo rajono savivaldybės Juozo Paukštėlio viešojoje bibliotekoje (Vytauto Didžiojo g. 41, Pakruojis) – susitikimas su Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatu, rašytoju Jonu Mikelinsku. Dalyvauja literatūrologė hab. dr. Jūratė Sprindytė, aktorė Gražina Urbonaitė. Renginys iš ciklo „Kūrybos atodangos“.

18 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – džiazo orkestro „Kauno bigbendas“ koncertas. Iėjimas nemokamas.

20 d., šeštadienį, 18 val. asociacijos „Teatronas“ spektaklis – Š. Masalskio ir G. Aleksių juodojo humoroo komedija „Antiarhatai“ (N-16). Režisierius Gildas Aleksa. Scenografija – Monika Butkutė. Kostiumų dailininkė Dovilė Sapieškaitė. Muzika – Eugenija Baidakova ir Goda Ramanauskaitė. Bilietai kaina – 10 Lt., moksleiviams, studentams ir pensininkams – 5 Lt. Bilietai parduodami 1 val. prieš spektaklį.

23 d., antradienį, 18 val. Kauno muzikos ansamblio „Ainių“ koncertas. Iėjimas nemokamas.

24 d., trečadienį, 16 val. respublikinės konkursinės „Aukso vainikai“ Kauno krašto parodos atidarymas. Renginys nemokamas.

25 d., ketvirtadienį, 11 val. Alytaus miesto teatro dvių dalių spektaklis jaunimui „Brendimo kančios“. Pagal D. R. Kiplingą. Režisierius ir inscenizacijos autorius Algis Mažeika. Kompozitorius Mantautas Kruckauskas. Scenografija ir kostiumai – Živilė Vasiliauskaitė. Bilietai kainos – 6, 8 Lt. Bilietai užsakymas ir informacija tel. (8 614) 45 594.

25 d., ketvirtadienį, 16 val. Alytaus miesto teatro dvių dalių spektaklis jaunimui „Brendimo kančios“. Pagal Sue Townsend. Režisierė ir inscenizacijos autorė Dalia Kimantaitė. Dailininkė Laura Luišaitytė. Kompozitorė Jurgita Mieželytė. Meno vadovas Arvydas Kinderis. Bilietai kainos – 10, 12 Lt. Bilietai užsakymas ir informacija tel. (8 614) 45 594.

27 d., šeštadienį, 12–17 val. Rankdarbių diena. „Tautos namai“ kviečia kūrėjus surengti savo darbų parodavimą, rankdarbių technikų demonstravimą, išmokyti žiūrovus dirbinius vertinti ir apie juos nusimanyti, paskatinti pačius pabandyti kurti. Dalyvavimas ir iėjimas nemokamas. Re-gistracija: a.vandyte@tautosnamai.lt, (8 37) 20 44 17.

28 d., sekmadienį, 14 val. Kauno rusų klubas „Nadežda“ koncertas, skirtas garsiam XX a. atlikėjui Muslimui Magomajevui atminti. Koncertuose solistas Viktoras Tereščenko. Vakarą ves estrados artistas Rimas Tamulevičius. Iėjimas nemokamas.

31 d., trečadienį, 14 val. Pagyvenusiu žmonių mėnesio baigiamasis renginys. Iėjimas nemokamas.

18 d., ketvirtadienį, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje (Nepriklausomybės a. 12, Kaunas) – šiuolaikinio Japonijos meno parodos „Keliai į ateitį: naujas Japonijos menas“ atidarymas. Paroda veiks iki gruodžio 2 d.

Lee MCDONALDAS. „Sonic Reverber“.

Raffaele FIORELLA. „Micromacromondi“.

93-iojo kūrybinio sezono spalio mėnesio repertuaras

18 d., ketvirtadienį, 19 val. premjera! Didžiojoje scenoje – Antano Škėmos „Balta drobulė“. Drama. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietu kainos – 40, 60, 80, 100 Lt.

19 d., penktadienį, 20 d., šeštadienį, 19 val. premjera! Mažojoje scenoje – Juozo Tumo-Vaižganto „Zemės ar moters“. Komedija. Režisierius Tomas Erbréderis. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieto kaina – 35 Lt.

19 d., penktadienį, 19 val. Ilgojoje salėje – Gycio Ivanausko teatras ir Naujų Idėjų Kamerinis Orkestras: Gycio Ivanausko ir Gedimino Gilegto šokių spektaklis „Paukščiai“. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kainos – 30, 40 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. Rūtos salėje – VšĮ „Laimingu žmonės“: Vytauto V. Landsbergio „Atėjau, pamačiau, negalėjau“. Vienos dalies absurdo komedija suaugusiesiems. Režisierius Vytautas V. Landsbergis. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilieto kaina – 40 Lt.

23 d., antradienį, 24 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antonio Čechovo „Palata“. Vienos dalies spektaklis. Inscenacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 55 Lt.

25 d., ketvirtadienį, 26 d., šeštadienį, 18 val. Rūtos salėje – „Plėšikai“. Pagal Friedrichą von Schillerį. Antideikalogas (N-16). Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 35 Lt.

25 d., ketvirtadienį, 18 val. Tavernos salėje – Tonino Guerros „Ketvirtoji kėdė“. Vienos dalies komedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 25 Lt.

25 d., ketvirtadienį, 18 val. Mažojoje scenoje – trupė „Degam“: „Tetos“. Autobiografinių improvizacijų spektaklis. Režisierius Juozas Javaitis. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietu kainos – 20, 25 Lt.

27 d., šeštadienį, 19 val. Didžiojoje scenoje – Eugene Scribe „Priežastys ir pasekinės“. Istorinė komedija. Režisierius Raimundas Banionis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 30, 40, 60 Lt.

28 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – Agnės Sunklodaitės „Kiškis pabėgėlis“. Vienos dalies muzikinis spektaklis vaikams nuo 5 iki 105 metų pagal Liudviko Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošas“. Režisierė A. Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 15 Lt.

28 d., sekmadienį, 18 val. premjera! Didžiojoje scenoje – teatras „Utopia“: M. L. MacLennan „Nugalėti saulėlydi“. Dviejų dalų drama. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 30, 40, 50 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina Tiketa.

Kauno kamerinis teatras

18 d., ketvirtadienį, 18 val. Fransua Rablė „Garantiu ir Pantagruelis“. Užstalė tikriesiems gurmaņams (N-18). Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilietu kainos – 40, 50 Lt.

19 d., penktadienį, 18 val. Carole Frechette „Žanas ir Beatričė“. Melo drama. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietu kainos – 16, 20 Lt.

20 d., šeštadienį, 26 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezā“. Pasimatymas po dvidešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietu kainos – 28, 35 Lt.

21 d., sekmadienį, 13 ir 18 val., 27 d., šeštadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Diena ir naktis“. Dviejų dalių drama. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt; 21 d. 13 val. spektaklis skirtas pagyvenusių žmonių mėnesiui, bilietai kaina – 10 Lt.

24 d., trečiadienį, 18 val. Eženo Jonesko „Plirkagalvė dainininkė“. Vienos dalies absurdo komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

25 d., ketvirtadienį, 18 val. Edvardo Radzinskij „Koba“. Monodrama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kainos – 20, 25 Lt.

28 d., sekmadienį, 18 val. Aleksandro Volodino „Penki vakarai“. Dviejų dalių romantinė drama. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt ir Bilietu pasaulis.

18 d., ketvirtadienį, 18 val. „Bernelių užėigoje“ (K. Donelačio g. 11) Kauno apskrities viešoji biblioteka organizuoja stalo žaidimų vakarą ir kviečia rasti laiko pramogai! Čiupkite draugą už parankes ir atkeliaukite gerai praleisti laiko. Čia rasite bendraminčių, išmoksites naujų žaidimų arbė žaisite jau pamėgtus. Lėjimas nemokamas.

23 d., antradienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje – susitikimas su poetu, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatu Aidu Marcėnu. Dalyvaus ir filosofė, literatūros kritikė Jūratė Baranova.

18 d., ketvirtadienį, 12 val. Ramybės parke – tradicinis Vengrijos 1956-ųjų metų revoliucijos ir Kauno vienybės demonstracijos minėjimas.

KAUNO APSKRITIES VIEŠOJI BIBLIOTEKA

Nemunas ISSN 0134-3149
Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1500
Rankraščiu nerecenzuojame ir negrąžiname.

19 d., penktadienį, 19 val. Evelinos Sašenko ir Pauliaus Zdanavičiaus koncertas „Meilė istorijos pagal Edith Piaf“. Bilietu kainos – 25, 30 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Gregory Burke „Gagarino gatvė“ (N-16). Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Sidabrinis fejos šaukšteliš“. Spektaklis vaikams. Režisierė A. Dilytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 15 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. Edwardo Albee „Silvia“ (N-18). Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

26 d., penktadienį, 30 d., antradienį, 19 val. „Katytė P“ (N-18). Pagal Evas Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kaina – 35 Lt.

27 d., šeštadienį, 18 val. „Su Naujaisiais metais, Ana!“ (N-18).

Vienos dalies spektaklis pagal Biljanos Srbiljanovič pjesę „Belgrado trilogija“. Režisierius Darius Ramašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

28 d., sekmadienį, 18 val. Mario Fratti „Sesuo“ (N-16). Režisierius Artūras Žukauskas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

18 d., ketvirtadienį, 18 val. premjera! Johano Štrauso „Čigonų baronas“. Dviejų dalių operė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Dainius Bervingis, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiutė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

19 d., penktadienį, 18 val. Fridricho von Flotovo „Marta“. Dviejų dalių komiška opera. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Janina Malinauskaitė. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Johano Štrauso „Šikšnosparnis“. Triju veiksmų operė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Janina Malinauskaitė. Spektaklio trukmė – 3.20 val. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Tomo Kutavičiaus, Violetos Palčinskaitės „Nykytukas Nosis“. Dviejų dalių opera vaikams. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Virginija Idzelytė, choreografas Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietu kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. Lino Adomaičio „Dulkii spindesys“. Dviejų dalių šokių spektaklis. Choreografių ir libreto autorai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis, dailininkė Marija Rubavičiutė. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

23 d., antradienį, 18 val. Baltarusijos nacionalinis muzikinis teatras – Leonardo Bernsteino „Vestsaido istorija“. Dviejų dalių miuziklas. Muzikos vadovas ir dirigentas Philippe Simons (JAV), režisierė Anastasija Grinenko (Baltarusija), choreografas Pol Gordon Emerson (JA V), choreografo asistentas Jason Garsia Ignacio (Filipinai). Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

24 d., trečiadienį, 17 val. Genadijus Gladkovo „Brēmeno muzikantai“. Dviejų veiksmų miuziklas vaikams ir tėveliams. Režisierius Dmitrij Harchenko (Estija), dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Anne-Mai Heimola (Estija). Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt. Skirta vyresniųjų klasių moksleiviams.

26 d., penktadienį, 18 val. Žoržo Bizė „Karmen“. Dirigentas Julius Geniušas, režisierius Gintas Žilys, dailininkė Virginija Idzelytė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

27 d., šeštadienį, 18 val. Franco Leharo „Linksmonijos našlė“. Triju veiksmų operė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Virginija Idzelytė, choreografas Danil Salimbaev (Rusija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

28 d., sekmadienį, 12 val. Zitos Bružaitės „Voro vestuves“. Dviejų veiksmų operė–baletas vaikams. Choreografas Jurijus Smoriginas, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Iveta Ciparytė, kostiumų dailininkė Ana Lorens. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietu kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

28 d., sekmadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Bajaderė“. Triju veiksmų operė. Pastatymo meno vadovas ir režisierius Gintas Žilys, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Artūras Simonis, kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė, choreografas Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

31 d., trečiadienį, 18 val. Gaetano Donizetti „Liucija di Lamermur“. Triju veiksmų opera. Muzikos vadovas ir dirigentas Julius Geniušas, pastatymo meno vadovas Dalia Ibelhauptaitė, režisierius Gediminas Šeduikis, scenografas ir šviesų dailininkas Marius-Alexandru Dumitrescu, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiutė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

19 d., penktadienį, 18 val. garso ir vaizdo performansas „Maironis, Kalanta ir Aš“. Idėja – Zita Bružaitė, scenarijus – Herkus Kunčius, režisūra – Tomas Stirma. Atliekai: aktorius Remigijus Endriukaitis, vokalinis ansamblis „Balsai“ (meno vadovas Egidijus Kaveckas), perkusininkas Arvydas Joffė, DJ: Benas Sakalauskas (Benua) ir Andrius Kauklys (Alien). Bilietai kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, senjoram, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 10 Lt.

20 ir 21 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karu muziejaus sodeleyje – varpu muzikos koncertai. Skambės kinų ir indų muzikos motyvai. Kariljonų skambins Giedrius Kuprevičius.

27 ir 28 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karu muziejaus sodeleyje – varpu muzikos koncertai. Skambės lietuviška muzika. Kariljonų skambins Julius Vilnonis.

23 d., antradienį, 26 d., penktadienį, 18 val. sarsuela „Rečiausiai meilės istorija“. Pagal Peterio Chirčo pjesę. Vaidina Eugenija Bendriūtė ir Petras Venslovas, kompozitorius Vidmantas Bartulis, scenografas Audronė Paškonytė, vaizdo projekcijos autorius Gintautas Velykis, režisierius Viktoras Valašinas. Bilietai kaina – 20 Lt, moksleiviams, studentams, senjoram, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 15 Lt.

19 d., penktadienį, 19 val. BLC renginių centre (K. Donelačio g. 62, konferencijų salėje „Elipsė“)

Kauno karuselė

Kai šiame pasaulyje menui tampa nuobodu, jis pabėga į pasaulį, kurio nėra. Ten jis atsiveria visomis palečės spalvomis, per kraštus liejasi rūmai ir ritmai, teka metaforų upeliai, mainosi potėpių kaleidoskopai. Mena iš nesant pasauli lydi du ištikimų ginklanešai – kauniečiai poetas Gintaras Patacas ir dailininkas Arvydas Palevičius. Vėliau, grižę, apie tai nupiesia ir parašo knygą.

Spalio 4 d. Maironio lietuvių literatūros muziejuje ji buvo pristatyta. „Pasaulis, kurio nėra“ – trečiasis menininkų dueto produktas, paskutinio triologijos dalis, kurią autorai ižangoje vadina „ūkio subjektu“, o anotacijoje – tapytojo ir poeto timbuktuodinio susitapatinimo išdava. Pasaulis, kurio nėra, – tai negrįžtamai praėjęs pasaulis, pasaulis, kuris jau niekad nepasikartos, vienintelis takelis iš jų grįstas atsimiminių ir vaizduotės akmenukais.

„Gintaras suteikė man visišką improvizacijos laisvę – išsirinkti iš jo ankstyvosios kūrybos artimiausių eileraščių ir iliustruoti juos savo ankšciau sukurtais tapybos darbais. Tai mano individualus požūris į poeto kūrybą – pasirinkau tuos jo kūrius, kurie tema, nuotaika koreliuoja su mano abstrakcijos tapybos dar-

bais“, – kalbėjo A. Palevičius apie knygos atsradimą jos pristatyyme.

G. Patacko ir A. Palevičiaus meninė simbiozė užsiemeigė kiek ankšciau nei prieš metus, išleidus pirmą dvilypę rinktinę „Širdies alkštęj jų kenotafas“, skirtą išėjusiems draugams. Antroji knyga „Kur pakastas šuva“, apdainuojanti Kauną, skaitytojams pristatyta šią vasarą.

Spalio 12 d. Irenos Mikuličiūtės dailės galerijoje atidaryta jau devintoji personalinė Alono Stelmano pastelių paroda „Naktinės personos“. Vos prieš savaitę, spalio 3 d., galerija „Meno niša“, bendradarbiaudama su I. Mikuličiūtės dailės galerija, atidare šio autorius tapybos parodą „Tiesiog nekrofilija“. Ne veltui Alonas ižardijamas lietuvių tapybos enfant terrible.

Dailininkas gimė 1978 m. Kaune. 2004 m. baigė tapybos magistro studijas Vilniaus dailės akademijoje. 2005 m. surengė pirmąją personalinę parodą. 2011 m. A. Stelmano kūrybą I. Mikuličiūtės dailės galerija pristatė tarptautinėje šiuolaikinio meno mugėje „ArtVilnius'11“.

Autorius teigia, jog parodoje „Naktinės personos“ atspindėta Lietuvos socialinė ir ekonominė padėtis. Tai matyt ir iš darbų pavadinimų: „Fabriko darbininkai“, „Kauno nekrofilai“, „Pilies bokšto apsauga“. Tapytoja Aušra Andziulytė apie

dailininko kūrybą yra sakiusi: „Tai gabus koloristas. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, jog paveiksle téra viena kita dėmė, bet, atidžiau išižiūrėjus, nesunku pamatyti, kaip viskas suderina. Spalva skamba.“

I. Mikuličiūtė, kuravusi ne vieną A. Stelmano parodą, teigia pastebėjusi, kad jo kūryba yra labai logiška ir nuoseklia. Dažnai darbai jungiasi į serijas: „Apanglėjusios figūros parko“ (2009 m.), „Medžių giesmė“ (2011 m.), „Pilnatis“ (2012 m.). Ryškėja tautinės tematikos dramatizmas, dažniausiai vaidzuojami stilizuoti žmonės su širdelėmis vetejo galvų (autorius juos padavinės širdžiažmogais), taip pat namelai, kastuvai, kibirai, turintys savų prasmų, giluminių klozdų.

Paroda veiks iki spalio 22 d.

Vilniaus mokytojų namų organizuojamas tarptautinis dainuojamosių poezijos festivalis „Tai – aš“ siemėt švenčia dešimtmjetį. Šią progą pažymi ne tik išvairialypė festivalio, vykstančio spalio 15–21 d., programma, bet ir knyga „Tai – aš“. Bardų istorija. Pirmasis tarptautinis festivalis. Paklaustas, kokių pokyčių patyrė festivalis per savo gyvavimo dekadą, Vilniaus mokytojų namų projektu vadovas, vienas iš festivalio iškūrėjų Juozas Žitkauskas pasakojo: „Festivalis išauga nuo triju dienų iki savaitės. Pirmajame buvo su-

rengti šeši septyni koncertai, o šiemet jų bus 37. Kasmet festivalyje rasavosi šis tas naujo – kūrybinio meistriškumo dirbtuvės, kitos koncertų vietas. Žinoma, ne kiekybė lemnia festivalio svori ir kokybę, tačiau mūsų tikslas yra pasiekti kiek įmanoma daugiau klausytojų. Todėl ir į regionus važiuojame ne vien tam, kad galėtumėme patys pasirodyti, bet norėdami atokesnių Lietuvos miestelių žmones supažindinti su šio žanro nacionaline klasika, jaujais atlikėjais, taip pat pristatyti svečius iš užsienio.“

Festivalis tradiciškai užsuksta į Kauną. Spalio 20 d., šeštadienį, 18 val. Kauno valstybiniam lėlių teatre vyks jungtinis koncertas, kuriamo dalyvaus visas būrys Lietuvos ir užsienio dainuojamosios poezijos atlikėjų.

Pirmadienio vakarą Kauno menininkų namai muzikos mėgėjus pakvietė į dainininko Tomo Vaitkaus autorinį kūrybos vakarą „Gamtos ir meilės spalvos“. Tomas ne tik apdovanotas gražiu lyriniu tenorū ir yra perspektyvus operos dainininkas, bet ir idomus dailininkas. Galbūt todėl koncertas prasidejo Tomo nutapytu paveikslu „Mano vaidmenys“ pristatymu. Paveikslas labai spalvingas ir daugiaplaništas, atspindintis jau sukurtus jaunojo dainininko vaidmenis, jis nuotaikai pakomentavo pats au-

torius, prisipažindamas, kad jo credo – natūralumas gyvenime ir kūryboje. T. Vaitkaus koncertinis repertuaras labai platus ir išvairus – sakralinė, išvairių Europos tautų kamerinė volinė ir sceninė muzika. Labai įdomi Tomo paruošta retro muzikos programa.

Šiame koncerte, kuriamo skambėjo išvairių šalių ir žanrų dainos, Tomui talkino jo žmona dainininkė Monika Buožytė (mecosopranas) bei koncertmeisterė Vilma Pečiukonytė.

T. Vaitkus 1987 m. istojo į Kauno dailės gimnaziją, kurią baigė kaip skulptorių, nors arčiau prie širdies buvo tapyba. Labai daug tapė. Tačiau traukė ir muzika, todėl po kurio laiko istojo į Kauno Juozo Gruodžio konservatoriją, studijavo LMTA Kauno fakultetuose. Mokantis magistrantūroje buvo priimtas į Kauno valstybinį muzikinį teatrą dirbti solistu. Maestro Ginto Žilio paskatinas stažavosi pas prof. Virgilijų Norieką. Debiutavo LNOBT Vladimiro Lenskio vaidmeniu P. Čaikovskio opeijoje „Eugenijus Oneginas“. Taip pat paruošė ir sekmingai atliko Jurodyvo vaidmenį M. Musorgskio opeijoje „Boris Godunovas“. Tomas tobulinosi tarptautiniuose dainavimo kursuose Vokietijoje. Jis – pirmojo tarptautinio koncertmeisterių ir dainininkų konkurso antrosios vietos laimėtojas ir St. Baro konkurso, remiančio studentus dainininkus, pirmosios premijos laimėtojas.

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Vienoje kilpoje“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradieni, spalio 23 d., žiūrėsi me Didžiojoje Britanijoje sukurtą filma „Vienoje kilpoje“. Jo autorai nusprendė į britų ir amerikiečių tarpusavio interesus (politikoje, žinia, jie svarbesni už amžinus draugus ir sajungininkus) pažvelgti pro politinės satyros akinius.

Jau pirmuojo filmo kadruose, kai anksti ryte Anglijos politikai tik renkasi į savo būstines ir darbo dieną pradeda susipažindami su kolegų viešais pasiskymais bei slapta įrašyti pokalbių turiniu, Didžiosios Britanijos premjeras Malkolmas Takeris (jį vaidinančių aktorių Peteris Capaldi) savo

manieromis primena ir realų politiką Tony Blairą, ir... populiarų komiką poną Byną) išgirsta, kad tarptautinės plėtros ministras Saimonas Fosteris labiausiai susirūpinęs atsilikusiose šalyse užfiksuoja masinės diarėjos protrūkį. Atlapašridis politikas interviu radijui net lepetelėjo, kad tai gali būti susiję su Amerikos karine intervencija Viendurio rytuose, kitaip sakant, nenumatomu karu artimoje ateityje.

Paprasti žmonės į tokį politiko (tegėgių ir ministro) nusišnekėjimą neatkreiptu jokio dėmesio, geriausiu atveju, pasijuoktų ir užmirštų. Tačiau visuomeninį įvykių analitikai, o ju labiau valdžioje esančių politikų oponentai tik ir laukia panašaus akibrošto, iš kurio galima vežimą intrigu pri-skaldyti.

Ekstremalios situacijos gesinimo proceso pradeda Londone reziduojančioje JAV Užsienio reikalų ministerijoje į posėdį surinkti „taikdariai“ – jie

svarsto ministriui Fosterui netycia išsprūdisių žodžių „nenumatomas karas“ pasekmes.

Dar linksmiai pasidaro, kai iš Anglijos skandalas persimeta į kitą Atlanto pusę. O Amerikoje, anot britų premjero Malkolmo Takerio, pilna „suknystų Pentagono kvailių, kurie gali sukelti valstybės perversmą“. Vašingtono „vanagų“ stovyklos pozicijas čia gina tvirtas lyg uola generolas Džordžas Mileris (jį vaidina Jamesas Gandolfini) – ne tik karo reiškūlė eksperitas, bet ir moteriško apatinio trikotažo žinovas. Kuo garsiau vyriškis save vadina „kietakiašiu“, tuo aiskiau, kad jis yra besmegenis savimyla.

Žodžiu, kuo toliau į politinių intrigų mišką, tuo mažiau logikos ir sveiko proto. Skubiai organizuojamas „Ateities planavimo komitetas“, neficialiai jau vadinamas karo komitetu. O nuo čia jau tik vienas žingsnis iki virtualaus karo.

Savaitgalis prie televizoriaus

Pavojinga keliauti į Marsą ir Sibiro ekspresu

Gediminas JANKAUSKAS

Amerikiečių režisierių Edwardą Zwicką domina karinė tematika. Trimesis „Oskarais“ apdovanotoje „Šlovėje“ (1989 m.) buvo atskleista net amerikiečiams mažai žinoma tiesa apie tai, kaip JAV pilietinio karo įkarstyje 1862–aisiais po itin žiaurių kautynių surinktas ypatingas konfederatų armijos pėstininkų būrys, kurį sudarė vien tam siaudziai, dar visai nesenai buvę vergais. „Rudens legendų“ (1994 m.) herojams, kūrusiems savo šeimos tvirtovę nesvetingose Montanos stepėse, buvo lemta patirti Pirmojo pasaulinio karo pragara. „Narsa mūšyje“ (1996 m.) skirta 1991 m. Persų įlanke vykusiam karui, jis kvestionavo vienos operacijos metu žuvusiu

karių žygdarbį. O „Paskutiniajame samurajuje“ (2003 m.) pats Tomas Cruise’as vaidino amerikieti kariņką, kuris 1876 m. siūstas į Japoniją, kad Tekančios saulės šalies imperatoriaus kariuomenę išmokyti kautis vakarietiskais ginklais. Šioje „kariškų vaizdelių“ galerijoje aiskiai truko filmo apie Antrają pasaulinį karą. Lietuvoje filmuotas „Pasipriekšinimas“ (ketvirtadienis, 21.30 val., TV6) gražiai užpildė šia spragą.

Naciams okupavus Baltarusiją keturi broliai, karos metu netekę artimųjų, parodė vilties kelią šimtams pasmerktų žydų. Broliai Bielskiai prieš karą vertėsi kontrabanda, todel gerai pažinojo vietinius miškus. Cia jie spruko, kai nuo nacių ir jų pakalikų žuvo artimieji. Miške broliai sutinka besislapstantį žydus, kuriuo pavykė paslėpti nuo vokiečių. Taip broliai Bielskiai tampa pabėgelių globėjais.

Fantastinę situaciją modeliuoja ir vokiečių režisierius Oliverio Hirschbiegelio veiksmo trileris „Invasion“ (penktadienis, 22.45 val., LNK). Tai dar viena fantasti Jacko Finney knygos „Kūnų grobikų invazija“ ekranizacija, kurioje kosminiu virusu užkrėstą žmoniją gali iš-

gelbėti tik mažas berniukas, turintis imunitetą užkratui.

Dar vieno amerikiečių Lietuvoje kurto filmo „Sibiro ekspresas“ (penktadienis, 22.20 val., Lietuvos ryto TV) veiksmas plėtojasi ilgiau: siame pasaulyje geležinkelyje, kurio bėgiai jungia Pekiną su Maskva. Sibiro ekspresas veža ne tik romantikus ir nuotykių ieškotojus, bet ir išvairaus plauko kontrabandininkus bei narkotikų kurjerius, kurie vadinami „mulais“. Nors traukinys nuolat atidžiai tikrinamas, tarp pareigūnų kleisti korupcija, ir mafijos bosai tuo naujodasi. Vieno reiso metu Sibiro ekspresas amerikiečių pora, keliaujanti iš Kinijos į Rusijos sostinę, įsivelia į heroino gabentojų pinkles.

Iš kitų sverčių kurtų Levo Tolstojaus romano ekrанизacijų britų režisierius Bernardo Rose'o „Ana Karenina“ (šeštadienis, 22.30 val., TV3) išskiria tuo, kad svarbiausios

šio filmo scenos nufilmuotos Sankt Peterburge ir Maskvoje, todėl rusiškos dvasios čia kur kas daugiau, pakoreguotas ir požiūris į pagrindinius herojus. Ana jau nėra vien anuometinės moralės ir savo geismų auka. Kareninas gal pirmą kartą pavaizduotas nekarikatūriskai (be ironijos jų apraše ir autorius). Daug dėmesio skiriama paprastai antrame plane pasilięs Levinui, kuris čia tam pa paties Tolstojaus „balsu“. Subtilėsių motyvacijų pritrūko tik Vronskui. Jis Seanas Beanas vaidina taip, tarsi dar nebūtų atsipeikėjęs po serialo „Leitenantas Šarpas“.

Dauguma ryškiausių aktorių Joaquino Phoenix'o personažai – neurotiškos asmenybės. Išskirtinė vietė šioje galerijoje dabar užims jaunas fotografas Leonardas, kuris pirmuoju filmu „Tarp dviejų myliamųjų“ (sekmadienis, 23.10 val., LNK) kadruose bando nusižudyti. Laimė, gyvenimo geismas įveikė lengvos mirties pagundą, o realybė tuo pat pasiūlė Leonardui net dvi galimybes gydyti širdies žaizdas.